Samim Kocagöz

YOLUN ÜSTÜNDEKİ KAYA

İMECE yayınları

SAMİM KOCAGÖZ

Yolun Üstündeki Kaya

Hikâyeler

İMECE yayınları

A Y Y I L D I Z M A T B A A S I
Yenişehir — ANKARA — 12 87 99 - 17 75 92

— Bu hikâyeleri, yurdun daha iyi, daha güzel, daha özgür günlerini görmeleri dileği ile oğullarım Şükrü ve Fadıl'a armağan ediyorum. —

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
UÇAN KUŞLAR	5
BAĞBOZUMU	10
AZRAİL'e ÖVGÜ	17
BEYAZ GÜVERCİN	21
YOLUN ÜSTÜNDEKİ KAYA	26
ÖLÜ DALGALAR	35
DENİZİN RENGİ	39
TARLADAKİ AĞAÇ	49
GİDENLER, KALANLAR	53
TREN SESİ	58
KARINCALAR	63
GÜN DOĞARKEN	67
KABADAYI	72
AÇI KOTURUM	78
SEVGİLİ KARANLIKLAR	81
FİRAVUN	85
KAVAK YELLERİ	91
SEVGİNİN DEKATRİYASI	94

UÇAN KUŞLAR

Ilık bir Haziran gününün öğle sonunda, yaşlı, eli yüzü kapkara lokomotif, arkasındaki yük vagonlarını sürükleyerek, ahlaya oflaya, soluk soluğa, küçük ilçenin istasyonuna geldi, durdu. Durdurmaz da sevincinden kısılan sesi ile birkaç yol bağırdı. Bu ilçeden öteye zaten kovsalar da gidemezdi. İlçe, anayola bağlı çıkmaz bir yolun sonundaydı.

Demir yollarının bir memuru, yük vagonlarının boyunca acele acele yürüyerek bağırmıya başladı :

"Davranın! Davranın inin bakalım.. Buraya kadar!"

Yük vagonlarını dolduran salkım saçak köylü işçiler, kaynaştılar. Delikanlılar, kızanlar yere atladı. Kadınlar, yaşlılar ayaklarını sarkıtıp yavaş yavaş indiler. Çocuklar kucaklanıp aşağıya alındı. Yataklar, yorganlar, pılı pırtı vagonlardan yere atıldı. Yavaş yavaş katardan uzak-

laştılar. Yorgundular, uykusuzdular.. Üç günden beri yollardaydılar.. Şaşkın, ürkek ürkek ikiyakalarına bakınıyorlardı. Hasan, geniş omuzlarının üstünde taşıdığı dengi, istasyonun büyük hangarının sağ yakasındaki çınarın gölgesine attı. Köylüsüne seslendi:

"Buraya, bu yakaya gelin!"

Geldiler. Karı kızan, çoluk çocuk - Hasan'la birlikte - otuz kişiydiler. Sıra sıra vagonların ancak birisini doldurmuşlardı. Hasan, kendi takımını çınarın altına çekti, gözleriyle onları bir saydı, vagonlardan dökülen yüzlerce kişiden ayırdı. Millet, çöktü attı kendisini yere. Vagonun sarsıntısından kurtulduğuna inanamayanlar, avuçlarını yere basıp toprağı elledi. İki kadın oturduğu yerde başörtülerini göğüslerine çekip, çocuklarını emzirmeğe başladı. Hasan, sırtını yorganına verip, ceplerini karıştırmıya başladı. Yanına gelip çöken üç omuzdaşından biri, onu aranmaktan kurtardı: Ortasından böldüğü bir cıgaranın yarısını uzattı, yaktılar. Cıgarayı uzatan, ikiyakasına, uzaklara baka baka sordu:

"Gördün mü Hasan?"

"Gördüm."

Gördüm, karşılığını verirken Hasan'ın içi içine sığmıyor, meraktan, korkudan yüreği parçalanırcasına çarpıyordu. Ama renk vermek istemiyor, sakin görünmeye çalışıyordu. Korkusunu belli etmemeye uğraşan gözleri, boydan boya istasyonun çevresini tarayordu: Her yaka, ağaçların altı, kocaman hangarın içi, şehre doğru uzanan yolun berisindeki meydan, Anadolu'nun içinden, yüreğinden kopup gelmiş, köylerinden kopup gelmiş insanlarla doluydu.

"De ula Hasan gardaş, bu ne demek ola?"

Hasan, iki nefes daha çekip bitirdiği cıgarayı, çarığının tabaniyle ezdi:

"Dur hele Osman.. Anlıyacağız..."

"Şu millet niye böylecene yığılmış kalmış?"

"Dur hele.."

Söze Osman'ın yanındaki kırçıl sakallı karıştı:

"Geçen yıllarda yere ayak basarbasmaz, bizi ağalarımız, ağalarımızın adamları tomafillerle, motorlarla karşılar, doğru tarlalara götürürlerdi.. Elimize yeni yeni çapalar verirlerdi..."

Hasan, öfkeyle bağırıverdi:

"Durun hele.. Durun dedik.." Sonra sesini yumuşattı, "Ramazan dayım bir görünsün bakalım..."

"O da bize karşı çıkmadı. Bizden bir hafta önce çıktıydı köyden.. Niye gelmedi karşıya?"

"Ağanın yanındadır. İşi konuşuyorlardır."

"Doğru, neredeyse görünür. Bakarsın az sonra tomafillerle, kamyonlarla ya da motorlarla çıkagelir."

"Gelir mi ola?"

"Niye gelmesin? Az bekleyelim."

Çok beklediler, sabırları tükendi. Kalktılar, köylülerine, 'Siz buradan bi yakaya kıpramayın, biz şöyle dolanıp gelelim.. Ramazan dayıya bakalım..' dediler. Ellerini arkalarına vurup ağır ağır yürüdüler. Önce istasyonun yüz metre ilerisindeki İşçi Barınağı'na vardılar. Konağın altı üstü, bütün koğuşları, avlusuna dek gurbetçi işçilerle doluydu. Bu insanların gamlı, asık suratları büsbütün asılmıştı. Bu kalabalığın içinde Ramazan dayılarını soracak hiçbir tanıdık kişi bulamadılar. Oradan istasyonu ilçeye bağlıyan yola vurdular, ağır ağır çarşıya çıktılar. Sanki ortalıktan ilçeliler çekilmiş, çarşıyı avare avare dolaşan gurbetçiler doldurmuştu. Ramazan dayılarını da nerede bulacaklarını, kimden soracaklarını bilemiyorlardı. Oturan, toplu dolaşan işçilerin görünüşlerindeki durgunluğa, ağırlığa rağmen içlerinin rahat olmadığı, korkulu gözlerinden belliydi. Dönüp dolanıp tekrar istasyona geldiler. Çınarların altındaki kalabalık durmadan kaynaşmaktaydı. Hasan, kendisine benzer bir delikanlıya yaklaştı:

"Merhaba gardaş." Dedi.

"Merhaba gardaş." Karşılığını aldı.

"Az önce tirenden indik.. Niye millet iş tutmayıp buralarda yığıldı kaldı?"

Delikanlı gülümsemeye çalıştı. Eliyle ilçenin tırmandığı tepenin yeşil yeşil görünen doruğunu gösterdi:

"Orası yok mu orası, top yatağıymış. Siz gelmeden önce bütün dayıbaşılar oraya çıktılar. Ben de çıktım. Ama yüreğim dayanamadığından döndüm geldim. Varın siz de oraya, görürsünüz..."

Hasan, döndü Osman'a baktı. Osman, döndü kırçıl sakallıya... Hiç konuşmadan mahalle aralarındaki yollardan tırmanıp topyatağını buldular. Ortalık, bütün tepe yeşil zeytin ağaçları ile örtülüydü. Hafif, serin bir rüzgâr, dalların, yaprakların arasında dolaşıyordu. Ağaçların aralandığı bir meydancıkta, Birinci Dünya Savaşından kalma, kapkara küçük bir top vardı: Ramazanlarda, bayramlarda ilçeyi şenlendiren, yıllardan beri kurusıkı atan bir top. Topun, ramazan topunun berisindeki bir zeytinin altında Ramazan dayı, iki yabancı ile oturuyor, gözlerini karşıdaki koca ovaya dikmiş öylece bakıyordu. Öteki ağaçların altında da küme küme insanlar vardı. İlk bakışta Hasan, Dayıyı gördü. Sevinçle yaklaştı:

"Ramazan dayı, biz geldik!" Dedi. Dayı, birdenbire irkildi. Önce şaşkın şaşkın anlına çektiği kasgetinin altındaki çukurlarına kaçmış gözleriyle delikanlıya baktı. Yüzü, büsbütün buruştu. Karık bir sesle,

"İyi halt ettiniz!" Karşılığını verdi. Hasan, Osman, Kırçılsakal, hiçbir şey anlıyamadılar. Dayının yanına çömeldiler. Dayı, öfkeyle, "Şu ovaya bir bakın!" diye bağırdı. Baktılar karşılarındaki Beşparmak dağlarına dek dayanan koca ovaya; şaştılar kaldılar. Osman,

"Vay anacım vay!" Diye mırıldandı. Hasan,

"Ula gardaş, su basmış, deniz olmuş.." Diye söylendi. Ramazan dayının yanında oturan yaşlı adam mırıldandı :

"Bu yıl çok yağdarlık gitti..." Onun yanındaki ekledi :

"Menderes durmadan taştı. Kimsecikler pamuk ekemedi. Ekilen de devede kulak..."

Hasan'ın yüzü, basık burnuna dek kıpkırmızı oldu önce, sonra sarardı. Boğulan bir sesle konuştu :

"Bunca millete haber salmak yok mu?"

Ramazan, ters ters karşılık verdi:

"Size tel vurdum köye, gelmeyin dedim. Hem de Muhtar Hacı Ali efendinin bakkal dükkânına..."

"Biz, tel mel almadık."

"Hacı Ali, domuzluğundan bize teli vermemiştir. Yol parasını ondan aldık ya.. Borçlu kalalım istemiştir.." Bu sözleri eden Kırçıl sakallı Durmuş'a hepsi dönüp şöyle bir baktılar. Osman, tok bir sesle,

"Doğru." Karşılığını verdi. Ramazan dayı, yumuşadı :

"Vebali boynuna bunca köylünün.. Belki de tel, siz köyden çıktıktan sonra vardı."

Aldı sözü Ramazan'ın yanındaki yaşlı:

"Haydi siz habersiz geldiniz. Yağmurdan, taşkından haberi olup da yine de bizim gibi gelenler var."

Hayretle Ramazan yanındakine döndü:

"Bu ne akıl?"

"Akıl makıl arama gardaş, umut dünyası bu..."

Bir zaman sustular. Yanan gözlerle koca Balat Ovasına baktılar. Ova, renk cümbüşü içindeydi. Ovayı basan sular, batıdaki Samsun Dağlarının ardına doğru inmeye başlıyan güneşin pembeleşen ışığı altında, yer yer aynalar gibi parıldayordu. Ovanın yüksek yerlerindeki su çıkamıyan tarlalar, yeşerememiş, sarı sarı görünüyordu. Oysa geçen yıllarda bu ova, yaza girerken yemyeşil pamuk fidanları ile dalgalanırdı. Irgatlar, karıncalar gibi ovaya dağılır, çapaya girişirlerdi.

Hasan, gözlerini ovadan ayıramadan sessizliği bozdu:

"Bu işin içinde böyle bir irezillik olduğunu ayağımı yere basarbasmaz anladım. Anladım ya bir vakit korkumdan kimseye birşeycikler soramadım..."

Ramazan'ın buruşuk yüzünde tuhaf bir gülümseme belirdi :

"Hasan oğlum, Hasan kâtibim, bu yıl askerlikte öğrendiğin yazı, hesap işimize yaramıyacak. Gündelikleri yazamıyacaksın.. Hesabımızı tutamıyacaksın.. Her gün benim de bu topyatağına çıkıp suyu gözlememde bir fayda yok. İyisi mi varayım ağama. Ekmek parası, yol parası isteyeyim. Gelen yılki hesabımıza yazar. Yarından tezi yok, çıkıp gidelim köyümüze.. Ağamız da battı, battı ya bu yıl, ne de olsa bizi selâmetleyecek gücü vardır. Ne edek, bu yıl kısmetimiz yokmuş. Bakın şu şehrin damlarında yuva kuran leyleklere.. Evlerin saçaklarındaki kumrucuklara: Ekmek belâsına bizler gibi sağa sola uçuşur dururlar. Ama onların hali bizden iyi. Geçimlerinin yeri yöresi belli..."

Şimdi hepsi, topyatağından, zeytinlerin arasından aşağıya, ovaya doğru inen, dökülen ilçenin ak yapılarını, evlerini seyrediyordu. Yer yer evlerin çatılarında kurdukları yuvalarda leylekler vardı. Sakin, düşünceli başlarını serin rüzgâra vermişlerdi, öylece ayakta duruyorlardı. Evlerin bahçelerinin yeşillikleri arasında, çatıdan çatıya geçen kumrular görünüyordu. Cıvıldaşan serçelerin seslerini duyuyorlardı. İlçe, bu ikindi vaktinde, sakindi.

Hasan, birdenbire sordu:

"Bütün dertler bir yana Ramazan dayı, köye varınca Hacı Ali efendiye ne cuvap vereceğiz? Borcumuzu necep ödeyeceğiz?"

"Orası kolay.." karşılığını verdi Dayı, "öfkesi yatışsın, biz köye varınca kavga, zırıltı az olsun diye buradan kendisine bir mektup yazarsın.. Hepimizden selâm söylersin.. Halimizi anlatırsın. Hiç umut yok dersin.. Sonracağıma bir yol daha mektubu bitirirken, Hacı Ali efendimiz dersin, hepimiz mahsus selâm eder, hatırı şerifini sual ederiz.. Bizi sual edecek olursan, hep iyiyiz. Sağlıkla esenlikle köyümüze dönmekteyiz. Karına, kızına, kısrağına ayrı ayrı mahsus selâm ederiz.. Dersin. Köyden biz çıktıktan sonra başkaca selâm edecek insan kalmadığından, istersen Ankara'daki beylerimize, paşalarımıza da selâm yaz..." Ramazan dayı, durakladı. Bir an düşündü, öfkeyle bağırdı? "Yaz ula! Dosta düşmana selâm olsun..."

BAĞBOZUMU

Genç adam, yattığı yerde gözlerini karanlığa dikmiş, basbayağı soluyordu: İki kat edip arasına girdiği yorganının içinde rahat değildi. Dışardan, bağların arasından kurbağa sesleri geliyor, gecenin sessizliği kulaklarında uğulduyordu. Yattığı yer, bağ kulübesinin altındaki ahırdı, basık tavanlı dar bir yer. Samanların üstüne atmıştı yorganını. Sol yakasında bağlı eşeğin ayakta mı durduğunu, yoksa yere mi çöktüğünü çok merak ediyordu. Gözlerini açıyor, açıyor, başını kaldırıyor, bir türlü eşeğin karaltısını seçemiyordu. Yalnız arasıra kıpırdandığını, birtakım sesler çıkardığını duyuyordu. Sonra birdenbire kulübenin üst katındaki odadan, ihtiyarın boğuk boğuk öksürdüğü duyuluyordu. İhtiyarın bu öksürükleri deli ediyordu delikanlıyı. Kulak veriyordu, öksürüklere karışan bir horultu, uyuyan bir insanın horultusunu duyar gi-

bi oluyordu. Horlıyarak uyuyan ihtiyarın karısıydı herhalde, kocakarının horultusu.. Herife gelince, ya uyumıyordu, ya da her öksürdükce uyanıyordu. Ama bu değin sık öksüren bir kişi uykuda olamazdı.

İhtiyarın bağına geleli bir hafta oluyordu. Bağı çapalamak için gündelikle tutmuştu onu ihtiyar. İlk geceler, hamlıktan olacak, çok yorgun düşmüş, yataryatmaz uyuyuvermişti. Birkaç gün geçince hamlığını almış, ihtiyarın bağını peynir dilimler gibi geniş ağızlı çapayla çapalamaya girişmişti. Ne var ki iş, sonuna gelmişti. Belki de yarın bitecekti. Bir an önce buradan kurtulmak istiyordu bir bakıma: Bağın sahibi ihtiyar, bütün gün, iş boyunca başucuna dikiliyor, daha doğrusu yüksekce bir yere bir posteki atıp oturuyor, gözlerini ondan ayırmıyordu. Hep ama hep onu seyrediyordu. Bu hal delikanlıyı iyice kızdırıyordu. İnadına aradabir işi bırakıyor, bir cıgara yakıyor, ikiyakasına bakınıyor, sonra yeniden çapanın sapına yapışıyordu. İhtiyar mal sahibi, onun bu haline hiç aldırmıyor, ağzını açıp bir sözcük bile etmiyordu. Yemek vakti geldiğinde, kocakarı ona kocaman bir çıkın getiriyor, çıkının içinden ekmek, zeytin, peynir çıkıyordu. Çoğu da bir sahan içinde bulguraşı, kuru fasulye geliyordu.

Karanlığın içinde yatan genç adamı şeytan dürtüyor, tedirgin ediyordu: 'Yemekse yemek.. Pazarlıkta var.. Sadaka değil...' Diye soluyordu. Yukarıdan ihtiyarın öksürdüğünü duydukca, 'uyumıyor namussuz!' Diye dişlerini sıkıyor, aklından geçenler onu büsbütün şaşkına çeviriyordu:

Koskoca beş dönüm bağ.. Eşeğiyle, eviyle, gül bahçesi gibi bağ... Kimbilir kaç parası var herifin?. Bir karı, bir koca.. Yıllardan beri kimbilir kaç yüz lira biriktirdi? Nereye saklar paralarını acaba? Çıkıp yukarıya bir yoklamak, her yakayı bir karıştırmak gerek.. Ne yapacak bu yaştan sonra parayı?. Bu herif, bana vereceği gündeliklerimi bir yakaya koydu elbette.. Gündeliğim on liradan bir haftalığım eder yetmiş lira.. Az para değil, değil ya bu bana vereceği paranın yanında kimbilir kaç yüz lira saklar... Hepsini alırım! Gık bile diyemez.. Bir sıkımlık canı var.. Umumıyor ki geberesice.. Yine öksürüyor.. Olmazsa dosdoğru feneri yakıp varmalı yanına.. Beşayak merdiven altyakası. Çıkarım yukarıya.. Bir kocaman odun alırsın eline, ya da ekmek bıçağını kaparsın, siner bir köşeye.. Karısı da siner... Çıkar paraları bakalım dersin.. Çıkarmazsa, bir odun kafasına.. Tamam! Genç adam, 'Bir odun kafasına, tamam!' Diye aklından geçeni yüksek sesle mırıldandı, sonra bu kendi ağzından çıkan sözleri, başka birinden duymuş gibi sıçrayıp yorganını üstünden attı. Yüreği daralıyor, boğazı sıkılıyormuş gibi zorlukla nefes alıyor, soluk soluğa üstüne yorganını serdiği

samanları avuçlıyordu, sıkıyordu... Kalktı oturduğu yorganın içinden. Elyordamı ile ceketini buldu, giydi. Pabuçlarını bulup giymek aklına bile gelmedi. Yürüdü çıktı kulübenin ahır olarak kullanılan bodrumundan. Çıplak ayakları, toprağın serinliğini aldı, bedeninin her yakasına yaydı. Rahatlamıştı biraz.. Köpek, ayaklarının arasında hiç sesini çıkarmadan dolaşmıya başladı. Kaç gündür ona alışmıştı. Vardı kulübenin ilersindeki eski, dökülmüş asma kütüklerinin yığınına ilişti. Bir cıgara yaktı. Bir zaman cıgarasını içerken kalın, bir ucu topuz gibi bir odunu eline aldı, evirdi, çevirdi. Bol yıldızlı bir Nisan gecesiydi. Yeni yeşeren bodur budanmış bağlar, yıldızların alacakaranlığında gözün alabildiğine uzanıyordu. Hiçbir şey düşünemiyordu şimdi. Sadece cıgarasını içiyor, günlerden beri çapaladığı bağa bakıyor, bu bağdan öte bağları görmeye çalışıyordu. Sonra birdenbire elindeki odunla yere attığı izmariti ezdi, söndürdü. Odunu da bir yakaya fırlatıverdi. Köpek, fırlatılan odunun ardından koştu düştüğü yere, homurdandı. Genç adam da homurdandı: 'Yok bizim yakalarda böylesine toprak.. Böyle verimli toprak...' Sonra yürüdü, eşeğin yanına, ahıra girdi. Ayakları üşümüştü, yorganının içine soktu. Gecenin serinliği, dışarıda sinirlerini yatıştırmıştı, az sonra uyuyakaldı. Yukarıdaki ihtiyarın öksürüklerini uyuyana dek duymamıştı.

Kanter içinde bağırarak uyandı: Başucuna dikilen ihtiyarı görünce, büsbütün heyecanlandı, korktu. Gördüğü düşün gerçek olmadığını anlayınca içini bir sevinç kaplar gibi oldu. İhtiyar:

"Korkulu düş görmüş olacaksın Hasan, sesini yukarıdan duydum... Yorgunluktan olacak.. Hayırdır inşaallah..."

"Çok korkulu bir düş gördüm Emmi, gelgör ki ne olduğunu seçemedim. Neden korktuğumu bilemiyorum..."

"Olur.. İnsan hali bu.. Kalk bakalım gayri, gün doğdu, bugün şu bağın çapa işini bitirelim... Ekmeğin hazır, gel de ye..."

Bir haftadan beri ilk defa ihtiyar, Hasan'la böylesine uzunca bir konuşma yapmıştı. Hasan, bir vakit kendisini toparlıyamadı. Şaşkın şaşkın ihtiyarın arkasından baktı kaldı. Bodrumun kapısından çıkarken ihtiyar, alçak kapıyı geçmek için hafifce başını eğdi. Arkadan onu Hasan, iri yarı dev gibi bir adam olarak gördü. Gerçekten uzun boylu, iri yapılıydı. Ama yaşlılıktan incelmiş, beli biraz bükülmüştü.

Herbir yakası ter içindeydi Hasan'ın. İhtiyara yalan söylemişti: Gördüğü düş, korkulu düş gerçekten korkunç bir karabasandı. Hele uyandığında ihtiyarı karşısında, başucunda görmesi, onu daha da korkutmuş, şaşırtmıştı. Yalan söylemişti gördüğü düş için, yalan söylemek zorundaydı: Düşünde ihtiyarın kafasına bir odun vurmuştu. Ölmemiş-

ti ihtiyar. Beyaz seyrek sakallarını da avuçlarının içine almış, onun boğazını sıkıyordu. Sıkıyor sıkıyor öldüremiyor, boğamıyordu. Bir yandan da ölsün istemiyordu. Karabasan perişan etmişti Hasan'ı... Kendisini biraz toparladıkdan sonra kalktı, ceketini, pabuçlarını geydi. Utanç basmıştı içine.. Bu utanç birkaç saat sonra, işe giriştiğinde öfkeye döndü. Yine ihtiyar adam, bu sefer komşu bağın sınır kesiğinin üstüne postekisini atıp karşısına oturmuş, onun çalışmasını izliyordu. Gözlerini ondan,Hasan'dan ayırmıyordu. Durup durup, ara ara öksürüyor, sonra şöyle bir delikanlıca, gençce doğruluyor, dikiliyordu oturduğu yerde. Hasan'ın öfkesi gittikce artıyordu; gece düşündüklerini aklına getiriyor, gördüğü düş yüreğini burkuyordu. Hep hep kabahati şu ihtiyara buluyordu: Niçin dikilirdi başucunda günlerden beri? Yaptığı işle alacağı parayı hak edercesine çalışıyordu işte... Birdenbire çapayı elinden attı. Bir cıgara yaktı. Durdu dik dik ihtiyara baktı. Sonra kararlı adımlarla, ağır ağır onun yanına vardı. Karşısına dikildi:

"İşimi beğenmiyor musun?"

İhtiyar, biraz şaştı bu soruya ama hemen yüzüne, gözlerinin içinden bir gülümseme dağıldı:

"Çapayı tutuşunu, çapa vuruşunu ilk günden gördüm, beğendim."

"Öyleyse ne dikiliyorsun bir haftadır başucumda?"

İhtiyar, yine gülen gözlerinin ferini delikanlıya çevirdi. Onu iyice, tepeden tırnağa inceler gibi baktı. Yumuşak bir sesle,

"Otur yanıma oğlum.." Dedi. Hasan, şaşaladı. İhtiyarın böylesine yumuşak bir adam olduğumu bilmiyordu. Kesiğin üstüne oturdu. Ürkek, kararsızdı. İhtiyar adam, yüzünde hep bir gülümseme, uzaklara, bağın asmalarına baka baka konuştu:

"Nereden bileceksin başucuna durup dikilmemin nedenini?. Kendimi bildiğim bileli şu bağın içindeyim. Herbir işinin nasıl yapılacağını gözü kapalı bilirim.. Çapayı tutuşunu, çapa vuruşunu ilk günden gördüm, beğendim. Neden başucuna dikiliyorum bütün gün biliyor musun oğlum Hasan? Tam altmış yıl önce ben de senin gibi çapa sallardım. Günlerdir karşına oturuyorum, senin çapa vuruşunu seyrediyorum. Senin cıgara yakışını, cıgara içişini seyrediyorum.. Salına salına, ama erkekce yürüyüşünü seyrediyorum.. Ekmek yiyişini uzaktan uzağa gözlüyor, keyfleniyorum... Öyle alık alık suratıma bakma.. Artık bundan böyle ben, senin yapabildiğin bir işi yapabilecek bir durumda değilim. Ayıptır söylemesi, senin bir kadını nasıl kucaklıyabileceğini bile kaç yol aklıma getirdim.. Hey gidi gençlik hey'. Geçen yıla gelene dek bu işler aklıma gelmezdi. Şu bağı çapalayana şimdi sana sayacağım gibi para saydım. Gücüm yetmedi çapalamaya... Ama yine de bu yıl da

altmış yıldan beri olduğu gibi kendim budadım bağımı.. Şu asma kütüklerinin benim yaşım boyunca kaç kere ihtiyarladığını, zaman zaman, yıl yıl, bölük bölük kaç kere değiştirip yenilerini dikip aşıladığımı şimdi hatırlıyamıyorum. Gözüm gibi baktım şu küçücük bağıma.. Bu yaşa gelene dek beni, kocakarımla birlik geçindirdi gitti. Bir kaç kuruş da koydum bankaya.. Ölüm, karımın ölüsü bu para ile gömülecek.. Toprak gibi mal yoktur oğlum, herbir kişinin şu dünya yüzünde bir karış toprağı olmalı.. Ama toprağın hakkını da yememeli.. Çalışmalı, ona bakmalı.. Toprağa bakan, çalışan kişiyi, toprak aç bırakmaz. Sen, çalışmasını, toprağa bakmasını biliyorsun, ama şu fâni dünyada bir karış toprağın yok..."

"Nereden bildin?" Diye Hasan öfkeyle ihtiyara döndü.

"Bilinmez mi oğul? Toprağın olsa, ne işin var burada? Yorganını sırtına vurmuş yollara düşmüşsun. Senin haline bakıp gençliğimi düşünüyor, hatırlıyorum. Senin gibi iri yapılı, sağlam bir delikanlıydım.. Şu bağ işe giriştim mi bana avuç içi kadar bir yermiş gibi gelirdi. Seni gördükce, seni günlerdir seyrettikce şimdiki şu halime bakıp keşke şu dünya yüzüne gelmeseydim diyorum.. Niye yaradı bunca gayret? Çoğu düşünürüm de insan oğlunun ömrünün bir zeytin ağacının ömründen kısa oluşuna şaşarım..."

"Dünya yüzüne geldiğine pişmansın demek?" Diye Hasan sordu. İhtiyar bir süre öksürdü. Sonra gülümsedi:

"Gelmiş olmak, hiç gelmemekten iyidir." Karşılığını verdi.

"Neden?"

"Hiç olmazsa Dünyayı bir kere görmüş olursun.. İyi kötü yaşarsın.. Hiç görmemekten, hiç yaşamamaktan iyidir. Böyle dünyadan geçmiş gibi söz etmeme bakma.. Senin gibi çapa sallayamadığımdan, senin gibi cıgara içemediğimden.. çok öksürtüyor... Ama oğlum Hasan, sana bir söz daha edeyim: Benim gençliğimden bir örnek gibi senin delikanlı yapını karşımda gördükce, üstelik senin bir karış toprağın olmadığını düşündükce şu namussuz dünyaya geldiğime pişman oluyorum. Bu haksızlıktır. Bu haksızlığı belki oğlum sağ olsaydı anlıyamıyacaktım. Senin yerine bağımı, ben elden ayaktan kesilince o çapalıyacaktı. Kurtuluş Savaşında, Sakarya'da şehit düştü benim oğlum MEHMET.. Sağ kalsaydı, gazi dönseydi, belki de senin yaşına yakın torunlarım olacaktı. Bu da bana haksızlık, Tanrı bir tek oğul verdi, ikincisini vermedi. Bir haftadır karşına dikilip seni seyrederken neler düşündüm biliyor musun?" Bu soruyu sorunca, Hasan merakla ona döndü. İhtiyar, düşündüklerini söylemeyi bırakıp yeni bir soru sordu:

"Kimin kimsen var mı Hasan?"

"Köyde bir anam vardı, geçen yıl askerden döndüğümde bulamadım. Köylü, Muhtara anamın öldüğünü askerliğim bitene dek bana yazdırmamış, aklım karışırmış yoksa.. Oysa izinli gittiğimde köye terhisden altı ay önce sapa sağlamdı. Karım ona gül gibi bakıyordu çalışıp çabalayıp.."

"Evlisin demek?"

"Üç aylık bir de çocuğum var, hem de oğlan."

"Adı herhalde Mehmet'tir!"

"Ne bildin?"

"Köylük yerde Hasan'ın oğlu ya Ahmet olur ya da Mehmet..."

İlk defa güldü Hasan.

"Çoluğu çocuğu ne ettin köyden çıkarken?"

"Babasının evine bıraktım. Herif kızını zaten bana vermek istemiyordu.. Arkamdan herkesin içinde, 'bakamıyacağın kızımı niye aldın? Niye kaçırdın? Şimdi bana muhtaç oldun mu?' Diye bağırdı. Ben de 'borcumu bir tamam öderim, çalışmıya gidiyorum!' Karşılığını verdim."

"İyi etmişsin..." Dedi Kocaadam. Hasan, çokca konuştuğuna sıkıldı, önüne baktı. Sonra birden ayağa kalkıp yürümek istedi:

"İş kalıyor..."

İhtiyar tok bir sesle buyurdu:

"İşi nasıl olsa bitireceğiz. Zaten bitti sayılır. Otur Hasan, sana bir çift sözüm var."

Hasan, yeniden kalktığı yere çöktü. İhtiyar, şöyle döndü, ona bir yol daha dikkatli dikkatli baktı. Söyleyeceklerini bir bir yeniden aklından geçiriyordu. Sonunda bir süre öksürdü:

"Kocakarı ile konuştuk. O da seni pek sevdi. Bundan böyle onu ana, beni baba bil. Bugün bu çapa işi biter. .Yarın evin altındaki bodrumu bir güzel temizlersin. Eşeği atarız oradan, ayrı bir yer yaparız kışa dek ona.. Bodrumu bir güzel sıvatırım, sen köye gidip çoluk çocuğunu getirene dek. Tabanına tahta çakarız. Önümüzde iş çok, bağbozumu var. Bir daha seferki bağbozumuna ben çıkar mıyım, çıkmaz mıyım bilinmez.. Benden sonra da benim kocakarıya, anana, ölünceye dek bakarsınız.. Seni oğul edindim Hasan, şu bağı da tapusu ile senedi sepeti ile sana bırakacağım.. Dur ağzını açma, birşey söyleme.. Dünya yüzünde benim de karımdan, şu kocakarımdan başka kimseciklerim yok. Aklına hiçbir şey gelmesin gerek kötülükten, gerekse iyilikten yana.. Seni oğul edinmem, bu bağın kuruyup gitmemesi içindir, bu bir.. Az kısa, az uzun yaşayabildiğimizce karımla bana bakmanız içindir, bu iki... Söz vereceksiniz, namus sözü... Sen, bir

altmış yıl daha bu bağı ihya edersin. O da seni ve çocuklarını... Dediklerimi iyi düşün. Kabul edersen, bir saat sonra yemek vaktidir, kalkar gelir soframıza otururşun. Fazla söz gerekmez..." İhtiyar, dizlerine basarak oturduğu yerden kalktı. Postekisini dürüp koltuğunun altına kıstırdı, Hasan'ın yüzüne bakmadan yürüdü gitti ağır ağır. Hasan, olduğu yerde taş kesilmişti. Söylenenleri kavrayabilmek için bir zaman hareketsiz kaldı. Sonra kalkıp çapayı bıraktığı yere yürüdü. Birdenbire çapayı kucaklayıp yere çöktü dizlerinin üstüne, hıçkıra hıçkıra ağlamıya başladı.

AZRAİL'E ÖVGÜ

Hasan, alacakaranlıkta soluk soluğa, bütün köyü dolaştı. Kapıları yumrukladı; çitlerin ardından bağırdı:

"Varın! yürüyün! Öldü.. öldü!"

Don-gömlek kapılarına çıkanlar, uyku sersemi pencerelerinden Hasan'a bakanlar, önce omuz silktiler. Sonra işi iyice kavrayınca telaşlandılar. Daha sonra heyecanlandılar. Karılarını, kızlarını, kızanlarını ayaklandırdılar:

"Kalkın, ölmüş!.."

"Ne? Ölmüş mü?"

"Ölmüş."

Yarım saat geçti geçmedi, bütün köyü bir uğultudur aldı:

"Öldü! Ölmüş! Öldü! Ölmüş..."

"Varıp bakalım, görelim necep ölmüş?"

Ortalık ağarırken köyün meydanı, kahvesi, kahvenin karşısındaki caminin avlusu kaynaşıyordu. Caminin içindeki kalabalık sabah namazına durmuştu. Dışardakiler, İmamın, cemaatin çıkmasını bekliyorlardı. Bayramdan bayrama namaz kılan Hasan, bugün İmamın tam arkasında, ihtiyarların arasında sabah namazı kılıyordu. Aklı fikri o kadar karışmıştı ki, bir ara secdeye vardığında, 'süphanallah.. süphanallah' diyecek yerde, 'öldü, geberdi; öldü, geberdi..' diye, bağırmaya başladı. Cemaat, kıkırdadı, gülüştü. İmam efendi, sağına soluna selâm verdikten sonra, bir 'estağfurullah' çekip, Hasan'a ters ters baktı. Camiden çıktılar. Papuçlar giyilirken bir de baktılar, İmam efendinin elinde Tanrı Buyruğu,

"Vaz geç hocam," dediler, "bu herifin başucunda Yasin okumaya değmez. Zaten Tanrı da kabul etmez." Avludaki kalabalık da İmamın etrafını almıştı. Hoca, gözlerini açа açа ikiyakasına bakındı. Yutkundu:

"Üskürü mevkatüm bilhayır!.." diye, gülümsedi. Topluluk, bir an onun yüzüne bel bel baktı. Hasan, kalabalığın arasından başını uzattı. Namaz kılarken ters çevirdiği kasgetini düzeltti,

"Hoca efendi, söyliyeceğini açıkca söyle anlıyalım," dedi.

"Hani sizin anlıyacağınız, ölülerinizi hep hayırla anınız. Kitap böyle buyuruyor," karşılığını kimsecikler kavrayamadı.

"Allah Allah!"

"Bu adamı ha?"

"Bu deyyus, hayırla anılır mı?"

"Çekti gitti cehenneme işte..." Bu gürültüyü, İmamın öfkeli sesi bastırdı:

"E... ne toplandınız öyleyse?" Bu soruya bir çokları güldü:

"Eh.. görelim bakalım toprağın altına nasıl girecek, dedik."

Hoca'nın ardından yürüdüler. Kadınlar, çocuklar, ölünün köyün üstbaşındaki evinin etrafını çoktan almışlardı. Ev, büyük bir incir bahçesinin köye bakan beyaz duvarlarının üst köşesinde iki katlı taş bir binaydı. Harımına, develerin, arabaların sığabileceği, büyük bir tahta kapıdan giriliyordu. Kapının iki kanadı ardına kadar açıktı. Köyün içinden kopup gelen kalabalık, kapıya yaklaşmadı. Uzaktaki gübre yığınlarının, yıkık duvarların üstüne çıktılar. Kadınlar, çocuklar; hareketsiz, gözleri taş yapıya dikilmiş, öylece bakıyorlardı. Erkekler, kapıya biraz daha yakındılar: Kapının ilersindeki iki karaağaç'ın gölgesine küme küme toplanmışlar, kimi yere çökmüş, kimisi çömelmiş, fısıl fısıl fısıldaşıyorlardı. Yalnız Hasan, ağaçların etrafında dört dö-

nüyor, aşağı yukarı dolaşıyordu. İmam efendi, koltuğunun altında Tanrı Buyruğu, koca kapıdan yürümüş girmişti. Onu, evin merdivenlerinde ölünün delikanlı oğlu karşılayıp içeri almıştı. Hoca, eve girerken, ev, bir kere daha yerinden oynadı, sarsıldı: İçerdeki kadınlar, bağırışmaya, yüksek sesle ağlaşmıya başladılar:

"Bizi koyup da nerelere gittin?" Bu ağlaşma uzadıkca uzadı. Tekrarlandıkca tekrarlandı:

"Bizi koyup da nerelere gittin?" Evi seyreden kalabalık, her seferinde bu haykırmayı duydukca, dönüp birbirinin yüzüne bakıyordu. Bir keresinde ölünün karısının sesi ortalığı çınlattı. Bu sesi, bütün köy çok iyi tanırdı:

"Ah! beni koydun da nerelere gittin?" Yine köylü, tuhaf tuhaf bakıştılar. Hasan, dayanamadı, olduğu yerden bağırdı:

"Nereye gidecek, yedi kat cehennemin dibine!.." Eğer ortalıkta bir ölüm meselesi olmasaydı, topluluk kahkahayı basacaktı. Millet, kendini zor tuttu. Bu sırada ölünün iki büyük oğlu, kalabalığın arasından geçip, büyük kapıya doğru ilerlediler. İkisinin de sırtında yük vardı. Biri teneşiri, öteki tabutu omuzlamıştı. Onların geçişini köylü, sevinçle seyretti. İhtiyarlar, kocaman tesbihlerini şakırdattılar. Erkekler, gözleriyle tabutu, teneşiri, birbirlerine gösterdiler. Kadınlar, birbirlerini dürttüler,

"Aniiii! bakındı gayri..." diye, fısıldaştılar. Çocuklar, analarının eteklerine sarıldılar. Öte yanda, açık kapıdan görünen harımın içinde, bir kaynaşma vardı. Ölünün bedelleri, hizmetçileri, orta yerde büyük bir kazanın altını ateşliyorlar, sağa sola koşuşuyorlardı.

Böylece uzunca bir zaman geçti. Kalabalık, hep bakıyor, bakıyor; kopan çığlıklara kulak veriyordu. Bir ara kapıda Hoca göründü. Erkeklere yaklaştı. Onların orta yerinde durdu. Etrafına öfkeli öfkeli bakındı. Sonra,

"Ayıp ayıp.. utanın.." diye, bağırdı, "kalkın yürüyün.. dinimizin buyurduğu vazifemizi eda edelim." Kimse oralı olmadı. Bel bel hocaya baktılar. Bir ihtiyar,

"Ölüyü yıkadıktan, kefene sardıktan sonra, MERHUMU NASIL TANIRSINIZ? diye, sormıyacaksan gelelim..." dedi.

"Neden sormıyacakmışım?" İhtiyar, çarpık suratını büsbütün çarpıttı,

"Eh.. ben müslüman adamım. Yalan söyleyemem. İyi tanırız, diyemem." Bu lâf, herkesin hoşuna gitti. Hoca, hırsından tir tir titriyordu:

"Günaha giriyorsunuz! Allah günahlarınızı bağışlasın.. Ayıp ayıp!" Bir başkası,

"Biz günahın böylesine razıyız hocam!." diye, uzaktan seslendi. Hoca efendi ,hızla döndü, eve yürüdü. Hasan, hâlâ ağaçların etrafında dört dönüyordu. Birdenbire İmamın ardından o da yürüdü. Hasan'a herkes şaştı.

"Nereye ülen?" diye, ardından seslendiler. Hasan, döndü. Gözlerini kırpıştıra kırpıştıra kalabalığa baktı:

"Şimdi geliyorum," dedi, "herif necep gebermiş bir bakacağım. Sahiden de ölmüş mü bir anlıyalım..."

Koca kapıdan girdi Hasan. Merdivenlerden çıktı. Evin içinde kayboldu. Gitti gelmez.. gitti gelmez.. En sonunda bekliyenlerin sabrı tükeniyordu ki, Hasan, göründü. Onun görünmesiyle halk, sabahtan beri çivilendiği yerden koptu. Hasan'a doğru koşarcasına yürüdüler. Onun etrafını aldılar. Hasan'nın yüzü gözü karmakarışık olmuştu. Gözbebeklerinden şaşkınlık yıldırımları saçıyordu. İlk önüne gelen bir kaç kişinin yüzüne sevinçle bakabildi en sonunda... Boğuk bir kaç ses sordu:

"Sahiden ölmüş mü?" Hasan'ın yüzünü bu sefer büyük bir korku bürüdü:

"Hiç de böylesini görmemiştim..." diye, söylendi, "Bir çarpış çarpmış ki Azrail, Allah kimseye vermesin... Yüzü gözü, toptan suratı mosmor olmuş. Azrail'in pençesinin izi simsiyah yanağında duruyor. O kadar uğraşmışlar, gözlerini kapatamamışlar ;ters dönmüş." Bir zaman kimseden bir ses çıkmadı. Sonra ortalığı bir homurtu aldı. Herkesin yüzü biraz sonra aydınlanıverdi. Artık bekliyecek, görecek bir şey kalmamıştı. Beş dakika sürmedi, taş evin etrafında kimsecikler kalmadı; herkes köyün yolunu tuttu. Dönüp, yıkamak için ölüyü teneşire korlarken kimseler bakmadı bile... Köyün içine giden yolun üstündeki köylüler, sanki bir düğünden dönüyorlardı: Konuşmalar, gülüşmeler, şakalaşmalar gırla gidiyordu. Güneş yükselmiş, köyün yüzünü ince bir kuzey rüzgârı okşayordu. Yolun iki yakasındaki incir, zeytin dalları hafif hafif rüzgârla sallanıyorlardı. Azrail, yeşil yaprakların arasından köylüyü seyrediyordu. Yaptığı işten sevinçliydi.

BEYAZ GÜVERCİN

Yeşil zeytinlerin arasındaki keçiyolundan denize doğru koşuyordu. Çıplak ayaklariyle taşlardan sekiyor, çalılardan atlıyordu. Zeytinlikten çıkınca durdu, arkasına baktı. Kara gözlerinin içi gülüyordu. Yanık çocuk yüzü, sevinçten pembe pembeydi. Ardında bıraktığı babasının beş dönümlük bağı, artık görünmiyordu. Zeytinlikten de kurtulmuştu. Şimdi denize inen kayalık bayır vardı önünde.. Kayaların dörtbir yakası, palamut dalları, kekik yaprakları ile örtülüydü. Bayırın sonu dik, keskin kayalarla mavi denize kavuşuyordu. Orada, küçücük bir koy, büyük bir havuza benzer bir koy vardı. Koyun karşıyakası, bıçakla kesilmiş gibi bir yüksek kayaydı. Çatlaklarından çıkan otlar, kekikler, yaban çiçekleri, bu sarp, yüksek kayayı süsliyordu, denizin koyu lâcivert suları, ayaklarının ucunu okşıyor, yıkayordu.

Tekrar koşmıya başladı çocuk. Bir büyücek kayadan atladı, bir palamut kümesini geçti. Yükseklerden uçup denize düşmemek için kendisini zor tuttu. Soluk soluğa bir zaman kekik kokularını ciğerlerine çekti. Işıl ışıl gözlerini koyun karşı yakasındaki yüksek kayaya dikti. Sonra gözleri, kayalarla oynaşan mavi sulara takıldı. Elleri suların beyaz köpüklerini tutacakmış gibi uzandı. Sonra ellerini ağzına götürerek boru gibi yaptı. Bütün gücü ile,

"Guuuukkkk!. Guuuukkk!. Guguk!.." diye bağırdı. Sesi, karşıyakadan, kayalardan geri döndü, bu Haziran sonu sabahının güneşinin aydınlattığı barış içindeki koydan, uzaklara doğru dağıldı gitti. Çocuk, bir daha,

"Guguk!.. Vardı ha, geliyor ha!.." diye bağırdı. İki parmağını ağzına sokarak, tiz bir ıslık çaldı. Sonra da hemen ardındaki kayanın dibine yatıp gizlendi. Şeytan gözlerini karşıya dikti. Karşı kayanın kovuklarında kıpraşan kanatlar göründü. Güvercinler başlarını uzatıp iki yakalarına bakındılar. Önce canları sıkıldı güvercinlerin. Sabah sabah, rahatlarını bozup, çocukla oynaşmak istemediler. Başlarını bir sağa, bir sola çevirdiler. Bir sağ gözleriyle bir de sol gözleriyle bakıp bakıp çocuğu arandılar. O, tekrar seslenmek, bağırmak için başını taşın ardından çıkarınca, güvercinler görüverdi.

"Haydi oradan..." der gibi, kanat çırpıp kovuklarına dönmek istediler. Ama bir taş parçası, önce denize düştü. İkincisi kıyıya, üçüncüsü güvercinlerin yanına kadar yetişti. Güvercinlerin beyazı, öfkeyle havalandı. Ardından bütün güvercinler, boz renklisi, karası, kanat çırptılar. Koyun üstünde, mavi denizin küçüklü büyüklü dalgaları üstünde uçtular. Mavi göğe doğru yükseldiler, yükseldiler, alay olup sonra yuvalarına doğru kendilerini koyverdiler. Çocuk, şimdi ellerini havaya kaldırmış, zıp zıp zıplıyor, sevinçle,

"Yaşasın!.. yaşasın güvercinler!." diye çığlıklar koparıyordu. Güversinler, kovuklara, yuvalarına konmadılar. Çocuğun sevincine sevinç katmak istediler sanki. Bir renkli bulut oldular, onun başının üstüne doğru aktılar, kendilerini koyverdiler. Çocuk şimdi, kekiklerin üstüne sırt üstü yatmış, ellerini çırpıyordu:

"Beyaza bak!. beyaz güvercine bak!." diye bağırıyordu. Güvercinler döndü dolaştı. Göklerin maviliklerinde benek benek oldular. Sonra denizin maviliklerine doğru süzüldüler. Beyaz güvercin, çocuğun gönlünü etmek için, havada bir kaç takla attı. Sonra, uçtu, yuvasının önündeki yeşilliğe kondu. Ardından ötekiler de kovuklarının iç yakasına ilişi ilişiverdiler. Çocuk, sevinçten renkten renge girmiş, terlemiş, ellerini çırpmaktan avuçları şişmişti.

Bu oyun, çocuk yoruluncaya, güvercinler yoruluncaya dek sürdü. Kuşlar, kalktılar, uçtular, göklerde döndüler dolaştılar, yine yuvalarına kondular. Sonra çocuk, kokulu kekik yapraklarının üzerine uzandı. Gözlerini mavi göklere, mavi denizlere dikti. Palamut dallarında cıvıldaşan serçelerin sesini, denizin kıyı ile oynaşan sesini dinledi.

"Keşke babam, her gün pazara gitse..." diye düşündü. Anası onun böyle evden kaçıp güvercinlerle oynamasına ses çıkarmıyordu. Aklına, 'bu güvercinler ne yer, ne içer?' sorusu geldi. Onlara yaklaşıp, evden yiyecek götürebilir miydi? Güvercinlerin bağımsız, mutlu yaşantılarını imrenerek düşünmiye başladı. Aklına birdenbire, bir güvercin olmak geliverdi. Onlarla birlik mavi göklerde uçmak, denizlerin üstünden geçmek ne güzel olurdu... 'Dünyaya güvercin olarak gelmemişiz bir yol..' Dedi. Kendi kendine gülümsedi. Sonra komşu bağın çocuğuna, babasından öğrendiği bir sözle, sövdü: Kuşların ardından elde sapan dolaşmak ne demek oluyordu? 'Ben, kuşları seviyorum, onlar da beni,' diye söylendi. Şu güvercinlerle iki yıllık dostluğu vardı. Her yaz, köyden bağlarına göç etmek için can atardı. Bu dostluğu, kimselere açmamış, güvercinlerin yerini kimseciklere söylememişti. Onların gerçek dostuydu. Onlarla her yaz, sevinç içinde, barış içinde birlikte yaşıyordu.

Çın çın çınlıyan serçelerin sesi, çocuğa ninniler gibi geldi. Yorulmuş, gevşemişti. Uyuyakaldı. Rüyasında koynuna beyaz güvercini gelmiş gördü. Onu, yüreğinin üstüne bastı, okşadı, sevdi. Yuvarlak gözlerini öptü.

Birdenbire çalıların hışırtısı ile, bir ayak sesiyle uyandı. Beyaz güvercin, koynundan uçtu gitti. Başucunda babası dikilmiş, onu seyrediyordu. Korktu önce. Ama baba, öfkeli değildi. Gülümseyordu. Çocuğun yanına çömeldi,

"Hele hele.." dedi, "göster bakayım şu güvercinlerin yerini bana." Çocuk, sevinçle doğruldu. Ellerini, parmaklarını uzatarak koyun karşı yakasındaki sarp kayalığı gösterdi. Babası hep gülüyor, gülümseyordu.

"Yıllardan beri ben de hep bu kuşları kollarım. Yıllardır bir av tüfeğinin peşindeyim. Her üzüm satışta bir kaç kuruş bir yakaya koydum. En sonunda bugün, isteğime eriştim... Yarın sabah erkenden buraya birlikte gideriz oğlum. Haydi şimdi evimize gidelim. Yapılacak işlerimiz var..."

Çocuk, önce bir şey anlamadı bu sözlerden, anlamak da istemiyordu. Kalktı, babasının ardına düştü; evin yolunu tuttular.

Çocuk, bu sabah da, zeytinlerin arasındaki patikadan denize doğru koşuyordu. Yüreği, çatlıyacak, parçalanacaktı neredeyse. Aklı bir türlü almıyordu bu işi. Bütün gece yorganının altından, babasının anasının konuşmalarına kulak vermişti. Babası,

"Elden düşme, ama iyi tüfek..." Diyordu. Siliyordu tüfeğini. Ona, barutla, saçmayla doldurduğu hartuçlardan sıkı hazırlıyordu.

"Hele bir sabah ola.." Diyordu.

"Sen, pirincin suyunu kaynatadur, pirinci haşlıyadur.. Pilâvlı yaparız..." Diyordu karısına. Çocuk, bu sözlere hâlâ inanmak istemiyordu. Gecenin karanlığı ortalıktan çekilmeden, evden kaçmış, bağın bir köşesine, asma yapraklarının arasına saklanmıştı. Babası, alacakaranlıkta seslenmiş, seslenmiş, onu bulamayınca, tüfeğini alıp yürümüştü. Çocuk, kıyıya inmemek için kararlıydı. Ama güneş yükselirken dayanamamış, işte koşmıya başlamıştı. Ne olacaktı? Ne yapacaktı babası, görmek isteyordu.

Kayalardan, taşlardan, çalılardan atlıyordu. Denize doğru kendisini kapıp koyvermişti. Bir işe, bir olaya yetişmek istiyordu. Bir taşın üstüne çıkınca, babasını görüverdi. Baba, kendisinin her zamanki yerine bağdaş kurmuş oturmuş, kayayı kendisine siper etmiş, tüfeği kucağında, iki yakasını gözetliyordu.

Çocuğun içine büsbütün bir korku düştü. Babasının yanına gitmek içinden gelmedi. Sağa sıçradı, eğildi. Emekliye emekliye kendisini bir palamut kümesinin içine attı, saklandı. Soluk soluğa, yüreği çarpa çarpa bakmıya başladı. Deniz, dünkü denizdi. Mavi gökler dünkü gibi.. Birdenbire aklına bir çare geldi. Palamutların, taşların, kayaların ardına saklana saklana, koya indi. Oradan yalçın, sarp kayalığa, güvercinlerin yuvalarına doğru tırmanmıya başladı. Hem tırmanıyor, hem de alçak sesle güvercinlere sesleniyordu:

"Kaçın!. gidin buradan.. Kaçın!. kaçın!.."

Şaşkındı, telâşlıydı. Bütün gücüyle sivri kayalara asılıyor, kendisini taştan taşa çekiyor, otlara tutunarak güvercinlere yaklaşmıya çalışıyordu. Durmadan,

"Gidin kuşlar!. Kaçın güvercinler, durmayın..." diye söyleniyordu.

Önce onun gelişini beyaz güvercin gördü: Şaştı kaldı. Bir sağ gözü ile baktı çocuğa, bir sol gözüyle.. Telâşlandı, kıpır kıpır ayaklarının üstünde kıpırdadı.

"Hu hu hu!." diye ötekilere seslendi. Şimdi çocuk, elini uzatsa beyaz güvercini tutacaktı. Ama dik kayanın iki yakasına sarılmıştı. Ellerini bırakamıyordu tutunduğu yereden. Beyaz güvercine,

"Kaç, durma kaç!.." diye seslendi. Ve beyaz güvercin havalandı. Ardından yüzlerce güvercin, bulut oldu uçtu. Çocuğun içini bir sevinç aldı. Soluk soluğa tutunduğu kayaya sarıldı. Başını taşa yasladı. Uçan güvercinlerin ardından baktı:

"Kurtuldunuz!. kurtuldunuz.. Uzaklara, daha uzaklara.. Buraya bir daha gelmeyin!." Diye söylendi. Güvercinler, yükseldiler yükseldiler, göklerin maviliği ile sarmaş dolaş oldular. Sonra birdenbire dönüverdiler yeryüzüne. Yuvarlana takla ata koyun üzerine aktılar. Mavi göklerden, mavi denize kavuştular. Karşı kıyının üstünden dolanıp, yuvalarına konmak istediler. Çocuk, sesi çıktığı kadar,

"Gelmeyin!. gelmeyin!." Diye bağırıyordu.

İşte tam bu sırada, bir tüfek sesi, koyda, kayalarda, tâ dağların tepesine kadar, denizin enginliklerine kadar yankılar bıraktı. Çocuk,

"Beyaz güvercin!." Diye bir çığlık attı. Beyaz güvercin, rüzgârda uçan bir beyaz kâğıt parçası gibi, döne döne düştü, koyun mavi dalgacıklarının beyaz köpüğü oldu kaldı. Onunla birlikte üç güvercin daha sulara indi. Ama çocuk, onlara pek bakamadı. Beyaz güvercinin kırmızı kanı, mavi suları kızıla boyamış gibi geldi çocuğa. Kendisini kayalardan koyverdi aşağıya doğru, teker meker kendisini denizin kıyısında buldu. Denize atlamak, beyaz güvercine ulaşmak istiyordu. Bu sırada güçlü bir el, koluna yapıştı:

"Dur hele oğul," dedi babası, "dalga onları kıyıya getirir. Acele etme. İyi iş başardın."

"İyi iş mi başardım?" Diye bağırıverdi çocuk. Hıçkıra hıçkıra ağlamıya başladı. Yaşlı gözleriyle babasının yüzüne baktı. Babası, hep gülümseyordu. Ama çocuğa babasının gülümseyen yüzü, çok korkunç göründü. Kazma gibi dişleri vardı babasının. Uzamış sakalı, diken dikendi. Gözleri, kanlı kanlı, bir dev gibi bakıyordu. Kolunu babasının elinden kurtardı:

"Ben, beyaz güvercini, güvercinleri aldatmak istemedim!." Diye bağırarak kaçmıya başladı. Ağlıya ağlıya, bağıra bağıra koşuyordu.

"Gel ülen yüreksiz buraya!." Diye baba, hep gülümseyerek söyleniyordu. Çocuk, yükseklerden dönüp, denizin kıyısındaki babasına bir yol daha baktı. Ondan büsbütün korktu. Artık denizlere kavuşan beyaz güvercine bakamıyordu. Gücü kesilinceye kadar, ayakları kendisini götüremiyecek hale gelinceye dek, dağlara doğru koştu, kaçtı.

YOLUN ÜSTÜNDEKİ KAYA

— Köy Enstitülerinin Anısına —

Gecenin karanlığı içinde önce horozlar ötüştü, tavuklar gıdakladı; damlardaki hayvanlar eşindi, tepindi. Sonra köyün bütün köpekleri, ulumaya, havlamaya başladı. Dağların kökünden, derinliğinden gelen uğultu ile birlik, ortalık sarsılmıya başlayınca, köylü, don-gömlek evinden dışarı uğradı. Sarsıntı geçince, korkan çoluk çocuğun ağlaşması, kadınların çığrışması, dörtbir yakayı sardı. Erkekler, sarsıntı geçince, tekrar evlerine girip potur pantol, ceket giydiler. Yatak yorganı dışarı taşımıya başladılar. Gelgelelim, düzlüklere, sarmalıklara, meydancıklara atılan, serilen yataklara yatmak, kimsenin içinden gelmedi. Caminin önünde bir fenerin yandığını görünce millet, o yaka-

ya koşuştu. Çok geçmeden, caminin karşısındaki kahvenin sahibi İsmail, kahvenin lüks lâmbasını pompaladı, yaktı. Meydan aydınlandı. Lüksün aydınlığında herkes, birbirinin korkulu yüzünü gördü. Lâmbayı İsmail, kahvenin önündeki çınarın alçak bir dalına astı:

"Ülen ülen ülen.." diye söylendi, "bizim köyün topu ödlekmiş!"

Soluk soluğa yaklaşan Muhtar, kahveciye çıkıştı:

"Sırası mı be İsmail, kes zevzekliği..." Sonra meydanda toplanan köylüye seslendi:

"Gelmiş geçmiş olsun kardaşlar.. Ölen kalan, yıkılan dökülen, çöken müken var mı?"

Kalabalık, birbirine baktı:

"Yok.. yok.."

"Kırılan dökülen, ölen kalan, yıkılan çöken yok..." diye karşılık verdiler. Muhtar, gülümsemeye çalıştı:

"Bizim köyün yapısı sağlamdır bilirim. Bir de böyle benim kızanlığımda bir deprem olmuştu, o vakit de yıkılmadık. Biz, tetbirli olalım. Ahmet, Hasan, Veli!. Varın köyün dörtbir yakasını dolanın bakalım..."

"Köylü toptan burada ağa."

"Siz benim dediğimi yapın hele."

Bu sırada yatak yorgan sırtlamış bir kalabalığın önünde Öğretmen, lâmbanın ışığına girdi:

"Ben, bütün köyün evlerini bir bir dolaştım, yokladım. Zarar ziyan yok. Belki ufak tefek çatlaklar olmuştur duvarlarda ama işi bu kadarla atlattık ya..."

"Bizim köy sağlamdır öğretmen efendi, sağlam."

Öğretmen, gülümsedi:

"Sağlamlığına sağlamdır ya.. ne olur ne olmaz, biz, bu gece evlerimize girmiyelim."

"Doğru, orası öyle.. girmiyelim.." diye bütün meydan söylendi. Kadınlar çocukları alıp yataklarını serdikleri sarmalıklara, meydancıklara, evlerinin yakınına döndüler. İsmail, kahveye korka korka girdi, içerde ne kadar iskemle varsa dışarıya; çınarın altına taşıdı. Muhtar, ona takıldı:

"Bakıyorum İsmail, içeri girip çıkarken kıpırsapır ediyon, bir de köylüye ödlek dedin. Ha bakalım, sıkıysan, gir kahvenin içine, geç ocağının başına, hepimize birer çay kaynat."

"Erkeklik ne günlere kaldı be Muhtar!." diye kahveci yürüdü. Oturanlar bir zaman konuşamadılar. Sonra sonra korkuları yatışınca,

deprem üstüne söze giriştiler. Lâmbanın mat ışığında kara bıyıkları parlayan Galip, Öğretmenin yüzüne bakarak sordu:

"Bu deprem neden olur?"

Öğretmen,

"Anlatayım.." diye doğruldu. Ama İmam, onun ağzından sözü,

"Allah ister, olur." diye kaptı. Öğretmen, İmamı bozmadı:

"Doğru, Allah ister, olur.. Olur ya ben size, Allah istediği vakit, deprem nasıl olur? Onu bir yol anlatayım..."

"Anlat hele Öğretmen efendi.." sesleri duyuldu. Kara bıyıklı, gülümseyerek, İmama gözlerini dikerek,

"İmam efendimizin bir sarı öküzün boynuzu meselesi vardı.." dedi. Muhtar ona, ters ters baktı:

"Yalak-yavşaklığı bırak ülen.. Anlat sen hele Öğretmen efendi."

İmam, yerinden fırlıyacaktı öfkeyle ama Öğretmen bırakmadı. Aldı sözü:

"İmam efendinin sarı öküzü de söz temsilidir hani.. Tutun ki sarı öküz kıpradı da deprem oldu. Ama neden olur, ben size onu anlatayım.."

"Anlat anlat hele Öğretmen..."

Girişti anlatmıya Öğretmen. Yeraltı büyük toprak kaymaları, volkanik, içinde ateş kaynayan topraklar.. madenler.. anlattı anlattı. Köylü, gözünü açmış, kulak kesilmiş dinliyordu. Bir zaman daha şurdan burdan söz ederlerken, ortalık ağarmıya başladı. İmam, saatine baktı.

"Vakit." diye kalktı yürüdü. Ardından seslendiler:

"Nere gidiyon İmam efendi?"

"Sabah namazına hazırlık görelim. Abdest alalım, ezan okuyalım. Siz de kalkın bakalım..."

Köylü, birbirinin yüzüne bakmıya başladı. Öğretmen, gözlerinin içi gülerek,

"İmam efendi," dedi, "ben senin yerinde olsam, şu minareye çıkmam bu sırada."

İmam, döndü yaklaştı:

"Neden çıkmazmışsın?"

"Belli olmaz, ortalık biraz sarsılacak olursa, minarenin tepesinden, şu dağları aşar ,ovaya kadar uçarım. Sarsıntı bile olmasa, belki minarede çatlak filân vardır. Minareyle birlik bizim üstümüze yıkılakoyma..."

İmamın gözleri faltaşı gibi açıldı, sakalının kılları kirpi dikeni gibi dikeldi. Köylü, bastı kahkahayı. Muhtar,

"Şu bizim Öğretmendeki akıl, akıllara sığmaz. Çok doğru." dedi. Veli de,

"İmam efendi, şu sıra kafamı kessen, beni camiye sokamazsın. Zaten Allah da bugün bizi izinli saymıştır. İzin Allah'tan olduğuna göre, sana söz düşmez..." diye ekledi. Hoca, şaşırmış kalmıştı.

Muhtar, onu çağırdı:

"Gel çök şuraya İmam efendi kardaşım.. Bir çay daha iç; deprem dediğin şakaya gelmez..."

Gün iyice ışıdığında Öğretmen oturduğu yerden kalktı. Hiç de gerekmezken, Muhtar'ın gönlünü hoş etmek için,

"Ağa, iznin olursa bugün çocukları okutmak için, okulu açmıyacağım. Ne olur ne olmaz. Akşama dek çatı altına girmiyelim. Varsın çocuklar bugün tatil yapsın. Yarın da pazar. Okulun avlusunu ben bu iki günde bir temizleyip, düzenleyeyim. Ne dersin?"

Muhtar, kasıldı:

"Gayetle münasiptir Öğretmen efendi." karşılığını verdi.

Serin, güneşli bir Sonbahar günüydü o gün. Öğretmen, okulun bahçesindeki ağaçların dökülen kuru yapraklarını süpürmüş, dutların gereken dallarını budayordu. Çıktığı alçak merdivenin üstünden, beygirinin yularını çekerek gelen köy bekçisini gördü. Hayvan sırılsıklamdı. Bekçi Durmuş'un da üstübaşı çamur içinde.

"Bu ne hal Durmuş?" diye seslendi. Bekçi, canından bezmiş, suratı asık,

"Durum kötü Öğretmenim.." karşılığını verdi. Öğretmen, elindeki testereyi yere attı. Merdivenden indi. Yola çıktı:

"Komşu köylerde, ilçede yıkılan, dökülen, ölen kalan çok mu?"

"Allaha şükür dörtbir yakada deprem, bizim köydeki gibi hafif geçmiş. Muhtar ağam, sabah beni Karakola, onbaşıma yolladı. İlçeye lâpor verdik. İlçeden lâpor aldık. Sabah iki sallantı daha olmuş bizdeki gibi emme, kulakasma.. hafif geçmiş. Gelgelelim, biz, köyümüzde bundan böyle mapus kaldık say..."

"Ne oldu? Neden?"

"Aşşada Darboğaz'da, yolun en dar yeri var ya.. Oraya gökten mi desem, dağların doruğundan mı desem, bir kaya inmiş oturmuş ki, kaya gör. Tüm cebel. Sağ yaka, bilirsin, bir sarp kayalıktır. Sol yaka desen, minare boyu uçurum, alt yakası dere. Dönüp dolaşıp dereye bir saatte indim. Şu halime, şu hayvanın haline bir bak..."

Öğretmenin gözleri büyüdü:

"Karakola söylemedin mi?"

"Söylenmez mi? Lâporumda ilçenin Candarma kumandanına bildirdim. Onbaşım telefonlan söyledi."

"Ne dedi komutan?"

"Onbaşıma sorarsan, çok govvatlı kızmış. Toplayın köylüyü, itin o kayayı, dereye yuvarlayın. Böyle meselelerlen kafamı şişirmen!.. demiş. Bana kalırsa, o kayayı elli çift öküz, yedi düvel yerinden oynatamaz. Derenin suyu da bir yağmur daha gelip yükseldi mi, mapusluk iyicene kötüler. Zaten eşekle, yaya, uçurumdan dereye inmek bir mesele Öğretmenim, bilirsin. Önümüz kış, ne halt ederiz?.."

Durmuş, daha konuşacaktı ama, Öğretmen, bırakmadı:

"Yürü, Muhtar'a haber ver, gidip bakalım şu kayaya.." dedi. Okulun berisindeki evine koştu Öğretmen, şapkasını, ceketini kaptı. Karısına seslenip, yola çıktı. Muhtarı, köylüyü beklemeden yokuş aşağı, dar dağ yolundan inmiye başladı.

Yalnız köyün erkekleri değil, kadın kızan, çoluk çocuk, bütün köy, yolun üstüne çöken kocaman kayanın başına toplanmıştı. Muhtar,

"Allah Allah.." diye söylene söylene, kayanın bir yakasından öte yakasına, bir aşağı bir yukarı gidip geliyor, bu işe bir türlü akıl erdiremiyordu. Öğretmenin tahminine göre kayanın yüksekliği, en az, beş metre vardı. Yolun öte yakasına geçmek için bir karış geçit bırakmamıştı. Bir alâmet granit ki, yukardan nasıl düşmüş, nasıl yolun üstünde kalmış da daha aşağıya yuvarlanmamış, anlaşılır gibi değildi. Toplanan kalabalıktan durup durup sesler yükseliyor, söylenmeler duyuluyordu:

"Vay vay vay!.."

"Tut ki bir belâ..."

"Necep inmiş, necep kalmış?"

"Deprem de pek öyle zorlu değildi..."

İmam,

"Ey yüce Tanrım!.. Köyümüz sana karşı ne suç işledi? Bir suçumuz varsa bağışla.. Sana sığınıyoruz. Belânın daha büyüğünden sen bizi koru!." diye yüksek sesle duaya çöktü. Köylü, şaşırdı. Muhtar kızdı:

"Dur hele İmam.. Milleti telâşeye virme.. Duayı camide ederiz. Şimdi aklımızı fikrimizi karıştırma..."

Aldı sözü Öğretmen:

"Bakın ağalar bu kayayı buradan nasıl def edeceğiz!. Ahmet, Veli, Galip, kazma kürek alıp, öteyakaya tırmanıp geçecekler. Kayanın dibini bir güzel kazacaklar boydan boya. Biz, buradan yine dibini kazarak kayanın, altına bir kalas sokacağız. Ama kalas dediğim, uzun, kocaman selvi gövdesi olacak. Orta yerini selvinin iri bir taşla desdekleyip, beri yakasından yükleneceğiz. Kaya teker meker dereye yuvarlanır."

Veli, karşılık verdi:

"İyisin, güzelsin emme Öğretmenim, o selvi gövdesinin üstüne Hazreti Ali'nin yüklenmesi gerek. Biz, bütün köy, şu kayayı kımıldatamayız."

Öğretmen, Veli'nin, köylünün yüzüne baktı kaldı:

"Yahu, hele bir deneyelim.." dediyse de kandıramadı.

"Bu, tüm DÖVLET işidir..." dediler.

Zaten, milletin ilk şaşkınlığı, heyecanı yatışmıştı. Yavaş yavaş köye dönmiye başladılar. Öğretmen,

"Bre aman!." dediyse de dinletemedi.

Ertesi gün, köyün kahvesinde şuna buna yalvarmıya başladı öğretmen. Kimse işe yanaşmıyordu. Muhtar da ilçeye gidip kaymakamla konuşmayı kabul ettiyse de,

"İyi ama nereden geçer giderim ilçeye? Bu halimde nasıl derenin sularında yüzer, kayalara tırmanırım?" dedi.

Öğretmen, çaresiz, pazartesi günü okulu bırakıp, ilçenin yolunu tuttu. Sarp kayalıklardan dereye indi, derenin içinden yürüyerek ovadaki anayola çıktı. Güç-belâ ilçeye vardı. Kaymakamın karşısına çıkıp işi anlatınca, kaymakam onu anlayışla karşıladı:

"Bu sorun, Kara Yolları'nı ilgilendirir. Oraya bir başvurun."

Öğretmen, işi sağlama bağlamak için,

"Siz, lütfen bir yazı yazsanız..." ricasında bulundu. Kaymakam,

"Resmî yazı olmaz. Kara Yollarına emir vermek yetkimiz yok. Ama bir özel yazı yazar, rica edebiliriz..." karşılığını verdi. Yazı yazıldı. Öğretmen, yazıyı alıp, ilçenin kuzeyindeki ile giden şoseyi asfaltlıyan Kara Yolları şantiyesine, yine yayan gitti. Şantiye şefi mühendis, kaymakamın yazısını, bıyıkaltından gülerek okudu. Öğretmenden yine bıyıkaltından güle güle işi dinledi. Sonra da,

"Köy yolları şimdilik programımız dışındadır..." diye kestirip attı. Adamın tutumu, zaten öğretmeni iyice öfkelendirmişti. Parladı:

"Kanun nizam bir yana mühendis bey, koskoca bir köy, dünya ile ilişiğini kesti. İnsanlık adına sizden yardım rica ediyoruz."

Mühendis, Öğretmenin öfkesine de gülecekti ama, gülemedi:

"Beni ilgilendirmez." karşılığını verdi. Öğretmen mosmor kesilmişti. Onun bu hali, mühendisi biraz korkuttu. İster istemez aşağıdan aldı:

"Beni ilgilendirmez ama, yardım etmek isterim. Gelgelelim, nasıl yardım edelim? Kara Yollarımızın hiç bir aracı sizin o dağın başındaki köyünüze, dar yoldan çıkamaz. Adam, araç veremem, sorumluyum. Ne yapabilirim?"

Dişini sıktı öğretmen, aklına gelen bir çareyi ortaya attı:

"Biraz dinamit, bir de bu işten anlıyan usta, ya da teknisyen işimizi hal eder."

"Bizde dinamit yok. Görüyorsunuz, asfalt döküyoruz. Dinamiti idareden yazıp istemek gerekir. Vereceklerinden de kuşkum var. Ancak kendi işlerimize kullanırız..."

Öğretmen, mühendisin sözünü bitirmesini beklemedi. Çıktı yürüdü. İlçeye vardığında, ne yapacağını, ne edeceğini bilemiyordu. Bir de Candarma Komutanına gitti. Durumu iyice anlattı. Komutan, kızdı küplere bindi:

"Demek köylü işten kaçıyor. Ben bir geleyim de köye, gösteririm onlara..."

"Ama efendim, kalasla, selvi ile yuvarlamak kayayı, biraz da güç... Ne de olsa yardım ister..."

"Peki," dedi komutan, "bir manga candarmamız var, bir uygun zamanda yollarım. İlçemize yakın bir ordu birliği de yok. Dur bakalım hele..."

Öğretmen, geldiği gibi, köye köndü.

Şimdi Öğretmen, her akşamüstü, okuldan çocukları evlerine yolladıktan sonra, kocaman bir kazma, kocaman bir kürek alıyor, kayanın yanına varıyor, kayanın üstüne merdivenle termeneyor, merdiveni çekip öte yakaya indiriyor, merdivenden aşağı inip, kayanın altını kazıyordu. Öyle kazıyordu ki, çukurun önünü düzletip, altını kayanın oyuyordu boydanboya. Kayanın altı oyuldukca, toprakla kaya arasına sağlam, iri kazıklar koyuyordu. Bu iş, günlerce sürdü. Köylünün dereden dolaşıp gelip bu işi görenleri, telâşla köyün kahvesine koşup, olup-biteni anlatmıya başladı. Herkes,

"Bizim bu Öğretmen, deli.. Aklını yitirmiş.."

"Bir gün, dağın altında kalıp ezilecek, pestili çıkacak..." diyordu. İlçede işi olan, saatlerce uğraşıp, derece iniyor, oradan güç belâ anayola çıkıp gidiyordu.

Günün birinde Öğretmen, köyde ne kadar urgan ip varsa toplamıya başladı. Ona,

"Hayırdır Öğretmen.. Ne edeceksin bunca urganı?" dediler. Yarım ağızla,

"Yardıma gelelim mi?" diye sordular. Öğretmen, her zamanki güler yüzü ile,

"Yok yok.. siz keyfinize bakın.." dedi, urganları ipleri alıp yürüdü. Arkasından,

"Bu Öğretmende hiç akıl yok. Koca kaya ile becelleşiyor, oysa bu dövlet işi.."

"Canım elbet günün birinde dövlet bu işin ucundan tutacak.. Öğretmeninkisi de işgüzarlık..." dediler.

Öğretmen, vardı kayanın tepesine, indi kayanın altına. Geniş bir mağara, tünel olmuştu kayanın altı. Kazıkların üstünde duruyordu kayanın yarı ağırlığı. Urganları, ipleri kazıklara bağlayıp, uçlarını bir bir dışarıya uzattı. Yürüdü iplerle birlikte kayanın yirmi metre ötesine, aşağıya doğru. Önce, en dipteki kazığın ipini var gücü ile çekti. Kazık kurtulunca sırt üstü yere yuvarlandı. Sevinçle doğruldu. İkinci kazığın ipine asıldı. Uzun boyu daha da uzamış, geniş göksü daha da genişlemiş, iri adeleleri, büsbütün irelmişti. Kara gözleri, sevinçten, pırıl pırıl pırıldayordu. Bir bir kazıkları çekip kurtardıkca, kaya, öne, yokuş aşağıya doğru ağıyordu. Son kazığı çekmeden, koştu, sarp kayaların altındaki dereye bir göz attı. Sonra var gücüyle son kazığın ipini beline dolayıp, asıldı. Kaya, önce hafifce sallandı. Sonra öne doğru devrildi. Önünü iyice düzeltmiş, inişleştirmişti Öğretmen. Öne doğru devrilince, bir döndü kaya, bir daha döndü. Birdenbire hızlandı. Yuvarlanmıya başladı. Öğretmen, donmuş kalmıştı. Şaşkınlığı geçince, fırladı yolun kenarına. Kaya teker meker yolun üstünde bir kaç kere döndükten sonra, dereye uçtu. Giderken iki yakasındaki irili ufaklı taşları ezdi, sağa sola fırlattı. Fırlayan iri bir taş, geldi, Öğretmenin sağ ayağının kaval kemiğine çarptı. Öğretmen, aldırmadı. Koştu dereye yuvarlanan kayanın ardından baktı. Kaya, küçük bir top gibi, toplaya, zıplaya, önüne gelen dalı ağacı devire devire, dağdan dağa yankılar vere vere, gitti gitti, derenin dibine çöktü oturdu.

Uzun uzun baktı derenin derinliklerine Öğretmen. Yüreği ferahlamış, gönlü bir hoş olmuştu. Doğrulup döneyim dedi. Kıpırdayamadı. Sağ ayağını yere basamıyordu. Bakayım dedi ayağına, davul gibi şişmişti. Acı, parmaklarının ucundan, beynin içine kadar dört bir yakasını sarmıştı. Çöktü kaldı olduğu yere. Gözleri kararıyordu. Sisler

içindeymiş gibi karısının kendisine doğru koştuğunu gördü. Genç kadın boynuna sarıldı. Ona, kendisini toparlayıp,

"Birşeyciğim yok.." derken, köylü sökün etti.

Arkasını okşadılar. Muhtar, durmadan söyleniyordu:

"Yaman adamsın be Öğretmen.."

"Ülen yaman, yavuz delikanlı..." diye köylü, neredeyse boynuna sarılıyordu.

"Ayağım mı dedin aslanım.. soğan döğer sararız, geçer gider..." dediler.

Ve Öğretmeni sırtlayıp, törenle köye getirdiler.

ÖLÜ DALGALAR

Yaşlı adam, plâjın yüksekce bir yerinde, sıcak kumun üstüne oturmuş, gözlerini denizin maviliklerine dikmiş öylece bakıyordu. Karşısında gök mavisi, deniz mavisi birbirine karışmış, batan güneşin ufuktaki renk cümbüşünü paylaşıyordu. Batıdan esen sertce rüzgâr, dalgaları köpüklendiriyor, dalgaların üstünden atlayıp geliyor, bütün gün yanıp tutuşan kıyıları serinletmeye çalışıyordu. Plâjın arkasından kıyı boyunca uzayıp giden asfalt yoldan geçen arabaların, kamyonların uğultusu, zaman zaman sessizliği bozuyordu. Plâjda kimsecikler kalmamıştı. Soyunma yerleri, çitin altındaki kahve bomboştu. Ortalığın bu kimsesizliğini, bu boşluğunu Yaşlı adam, bakmadan, gözlerini denizden ayırmadan görüyordu. Arkasındaki çimento torbalarına yaslandı, bir cıgara yaktı. 'Herifler keyflerini nasıl eğleyecekle-

rini biliyorlar.. Hem de nasıl para kazanacaklarını..' Diye düşündü. Koca koca hanaylar kuruyorlardı deniz kıyısında.. İşini gücünü bırakan gelip buralarda serin denize girecek, hanaylarda buzlu şerbetler içip yatacaktı... Başını çevirip bitmek üzere olan büyük otele, otelin geniş, üstü örtülü terasına baktı. 'Hay keyflerine...' Diye söylendi. Sonra da 'heriflerin keyfi olmasa, biz ekmek parasını nereden çıkaracağız?' diye düşündü. Köyden çıkıp gelirken hiç de aklına böyle bir işte çalışacağı gelmemişti. Uzamış sakalını kaşıdı. Plajın gündüzki kalabalığını, kaynaşmasını düşündü. Düşününce de oğlu aklına geldi. Çimento torbalarının ardına doğru bağırdı:

"Durmuş! Durmuş!"

İlerde yere çömelmiş, boş çimento torbalarını katlıyan delikanlı, iri gövdesiyle doğruldu:

"Buyur buba."

"Ne ediyon ülen?"

"Usta giderken bu torbaları dür de istif et dedi."

"Bırak onları. İş saati bitti."

Durmuş, onsekizine daha basmamıştı. Ama yirmisinde gösteren, çamyarması gibi bir delikanlıydı. Çocuk gözlerinin içi hep gülüyordu. Kalktı babasının yanına geldi. Denize karşı çöktü oturdu.

"Karnın acıktı mı Durmuş oğlum? Ekmek yiyelim mi?"

Delikanlı gözlerini denizden ayırmıyordu. Köpüren dalgalara baktı baktı da başka söz etti:

"Allah baba koyunlarını koyvermiş..."

Babası gülümsedi:

"Sürü sürü yürüyorlar..." Birdenbire gözlerini oğluna çevirdi; "Bak Durmuş oğlum, aklıma geldi, sana bir sözüm var: Sabahları şu kumların üstünde dolanan, güneşin altında kebap gibi sırtüstü yatıp döne döne kızaran çıplak karılara, kasap dükkânına girmiş şaşkın köpekler gibi aval aval bakma; ayıptır."

Durmuş, utandı, önüne baktı. Sonra birdenbire bir soru sordu:

"Bu karılar tüm namuslu mu?"

"Namusludur," karşılığını verdi babası, "Emme sen bilmezsin, şehirlilerin namusu çok derindir... Çıplak gezdiklerine bakma..."

"Köye varınca İmam efendimize bir anlatsam.."

"Sakın ha! Bizi köyden sürerler..." Diye güldü yaşlı adam. Birden ciddileşti: "Biz, gündeliğimizi almıya, paramızı biriktirmeye bakalım oğul. Anan köyde yolumuza bakıyor.."

Durmuş, yine denize bakıyordu,

"Buba," dedi, "iznin olursa şu denize ben de bir gireyim, ahdım var."

Baba, kahkahayı bastı:

"Ne duruyorsun? Var gir."

Oğlu, bir de baktı ki çimento yığının ardına dolanıvermiş. Az sonra paçadan bağlı donu ile göründü. Yaşlı adam, sevgiyle, kıvançla oğlunun geniş göksünü, iri adaleli omuzlarını, kollarını seyretti. Birdenbire telâşlandı. Delikanlının ardından deniz kıyısına koştu:

"Durmuş oğlum, sen yüzmesini bilmezsin, boğulayazma.."

Delikanlı durdu, babasına döndü:

"Köydeki derede yüzerdim ben."

"Bu deniz Durmuş, deniz.. Şakası yoktur. Değil insanları, koca gemileri yutar... Dur hele, ben gelene dek bir yakaya kıpırdama." Babasının ardından baktı kaldı Durmuş. Yaşlı adam, yeni yapıya gitti. Elinde kocaman bir urganla döndü. Urganın bir ucunu oğlunun beline bağladı, bir ucunu da sıkı sıkı tutarak,

"Haydi şimdi yürü bakalım. Su belinden yukarı yürüdü mü dur. Kafanı, bedenini daldır çık."

Durmuş, yürüdü. Yürüdü ya onun da içini bir korku almıştı. Birkaç adım denizde ilerleyince, kendisini uçsuz bucaksız deryada yitmiş sandı. Babasına takılıyormuş gibi seslendi:

"Urganın ucunu sıkı tuttun mu?"

"Korkma yürü Durmuş, sıkı sıkı tutuyorum."

"Serin serin su.. Serin serin.."

"Eh ülen.. Yeter.. Sok şimdi kafanı suya.. Bir güzel yıkan."

Delikanlı, alışıverdi denize. Daldı daldı çıktı. Babası seslendi yeniden:

"Denizin dibini gördün mü Durmuş? Balıkları, yosunları gördün mü?"

"Suyun içinde gözümü kapayorum."

"Aç ülen!"

"Su kaçarsa gözüme?"

"Kaçmaz, aç! Dünyanın herbir yakasını görmelisin. Gözünü herbir yakada açmalısın..."

Durmuş, başını suya soktu. Birden gözlerini açtı. Babası sıkı sıkı ipin ucunu tutuyordu. Biraz daha denizle kucak kucağa kaldıktan sonra kıyıya doğru yürüdü. Babasının yanına geldi:

"Serinledim, rahatladım." Dedi. Belindeki urganı çözdü. Çimento torbalarının ardına giyinmeye yürüdü. Birden ikisi birden durakladı-

lar. Şantiyedeki üç işçi gelmiş, onları seyrediyordu. Hem de pis pis sırıtıyorlardı. İçlerinden birisi, dayanamadı,

"Koca adam, bu ne korku be?"

Yaşlı adam, bir elindeki urgana kaldırıp şöyle bir baktı. Sonra dönüp denize bir gözattı: 'Köpüklü dalgalara..' diye söze başlıyacaktı ama, deniz durulmuş, ortalıkta iri köpüksüz dalgalar vardı. Döndü yeniden kendisiyle alay edenlere:

"Hey cahiller hey! Siz ne bilirsiniz.." dedi, "sizin böyle aslanlar gibi, Kırkpınar pehlivanları gibi oğlunuz var mı? Bende böyle bir oğulu ölü dalgalara yedirecek göz var mı?"

Yürüdü gitti, yağlığı ile giyinecek oğlunun arkasını kuruladı.

DENİZİN RENGİ

I. HASİP REİS.

Kuşadası'nın feneri, iyice arkalarında kalmıştı. Fener, her parlayışında, küçücük adanın viran surlarını sapsarı aydınlatıyor, fenercinin beyaz badanalı evinin penceresinin camını parlatıyordu. Başa yakın kürek çeken Ali,

"Bu gece geç kaldık Reis.." Dedi. Reis, kıça, önündeki yığılı ağların arkasına yangelmiş oturmuş, dümeni koltuğunun altına sıkıştırmıştı. Posbıyıklarının altında cıgarasının ateşi parlıyordu.

"Boşver, vakittir..." Karşılığını verdi. Ali'nin önünde düzenli kürek çeken Recep, söylendi:

"Gün doğmadan Darboğaz'ı tutarız.."

"Yine çeneniz düştü," diye konuştu Hasip Reis, "ulan yola çıkmadan yoruldunuz mu yoksa? Asılın bakalım küreklere..."

"Yorulmak ne demek? Yol, her zamanki yol değil mi?"

"İyi Ali, iyi.. Kafam karışık, çok lâf etme."

Aldı Recep,

"Bizim de karışık kafamız be Reisim. Bu sefere sabah çıkacaktık, bu gece avlanacaktık..."

"Be oğlum, bugünlerin gecesi de gündüzü de bir. Neredeyse ay boyunu gösterecek. Her yaka gündüz gibi olacak. Baksana doğuya!.. Ayaydınlığı kendisini göstermeye başladı.."

"Yarın gece ay, bir saat daha geç doğar. Biz, yarın Dipburun'u dolanınca Nero'daki koya çekeriz kayığımızı. Akşam karanlığı basınca ağları atarız."

"Dalyana yanaşmayalım mı demek istiyorsun?"

"Zaten yaklaştığımız var mı?"

"Yaklaşsan yaklaşmasan... Her yakası boklu değnek..."

Recep,

"Herkes hakkına razı olsa..." Dedi. Reis, öfkelendi:

"Biz, hakkımıza razı değil miyiz sanki?"

"İstersen razı olma be Reis. Ben, bize mi lâf ediyorum. Bak gör hele, bizden başka balığa çıkmıya kimsenin ... sıkıyor mu "

Bu lâfa, Reis de Ali de keyflendi. Ama keyflerinin tadı, damaklarında kaldı. Arkalarından bir kayığın motor sesi duyulmıya başladı. Yangelmiş oturan Hasip Reis, birden doğruldu arkasına döndü:

"Sıkan varmış bizden başka!."

"Bu Kemal'in motorunun sesi..."

"Ta kendisi.. İp hazırlayın."

Ali de Recep de sevindiler. Ali,

"İp hazır Reis." Dedi.

Motor, kaba dalgalı denizi yara yara yaklaştı. Hasip Reisin burnundaki feneri görünce açıktan aldı. Reis, köpürdü:

"Ulan hergele tohumu, niye kaçıyorsun?" Diye bağırdı. Motordan ses geldi:

"İki beygirle sizi çekemem. Zaten tekliyor."

"Ulan iki beygirle adam çift sürer be!."

"Bu senin bildiğin beygir değil. Denizdeyim." Hasip Reis, aşağıdan aldı:

"Orospuluk etme Kemal, yaklaş ip atacağız. Bizi Dipburun'a dek çek hiç olmazsa..."

"Anam avradım olsun yalanım yok. Motor tekliyor. Kalırsam, tam kalırım. Tek başımayım. Sonra siz beni çekerseniz."

"Cehennemin fınarına!." Diye bağırdı Hasip. Zaten motor uzaklaşıyordu. Recep,

"Aldırma, öfkelenme be Reis, Allah bu kolları bize niye vermiş? Asılırız küreklere..." Diye söylendi. Hasip, homurdandı:

"Deyyusun başka dalgası var. Avlanıp hemen dönecek yarın sabaha dek... Erkeklik yine bizde..."

"Tamam, iyi söyledin!" Karşılığını verdi Ali.

Recep, sordu:

"Manastırın altındaki fener görünüyor mu?"

Reis, karşıdaki Sisam adasının karaltısına bir göz attı:

"Görünüyor, rotadayız!." Sonra yine öfkelendi; "s.. et feneri... Neredeyse ay doğacak... Sen bana başaltındaki sepetten bir paket uzan."

Hasip Reis, paketi açtı. Sıraya üç cıgara yaktı. İkisini Recep'le Ali'ye uzattı.

"Peyniri unutmadınız ya?" Diye sordu. Ali,

"Buz kasasında." Karşılığını verdi.

"Keyfini bilirsin it. Bari ekmeği de buz kasasına koyaydın!." Uşaklar, karanlığın içinde kıskıs güldüler. Bu sırada Samsun dağlarının doğu kanadından ay başını gösterdi. Anadolu'nun aydınlığı Sisam'a vurdu. Deniz yakamozlandı. Darboğaza yaklaştıkca, deniz çarşafa dönüyordu. İki çift kürek düzenli düzenli sulara dalıp dalıp çıkıyor, geride kalan kürek yerlerinin beyaz köpükleri, ayışığında parlayıp parlayıp sönüyordu. Reis, cıgara üstüne cıgara yakıyor, kulaklarına çektiği yün başlığının, bir eliyle, durup durup kenarları ile oynıyordu. Gözleri, ışık cümbüşü içindeki dağlarda, mat parıltılı sulardaydı. Birdenbire sordu:

"Karnınız acıktı mı?" Delikanlılardan biri karşılık verdi:

"Yok. Sabah ekmeğini Fener Adasında yeriz. Hem Bekçibaşının nevale sepetini vereceğiz. Hem de bir çayını içeriz elbette..."

"Bu gidişle siz, gündoğarken Fener Adasını zor tutarsınız... Dağıldınız, döküldünüz be.."

"Amma da yaptın Reis. Her zaman bu lâfı edersin. Biz de her zaman, varacağımız yere vaktinde varırız."

"Bana bakın, buz kasalarını balıkla doldurmadan dönmek yok. İki gün, üç gün, Allah ne verdiyse avlanacağız ha!."

"Tamam. Birgünden birgüne dönelim lâfı oldu mu?"

"Belli olmaz, bugünler eski günlere benzemiyor. Millet balığa çıkamaz oldu dalyan ağalarının yüzünden.. Millet kıpırsapır etmekte.."

"Ayıp ettin Reis."

"Sorarım ben size bakalım..."

Reis, konuşmayın dedi, konuştular. Ay, gökyüzünde yitti, gün ağardı. Durmadan, dinlenmeden küreklere asıldılar. Güneş, Samsun'ların ardından başını gösterdiği sırada, Darboğaz'ın ortalık yerindeki Fener Adası'nı tuttular.

II. DENİZ AĞALARI.

Hasip Reis, başını fundalığın gölgesine sokmuş, tavşan uykusundaydı. Çakılların üstünde bir ayak sesi duydu. Sağ gözünü araladı. Yavaş yavaş doğruldu. Kuma çekilen kayığa yaklaşan bir adamı gözetlemeye başladı. Adam, omuzuna çaprazlama bir mavzer asmıştı. Ayaklarında çizme, başında bir eski kep vardı. Kuma çekilmiş kayığın burnu bir iple, ilerdeki köklü bir hayıtın dallarına bağlanmıştı. Adam, önce bu ipi inceledi. Sonra kayığın içine girmek için bir ayağını kaldırdı. Tam bu sırada Hasip seslendi:

"Ha şimdi, arkandan kurşunu yedin Abti Çavuş!." Adam, sıçradı, döndü; dört parmaktan fazla uzamış bir sakalı, sakalına karışmış bıyıkları vardı:

"Neden kurşunu yermişim Hasip?"

"Elâlemin malına böyle selâmsız sabahsız girilmez de ondan!."

"Ben, girerim."

"Allah Allah!.."

"Bana Apti Çavuş derler."

"Senin üstünden Çavuşluk geçmiş gitmiş. Terhis olalı yıllar olmuş. Çavuşluğun lâfı kalmış üstünde o kadarlık..."

"Uzun lâf ettin Hasip."

"Ettirdin ya.."

Apti geldi, Hasip'in başucuna dikildi. Gözününucuyla fundalıkların gölgesinde ölü gibi uyuyan Recep'le Ali'ye baktı:

"Tut ki, çavuşluğumuzun lâfı kaldı. Bekçiliğimize ne buyurulur?"

"Senin deniz ağasının dalyanı buradan yirmi mil çeker. Bekçiliğinde bu gidenlerde lâf!."

"Ağamın buyruğu buralara dek geçmekte. Bundan öte bizim sınırımız."

"Yanıldın," dedi Hasip Reis, parmağı ile sağyakasındaki tepeyi işaret etti, "Bak şuraya..."

"Ne varmış orada?"

"Koskoca Dipburun kıyı karakolunu görmeyor musun? Hele şu direkte dalgalanan Türk Bayrağını?"

"Gördüm, ne olmuş?"

"Ha bak Çavuş eskisi, bu demek oluyor ki, biz, dövletimizin sınırları içindeyiz. Memleketimizin karasularında avlanmaktayız."

"Ben, anlamam. Bu NERO denen yeri geçtiniz mi, kurşunu ben arkamdan değil, siz, anlınızdan yersiniz."

"Ulan çavuş eskisi, kaç çeşit atarsın sen?"

"Ben, bir çeşit atarım. Attım mı da vururum. Sonra benim gibi

bütün bu kıyılarda kol gezen sekiz bekçi daha var. Hepsi atlı."

"Eh.. Biz de denizde kayıkla geziyoruz. Şimdi sen şu sandala ne demeye atlıyordun bakalım?"

"Dinamit bakacaktım."

"Otur hele dikelme.. Yak şu cıgarayı··· Ha şöyle.. Ben, dinamiti sevmem, bilirsin. Bu bir. İkincisi bende dinamit olsa, önce sana atarım, senin gibilere.. Sonra da sen, dinamit değil, balık arayordun. Bu da üç..."

Apti Çavuş, söze girişecek, davranacak oldu. Hasip, bırakmadı:

"Aradığın belli: Balık!. Şu kayığın içindeki iki buz sandığından birisinin bir köşeciğinde yirmi kiloya yakın iri barbunlar var. Sabah sabah büyük ağları kullanmadan küçüğü ile şöyle bir dolandık yakaladık. Buzun içinde dondular namussuzlar şimdi. Ama sana koklatmıyacağım. Neden dersen, şu ölü gibi uyuyan çocuklarımın hakkı onlar. Bütün gece kürek çektiler, öldüler bittiler zavallılar. O, kucağındaki namlusu karıncalanmış tüfeniğini az beri çevir bakalım, ha şöyle.. Ne diyordum, Ali'yle Recep'in hakkı o balıklar. Sana koklatmıyacağım..."

"Yine çok lâf ediyorsun···"

"Bende lâf çooookkkk!.. Dinle: Sonracığıma, senin o ağalarına kilosu yüzelliden balık satmıyacağız. İyi mi? Onbeş liradan kilosunu Kuşadası'nda satıyoruz. İyi mi? Buzuna dek masrafımız var, ağlara dek masrafımız var. Daha büyüğü işin, anlımızın teri, bileğimizin değeri var ortalıkta··· Bizden üçe beşe balık alıp, motorlarla İtalyanlara yirmibeşe otuza okutamıyacak ağaların. Dalyanlarından tonla çıkarıyorlar balığı, gözleri doymıyor mu?"

"Çok konuştun Hasip Reis, ben bu lâfları anlamam."

"Anlamaya çalış Apti, anlamaya çalış. Kurşunu kimlere atacağını bil. Hem de attığın vakit kurşunu yüreğin sızlasın··· Dalyanların sınırını dövletimiz kanunla nizamla göstermiştir. Bir mili de geçmez bu sınır. Utanmadan sen gelip, bizi buralarda vuracaksın, sonra da mahkemeye çıkıp, yine utanmadan 'efendim, dalyandan balık çalıyorlardı, buyüzden ateş ettim diyeceksin.. Üç yalancı tanık, tamam!.. Ulan, üçyüz balıkcıyı sindirdiniz be.. Üçyüz balıkcının binden fazla tutar çoluk çocuğu!.. Milleti aç kodunuz! Ulan Çavuş eskisi desem sana, kimden yanasın? Fakir fukaradan mı, ağalardan mı?"

Apti, bir zaman yutkundu, elindeki cıgarayı öfkeyle yere bastı, söndürdü:

"Ağır konuşma Hasip," dedi, "ben, ağamdan para alıyorum bu iş için. Benim de ekmek dalgam var···"

"Ağanın parası, sınırından öteye geçmez. Kafanı işlet. Askerlikte

aldığın şerefli çavuşluk rütbeni ikiparalık etme. Sana bu rütbeyi fakir fukarayı öldür diye vermediler. Bunca yıllık tanışıklığımız var. Benden sana ağabey öğüdü, vaz geç bu işten. Seni bekçilikten atarlarmış, atsınlar... Ulan it oğlu, gel bana tayfa yazıl..."

Recep'le Ali, uyanmış doğrulmuşlar, gözleri iri iri açılmış, bir Reis'e, bir Apti'ye bakıyorlar, edilen sözleri dikkatle izliyorlardı. Apti, bir vakit önüne baktı. Sonra gözlerini karşısındakilere ayrı ayrı dikti baktı. Gözlerinin içinde bir kıvılcım yandı söndü. Birdenbire doğruldu, yerinden kalktı. Hızla denize doğru yürüdü. Dosdoğru sulara beline kadar girdi. Elindeki tüfeği namlusundan tutup başının üstünde bir kaç yol çevirdikten sonra sulara fırlatıverdi. Balıkcılardan yana bakmadan çıktı denizden ileride bağlı atına doğru yürüdü. Delikanlılar, ayağa kalkmış, şaşkın şaşkın onu seyrediyorlardı. Hasip Reis, seslendi:

"Erkek kişiymişsin Apti Çavuş..." Sonra, yaşaran gözlerini delikanlılara göstermemek için arkasını döndü. Apti Çavuş, atına binmiş, fundalıkların arasından sürmüş gitmişti. Recep'le Ali, hâlâ onun ardından bakıyorlardı. Ali,

"Ne adammış be!." Dedi. Recep,

"Çavuş dediğin böyle olur..." Diye ekledi.

"Şimdi istediğimiz gibi bu kıyılarda avlanacağız demek?"

Hasip Reis, toparlanmıştı:

"Yok be oğlum," diye karşılık verdi, "Deniz ağalarının Çavuştan başta bir sürü zorbası var..."

"En belâlısı buydu. Nasıl da yola getirdin Reis?"

"Bugüne dek yüzyüze konuşamadık. Konuşunca... Her neyse uyudunuz, dinlendiniz. Ekmek yiyelim. Sonra da hazırlık görürüz. Ne de olsa attığımız ağları ayaydın olmadan toparlamak gerek..."

Recep, kayığa ekmek getirmeye gitti.

III. ALİ'NİN ENCAMI.

Fener yakmamışlardı. Karanlıkta çalışmak biraz güç oluyordu. Reis Hasip, burunda dikilmiş, Ali, kıçtaydı. Recep, küreklerde. Elyordamı ile ağ döşeyorlardı. Deniz, o kadar durgun, o kadar sakindi ki, yıldızlar sularda yüzüyordu. Ali, bir yandan çalışıyor, bir yandan konuşuyordu:

"Bak Reis şu denize... Dalyancı Ağanın bekçilerinin korkusu olmıyacak. Yakacaksın lüks lâmbasını. Elde zıpkın, dikileceksin senin dikildiğin yere, kayığın burnuna.. Çiprocuklar, ışığa toplanacaklar, basacaksın zıpkını, armut toplar gibi toparlayacaksın..."

"Sen, ağdan şaşma.." karşılığını verdi Reis, "o senin dediğin iş, meraklı işi.. Ağla toparlamak, toptan yakalamak daha iyi, hem de para işi..."

"Ama içimde ahdım var Reis, bir gün çıkacağım zıpkınla ava.."

"Çıkarsın.. çıkarsın.. Hele şimdi işine bak bakalım.. Recep, sen de ağır ol.. Az sağa al.. iyi.. Koyver oğlum Ali.. Yavaş, yavaş.. acele etme, ağları karıştıracaksın..."

"Ay bugece daha geç doğacak değil mi?"

"Ay işini bilir. Biz de biliriz..."

Büyük Menderes'in denize kavuştuğu Balat Ovasının karşısındaki Eşekadası'nın beş mil kuzeyindeki bir koyun ağzına yakın sularda çalışıyorlardı. Ortaklıkta esinti bile yoktu, yalnız denizin serinliği vardı. Yıldızların ışığı ile ortalık iyice aydınlanıyordu. Hasip Reis, ay doğmadan önce işini bitirmek isteyor, rüzgârlanmadan, dalga çıkmadan ağlarını toparlamak için çalışıyordu. Durgun, sakin bir hali vardı çalışırken, ama delikanlılar onun, sabırsızlandığını, acele ettiğini anlıyorlardı. Recep, dayanamadı:

"Reis, dalyandan altı mil uzaktayız değil mi?"

"Yanıldın, sekiz mil."

"Apti Çavuş da tüfeğini denize attı?"

"Attı."

"E.. biz, niye kıpırsapır ediyoruz? Bakıyorum, cıgara bile yakmıyorsun."

"Ben, işteyken cıgara yakmam."

"Yakarsın, yakarsın ya..."

"Tetbirli olmalı.. İt uğursuz, kıyıdan ateşi görür. Fener bile yakmadık.. Sen, bana korkuyorsun diyeceksin ya diyemiyorsun.. De de, ferahla..."

"Niçin korkalım demek isteyorum."

"Yerine göre korku iyidir oğlum. Adama korunmak için fırsat verir. Sonra bizde mavzer filân da yok. Korkmayıp da ne halt edersin?"

"Hani korkmıyorduk Reis?"

"Ulan akılsız herif!. Buralarda avlanmamız nedemek? Korksak işimiz ne burada?"

Ali, söze karıştı:

"Anlıyamadım. Hem korkuyoruz, hem korkmıyoruz ha?"

Hasip Reis, yıldız ışığında parlıyan bir gülümseme ile yüzünü delikanlılara çevirdi:

"Hey yarabbi!. Size her şeyi böyle iş üstü, ayaküstü nasıl öğre-

tirim? Dinleyin: Şu Dalyan Zorbalarına karşı burada balık avlamak hem hakkımızdır, hem de cesaret işidir. Burda avlanırken kıpırsapır etmemiz, korku değil, tetbirdir. Adına korku diyoruz. Anladınız mı? Kaza kurşunundan herkes korkar. Zorba kurşunundan herkes yılar... Ne diye durduğumuz yerde başımızı belâya sokalım? Cesaret, korkusuz olmaz!."

"Peki Reis..."

"Kesin şimdi bakalım.. İşimizi bitiriyoruz. Ağları toparlamak için de öyle uzun boylu vaktimiz yok..."

Çalıştılar, uğraştılar.. Ama Ay, önce Samsun'ları mor mor aydınlattığında, sonra denizi ışıl ışıl gümüşlediğinde hâlâ işlerini bitirememişlerdi. Sonunda ağ, yüklü geldi: Lidakiler, lidakilerin ağababaları çiprolar, turna balıkları... Ali, buz sandıklarının kapaklarını açmış yerleştiriyordu. Recep,

"Reis, altı tane de okkalı lüfer var!." Diye bağırdı.

Ali,

"Sandığın biri doldu tamam," dedi, "ikincisi de yarıdan fazla..."

Hasip Reis,

"Haydin bakalım, ağları istifleyin. Sandıkların kasaların ağzını iyi kapayın buzlar erimesin. Üstyakasını Dipburun'un altındaki koylarda serpme ile doldururuz. Bu sefer talihliymişiz."

Gündoğarken küreklere asıldılar. Delikanlılar, sevinçliydi. Günün pembe ışıkları gözlerinin içinde parlıyordu. Bütün gecenin yorgunluğunu unutuvermişlerdi. Şevkle, gayretle küreklere asılıyorlardı. Reis, dümeni pek kıyıdan tutmıyor, Andolu dağlarının tepelerinin fundalıklı, kınalı güzelliğini,mavi sularla oynaşan çakıllı kumlu koylarını açıktan alıyordu.

"Dayanın evlâtlar, bu iş tamam..."

"Kayık ağırlaştı Reis, elli kiloyu geçtik desek..."

"Kaç elli kilo?"

"Bırakın şimdi hesabı kitabı.."

"Yangından mal kaçırmıyoruz ki Reis. Kendi tuttuğumuz öz malımızı aldık gidiyoruz."

"Bunu sen ben biliyoruz..." Karşılığını verirken Hasip Reis, birden bire sıçradı doğruldu: Sesini pek duymamıştı kıyıdan atılan bir silâhın, ama dümen suyundan kurşun ses çıkararak sekti. Dümeni hemen açığa kırdı, daha açığa kırdı. Kırması ile, atanın yediceddine sülâlesine okumaya başladı. Delikanlılar, birara duraklar gibi oldular. Onlara bağırdı:

"Durmayın, asılın küreklere!."

Şimdi denizden karaya hafif bir rüzgâr çıkmıştı. Deniz, küçük küçük dalgacıklarla karışıyordu. Ali,

"Şuraya bakın!. Şuraya bakın!." Diye kıyıdaki iri bir kayanın ardından ara ara çıkan bir dumanı gösteriyordu. Tüfeğin sesi dumandan sonra duyuluyordu. Kurşunlar, kayığın önüne, ardına, sancağına saplanıp sekmeye başlamıştı. Recep, şaşırmış, ayağa fırlamış, kıyıya doğru,

"Atmayın!. Yapmayın!. Geçiyoruz be!." Diye bağırmıya başlamıştı. Hasip, ona bir tekme attı, yerine oturttu:

"Deli misin yahu!. Çök kayığın içine.. Kurşunu yiyeceksin!."

"Ama neden bize kurşun atarlar Reis? Ne yaptık ki?"

"Bırak şaşkınlığı Recep oğlum.. Asıl küreklere..."

Durmadan kurşun yağdırıyordu kıyıdakiler... İlk şaşkınlıkları geçince balıkcıların, hızlı hızlı asıldılar küreklere. Tam bu sırada Ali, elindeki küreği bırakıverdi:

"Yandım Reisim, vuruldum!." Dedi. Hasip Reis, ağların üstünden atladı, Recep'in omuzuna basıp Ali'nin yanına geldi:

"Nerem dedin Ali oğlum? Sen, durma çek kürekleri Recep!"

"Kolum, sol kolum. Bilmem neresinden..."

"Çok şükür," dedi Reis, "iyi ki başka yerinden değil..." Ali'yi başa oturttu. Bir tutuşta yeninden yukarıya mintanının kolunu yırtıverdi. Kol, parmaklarına dek kan içinde kaldı. Oluk gibi kan akıyordu Ali'nin dirseğinin biraz üstünden. Kol, sarkıvermişti. Recep, yüzü sapsarı kesilmiş, dudakları titreyerek, arkasına bakmadan, kürek çekiyordu. Kıyıdakiler, sandaldaki telâşı görmüş, birinin vurulduğunu anlamış olacaklar ki, ateşi kesmişlerdi. Hasip, Recep'e,

"Bırak o kürekleri şimdi. Sepetteki misinadan kes ver bana!." Diye buyurdu. Bir yakadan da Ali'nin yarasının üstyakasını yağlığı ile sarıp sıktı. Recep'in yetiştirdiği misinayı üstünden dolayıp iyice sıktı. Kan, durur gibi oldu. Avcuyla denizden su alıp kanlarını yıkadı kolun. Cıgara paketini açıp on kadar cıgarayı parçaladı avcunun içinde. Tütünleri yaranın üstüne bastı.

"Ver yağlığını!" Dedi. Recep'e. Yarayı bağlarken baktı ki Ali'ye, Ali kendinden geçmiş, yüzü balmumuna dönmüş, gözleri kaymış. Yüzüne su serpti tuzlu tuzlu, bir yandan da,

"Ali, Ali.. Koyverme kendini be oğlum.. Bak bana hele bir!." Diye bağırıyordu. Ali'nin heryakasını iyice yokladı. Başkaca bir yarası yoktu. Recep, testiden su doldurdu. İçirdiler. Kendine gelir gibi oldu delikanlı. Gözlerini zorlukla açmıya çalıştı. Hasip Reis,

"Ses ver Ali, ses ver bakayım!. Ulan denizin rengi? Denizin ren-

gini soruyorum sana?" Diye bağırdı. Ali, gözlerini aralamış, kendisine geliyordu:

"Bağırma be Reisim, denizin rengi mavi!." Karşılığını verdi. Hasip, derin bir nefes aldı, 'Oh!' çekti:

"Ha şunu bileydin.. Denizin rengi her zaman mavidir..."

Recep, tekrar küreklere asılmıya başladı. Reis ona,

"Şaşırma oğlum Recep, ne yakaya çekiyorsun kürekleri?" diye çıkıştı. Sonra kendisi Ali'nin yerine geçti, aldı kürekleri. Bir yandan da konuşuyordu:

"Hiç kasvet etme. Hastahaneye bir vardık mı, doktor kolunu dümenine koyar. Kurşunu çıkarır."

Ali, başta kıvrılmış yatıyordu. Onu kıç tarafa geçirmeyi akıl ettiler. Güzelce yerleştirdiler. Takatsızdı, kan, sargının üstüne çıkıyordu. Birdenbire hafif bir sesle konuştu:

"Bir daha kürek çekemezsem?"

"Ne demek.." karşılığını verdi Reis, "aslan gibi çekersin."

Recep, hiç konuşmıyor, durmadan kürek çekiyordu. Birden bir burunu dönerlerken karşılarına Kemal'in motoru çıktı. Bu sefer kaçmıyordu. Yaklaştı, geldi, Kemal,

"İp at Hasip Reis, sizi çekeyim!." diye bağırdı.

"Ulan namussuz, köpekbalığı gibi kan kokusunu aldın değil mi?"

"Gördüm, hepsini gördüm. Korkumdan da sindim."

"İyi Kuşadası'na dek kaçmak aklına gelmedi..."

"Bu nasıl lâf yahu..."

"Yürü şimdi, aç gazı.. Ali'yi hastahaneye yetiştirelim. Sonra da Koca Yargıçlara başvuracağım. Hak hukuk neymiş bir öğrenelim bakalım!.. Bizi nerede kurşunladıklarını gördün ya?"

"Gördüm."

"Tanıksın ya?"

"Ruzu Mahşerde bile..."

Kemal, motora yol verdi. Hasip Reisin büyük kayığını çekti yürüdü. Recep, kürekleri içeri aldı. Reisin uzattığı cıgarayı yaktı. Reis, bir cıgara da Ali'ye uzattı:

"Nasılsın oğlum?" Diye sordu. Ali,

"Çok kan aktı." Karşılığını verdi.

"Aksın, akacak kan damarda durmaz" diye söylendi Hasip Reis.

TARLADAKİ AĞAÇ

Zeynel Akyürek, korkulu, öfkeli, hırsla sabanın kulpuna yapışmıştı. Kır sakalı diken diken olmuştu. Çukurlarına kaçmış küçücük gözlerini, gökyüzüne dikmişti. Gökte kara kara bulutlar, ordu olmuş, güneyden kuzeye yürüyordu. Gittikçe masmavi gökyüzü kararıyor, ortalığı bir yağmur serinliği alıyordu. Beşparmak dağlarının beş parmağı da sisten, buluttan görünmez olmuştu. Oradan bulutlar, ovaya yöneliyor, ovanın üstüne iniyor, çöküyordu. Zeynel'in yüreği, daraldıkca daraldı, bağırıverdi öküzlerine,

"Ey!.. benim koca öküzüm, sarı öküzüm, işte şimdi battık!.. Battık bu yıl! Ah benim akılsız, kırılası kafam. Bir çift öküzle pamuk ekmek senin neyine be deyyus!. Kusura kalmayın öküzcüklerim, gün-

lerden beri yordum sizi, ciğerleriniz söküldü. Ciğerim söküldü çalışmaktan. Yoruldum, yordum sizi... Hesapta bu yağmur yoktu..."

Uslu uslu boyunduruğa yüklenip yürüyen öküzler, Zeynel'in sözlerine kulakasmadı. Uzaktan uzağa şimşekler çakmıya, gökgürültüleri duyulmıya başlayınca, Zeynel'in de dizlerinin bağı çözülmiye başladı. Sabanın ardında, kaba toprağın içinde ayakları sürükleniyordu. Gözleri bulutlardaydı. Küçük tarlasının ortasındaki kocaman karaağaç, inlemiye, uğuldamıya başladı. Bir rüzgârdır sardı dallarını ağacın. Telâşlandı Zeynel, kendini toparladı, bağırdı öküzlerine:

"Davranın benim aslan oğullarım, davranın hele!.. Şu ağacın çevresini üç yol dolandık mı, iş tamam! Tohumumuzu örtüvereceğiz! İşimiz bitiverecek!.."

Öküzler, bağıran çağıran, dürten Zeynel'in zoruyla birazcık hızlanır gibi oldular. Zeynel, kendisini yitirmiş, durmadan söyleniyordu:

"İşimiz bitse, tohumu örtsek neye yarar? Çamurda, suda bu tohum çürümez mi? Kuruyunca taş kesilecek bu topraktan pamuk sürer mi? Toprak bir daha ne zaman tava gelir? Nasıl sürülür? Öldük bittik zaten. Haa? öyle mi benim koca öküzüm, sarı öküzüm?.. Eloğlu motorunu bir işletti mi, tozu dumana katıyor. Bizim yirmi günde yaptığımız işi, bir günde, beş saatte, üç saatte yapıveriyor... Tohumumuz battı, tarlamış battı hey öküzlerim. Hey hey koca öküz kafalı Zeynel! Sen, nasıl motorla, makineyle yarışa girermisin bakalım? Al, gör işte..."

Ova, gittikçe kararıyordu. Çakan şimşekler, ortalığı bir aydınlatıyor, bir aydınlatıyor, sonra gökgürültüleri, Zeynel'in üstüne yumuluyordu. Zeynel, 'dooooo!.' dedi, öküzlerini durdurdu. Şaşkın şaşkın iki yakasına bakınmıya başladı. Komşu tarlalarda kaynaşan, dolaşan, iş gören traktörleri aradı gözleri. Onların gürültülerine kulak verdi: seslerini duyamıyordu; kulakları zonklıyor, gözleri kararıyordu. Zorladı kendisini. Tarlasının batı sınırındaki büyük çiftliğin topraklarında bir kaynaşma görür gibi oldu. Traktörler, burunlarını çiftlik binalarına çevirmişti; azılı boz domuzlar gibi kaçışıyorlardı. Yağmur çiselemiye başlayınca, Zeynel'in bir karış tarlasının dörtbir yakasından motorlar, homurdanarak geçmiye başladı. Zeynel, dikildiği yere çakıldı kaldı. Çakan şimşekleri, gürleyen gökleri, görmez, duymaz olmuştu. Sanki dörtbir yakasında elele tutuşan traktörler, durmadan dinlenmeden dönüyordu. Başı döndü Zeynel'in. Dizleri titremiye başladı. Çömeliverdi yere, başını ellerinin arasına aldı:

"Aldırdıkları yok namussuzların, kaçıyorlar..." diye söylendi. Öküzler durmuş, dönüp dönüp ona bakıyordu. Çıkıştı onlara:

"Hiç de bana bakmayın! Ben, kaçmıyacağım! kaçmıyacağız!"

Çiseliyen yağmur, şimdi sicim gibi yağmıya başlamıştı. Ova, alacakaranlığa dönmüştü. Karaağacın kırılan dökülen dalları, yaprakları, öfkeyle homurdanarak, yağmurla, rüzgârla becelleşiyordu. Yağmur, iyiden iyiye giydirince, Zeynel, aklını başına toplar gibi oldu. Öküzleri, boyunduruktan kurtardı. Gözlerine baktı hayvanlarının, boyunlarını okşadı. Sonra 'Ooohhaaa!' diye bağırdı. Sürdü onları karaağacın altına götürdü. Yağmurun, rüzgârın pek diş geçiremediği yakasına sindiler. Tam arkasını ağacın iri gövdesine verip çökeceği sırada, tarlasının batı sınırının üst yakasından geçen yolun üstünde bir traktör durdu. Traktörün üstündeki adam, Zeynel'e el kol işareti yapmıya başladı. Aldırmadı Zeynel. Ama adam direniyordu. Şimdi de bağırmıya başlamıştı. Bağırdığını Zeynel, elini ağzına boru edişinden anladı. Sırtındaki kara yağmurluğun başlığını, suratının ortasına dek çekmişti adam, durmadan bağırıyor, el kol işareti yapıyordu. 'Ne ister bu herif benden?' diye doğruldu Zeynel. İri yağmur tanelerine, iri iri dolu taneleri karışmıya başlamıştı. Aldırmadan durdu bir zaman daha olduğu yerde. Ama bu sefer, traktörün üstündeki, yere atladı, Zeynel'e doğru koşmıya başladı. Zeynel, ister istemez gelene karşı çıktı, ona doğru yürümiye başladı. Gelen genç, çamyarması gibi bir delikanlıydı:

"Deli misin be Zeynel dayı, yürü seni köye atayım..."

İhtiyar Zeynel şaşkın, söylendi:

"Öküzler.. öküzlerim ne olacak?"

Delikanlı, yağmurluğunun eteğini açtığı gibi, Zeynel'i altına alıverdi:

"Bırak öküzleri şimdi; ağacın altında korunur onlar."

"Battık be İbram..."

"Aldırma, bahar yağmuru bu dayı. Bir hafta sonra yeniden sürer, ekeriz. Olsa olsa, olan ağanın tohumuna, gazına, mazotuna olur..."

Zeynel, eteği altından delikanlının yüzünü göremiyordu. İçinden, 'Ağanın canı cehenneme. Ben battım ben...' diye geçirdi. Traktöre yaklaşırlarken yağmur, büsbütün doluya döndü. Ardarda ortalık aydınlanıyor, şimşekler çakıyor, yıldırımlar düşüyordu. Bekliyen traktörün ardına şimdi gelmiş üç traktör daha dizilmişti. Şoförler, durmadan bağırışıyorlardı:

"Haydi be İbram!.."

"Yürü be İbram!.."

"Yolu aç be İbram!.."

İbrahim,

"Tamam işte gidiyoruz..." demiye kalmadı, bir şimşek çaktı ki, sanki ortalık milyonlarca mumluk ışıkla aydınlandı. Motörlerin üstündekiler, korkudan kendilerini yerlere attılar. Bir de gözlerini açıp baktılar: Zeynel dayının küçük tarlasının ortalık yerindeki koca karaağaç, bir kâğıt parçası gibi alev almış yanıyor. Kökünden tâ dingiltepesine dek. Yağmur, dolu, vız geliyordu bu ateşe... Söndürebilmek ne mümkün. Kulakları sağır olayazdı traktör sürücülerinin. Ama bir de Zeynel'in,

"Vay benim öküzlerim!" diye bağırdığını duydular. Zeynel, ayaklarını sürüye sürüye, balçık haline gelen tarlanın içinde, yağmura, doluya bakmadan, koşmıya çabaladı. Bir an şaşkınlıktan sonra İbrahim, Zeynel'in ardından seyirtti. Yetişinceye dek, ihtiyarın ayağı takıldı, tökezlendi, yüzükoyun yere yuvarlandı. İbrahim, geldi, onu kaldırmak istedi. Zeynel, dizlerinin üstünde doğrulmuştu, öylece duruyordu. İtti elleriyle delikanlıyı. Yanan, cayır cayır yanan, koca ağacın ateş rengi, sakalına vurmuştu. Gözlerinden dökülen yaşlar, çamurlara bulanan kır sakalına iniyor, sonra yağmur sularına karışıyordu.

"Vay benim koca öküzüm!.. Uy sarım benim!.." diye durmadan mırıldanıyordu. Ateşin içinde öküzler görünmez olmuştu. Zeynel,

"Diri diri yandılar!.." diye bağırmıya başladı. Öteki sürücüler de gelmiş, İbrahim'in yanına durmuşlardı. İri iri gözlerle, yanan ağaca bakıyorlardı. İbrahim, omuzlarından tutup sarstı ihtiyarı,

"Onlar, ateşten değil, yıldırımdan öldüler; can çekişmeden." dedi. Zeynel, sararmış yüzünü, yaşlı gözlerini delikanlılara kaldırdı, öylece bir vakit baktı:

"Yorgun öldü öküzlerim..." diye inledi. "Hiç bir şeye yanmam, yorgun öldü öküzlerim..."

Yağmurun, dolunun altında, balçık haline gelen topraklarının üstüne kapanan Zeynel Akyürek'i, zorla kucaklayıp, delikanlılar, köye götürdüler.

GİDENLER, KALANLAR

Şoseden bayırdaki mahalleye saptı. Ağır ağır yokuşu tırmanmıya başladı. Sağlı sollu bayıra serpilmiş çerden çöpten evlerin arasında çocuklar koşuşuyor, oynıyordu. Kapılarının önünde işten dönmüş yorgun insanlar oturmuş, dağların ardına inen güneşin ışıklarının gökte uçuşan bulutlarla oynaşmasını seyreder görünüyorlardı. Kemal de yorgundu. Elindeki filede bir ekmek, bir marul, bir parça zeytin peynir vardı, vardı ya, bunlar bile ağır geliyordu. Sağdan soldan seslenen komşularına selâm verdi, eyvallah.. dedi, merhaba dedi; iş bu, ne yapalım, uğraşıyoruz işte.. dedi... Cemal Usta, evinin önündeki bir karış denecek toprağa diktiği marulları, soğanları, elindeki süzgü ile sulayordu. Ona takıldı,

"Turfanda yetiştiremedin be ustam..."

Cemal Usta'nın gözlerinde beliren aydınlık, tâ beyaz bıyıklarından taştı döküldü:

"Bizim bahçevanlığımız bu kadar Kemal oğlum..." Karşılığını verdi. Yürüdü delikanlı, Ustanın evinden yirmi adım yukardaki evine geldi. Kapı açıktı. İki yakasına bakındı, sonra içeriye girdi. Bu tek göz evin tertemiz görünüşü içini ferahlattı. Pençerenin önündeki sedire bir çöktü, çöktü kaldı. Kapının ardında sönmüş bir mangal, mangalın üstünde bir tencere vardı. Dayanamadı, kalktı tencerenin kapağını açıp baktı; bir gün önce getirdiği taze bakla pişirilmişti. Tencerenin kapağını kapadı. Yere bıraktığı fileyi çiviye astı. Kasgetini ceketini çıkardı. Kollarını sıvadı. Boş su tenekesini, sabunu, tarağını, küçük aynasını aldı, evden çıktı. Çıktıktan sonra tekrar dönüp, odanın köşesindeki bölmeye bir göz attı. Bölmenin kapısı yoktu, bir eski kilim asılıydı bölmenin önünde. Aşağıda, şosenin kenarındaki çeşmeye doğru inmiye başladı. Geçerken Cemal Usta'ya sordu:

"Anamı gören var mı Usta? Nerelerde acaba?"

"Ben işten geleli görmedim. Ama bir de bizimkine soralım." Cemal Usta, eve seslendi karısına, kadın çıktı:

"Sabah gördüm, evin önünde içinde dolanıp duruyordu. İş görüyordu. Ama sonra bir daha görmedim."

"Demek işe filân gitmedi. Gidecek olsaydı bana söylerdi. Gitse, bu saate dek gelirdi."

"Bilmem ki.." Dedi kadın.

"Komşuya geçmiştir.." Diye Cemal söylendi. Kemal, indi yürüdü çeşmeye. Usta, ardından takıldı:

"Kız olsa, kaçırdılar deriz ama..."

"Boşver.. Nereye gittiyse gelir.."

Şosenin öte yakasındaki tarlada mahallenin büyücek çocukları, bezden yaptıkları topun peşinde koşuyorlardı. Çeşmenin başında durdu Kemal, bir zaman onlara baktı. Sonra bağırdı:

"Bana bakın ulan!. Ortalık karardı be!.. Basın bakalım evlerinize..."

Çocuklar,

"Gidiyoruz, Kemal abi.." Dediler.

Kemal, çeşmeye yanaştı. Bir güzel elini yüzünü yıkadı. Saçlarını ıslatıp taradı. Boş tenekeyi doldurup evine tırmandı. Baktı anası yine yok. 'Allah Allah..' diye söylenerek tekrar dışarı çıktı. Şoseye bakmaya başladı. Gelen geçen kamyonları, arabaları yeni görüyormuş gibi şaştı. 'Anam, çeker gider mi?' sorusu aklına geldi. Nereye gidebilirdi? Olasıya iş değil... Ortalık iyice kararıncaya dek, kapının önünde, taş

merdivende oturdu. İyiden iyice meraklanmıya başladı. İçeriye girdi. Duvarda asılı duran gaz lâmbasını yaktı. Siniye ekmek peynir, tencereden zeytinyağlı bakla koydu. Ekmek kesti bir parça. Oturdu yemeye başladı. Gözü, açık kapıda, kulağı kirişteydi. Lokmalar boğazından zor geçiyordu. Yarım yamalak yedi yemeğini. İtti siniyi kapının ardına, mangalın yanına. Dışarı çıkıyordu ki, aklına geldi: Döndü, odanın dibindeki bölmeye yaklaştı, kilimi araladı, baktı. 'Tuh Allah... biz, valdeyi arayoruz, oysa yatmış uykuya...' Diye geniş bir nefes aldı. Dönecekti, dönemedi. 'Bu nasıl uyku be..' diye söylendi. Eğildi, iyice anasının yüzüne baktı. Lâmbanın alaca ışığında gördü ki, anasının gözleri açık. Yüzünün rengi, sapsarı. Dizlerinin bağı çözülüverdi. Çöktü kaldı yer yatağının yanına. Önce yavaşca, 'Ana!. ana!.' Diye seslendi. Sonra, 'Anacım!..' Diye bağırdı. O kadar yüksek sesle (Ana!) demiş, bağırmıştı ki, kendi sesinden korktu. Korktukca bağırdı. Kendini alamıyordu, 'ana!. anacığım!.' diye bağırıyordu. Biraz sakinleşince, hıçkıra hıçkıra ağlamıya başladı. Bu sırada bir el, onu omuzundan yakaladı,

"Geri dur Kemal, şöyle çekil bakayım.."

Cemal Usta; delikanlıyı kaldırdı. Eğildi, yere diz çöktü. Parmakları ile yatağında hareketsiz yatan kadının gözlerini kapadı. Cemal Usta'nın karısı, bir tülbentle çenesini bağladı. Kemal, ayakta, sanki kaskatı kesilmiş, taş gibi duruyordu şimdi. Çenesi bağlandıktan sonra yorganı başından çektiler ölünün. Usta, Kemal'i çekti sedire oturttu. Yanına oturdu:

"Başın sağ olsun Kemal oğlum."

Delikanlı sakinleşir gibi olmuştu:

"Sen sağ ol usta."

Cemal Usta'nın karısı, ölünün başında bir şeyler mırıldanıyordu. Sonra kalktı geldi,

"Ben, başka dua bilmem, bildiğimi okudum." Dedi. Kemal, hızla yerinden fırladı, yatağa kadar gitti, sonra çaresiz döndü geldi:

"Ben de ölüye ne dua okunur bilmem ki.." diye söylendi. Cemal Usta, öfkeyle kendisine söğdü saydı:

"Hay Allah belâmı versin, ölüye okunacak duayı ben de bilmem.. Ha durun yahu, Yasin okumak gerek Yasin.. Kim okur Yasini? Hocalar okur be!."

"Bir hoca bulmalı..." dedi karısı, "ölünün ruhu rahat etmez yoksa.."

"Durun hele telâş etmeyin.. Ben, okurum Yasini..." Diye kapıdan duvarcı Recep girdi. Arkasından mahalleli sökün etti. Cemal Usta, alçak sesle mırıldanmaktan kendini alamadı,

"Bu herif de her ölüye yetişir..."

Kemal, buyur etti Duvarcıyı, anasının baş ucuna oturttu. Recep, sakalını sıvazladı, cebinden küçük bir Kuran çıkardı. Gözlüğünü taktı. Biri lâmbayı koşturdu. Duvarcı yüksek sesle okumıya başladı. Küçük oda, gelenlerle dolmuş taşmıştı. Gelen, Kemal'in eline sarılıyor, baş sağlığı diliyordu. Delikanlı, sarardıkca sararıyor, gittikce şaşkınlaşıyordu. Hele Recep'in tok sesi, onu büsbütün deli ediyordu. 'Anam, sahiden öldü ha?' diye söylenmeye başlamıştı ki, Cemal Usta, onun koluna yapışıp dışarı çıkardı. Merdivene oturdular. Kemal, hep söyleniyordu:

"Anam sahiden öldü!."

Cemal, onu kolundan tutup sarstı:

"Bana bak!." dedi, "bu dünyada herkesin anası ölür..."

"Hiç aklımda yoktu.. Hiç de haberim olmadı..."

"Nereden olacak.. Bazı ölüm, habersiz gelir. Bak, anan bilmiş. Yatacağına yatmış, ölümü karşılamış. Baban nasıl öldü?"

"Babamın ölümünü hatırlamıyorum. Çok küçükmüşüm. Anam bana baktı, beni büyüttü..." Kemal, bu sefer sessizce ağlamıya başladı. Çocukluğu aklına gelivermişti. Anası ona saçını süpürge etmiş çalışmış çabalamış bakmıştı. Onu, bir günden bir güne aç komamış, ilk okulu okutmuş, çıraklığa vermiş, iyi bir oto tamircisi yapmıştı. Kemal, bir karbiratör ayarı yapardı ki, değme ustalar, şoförler beğenirdi. Ana, oğlunun dükkân sahibi olmasını bekliyordu. Sıra ona de gelecekti. Ancak şu gecekonduyu yapabilmişti anacığına.. Onu artık işe bile yollamıyor, pek direnirse sesini çıkarmıyordu. Gençti anası,

"Pek ihtiyar da sayılmazdı anam..." Diye mırıldandı. Usta,

"Ölüm, gence ihtiyara bakmaz." Karşılığını verdi.

"Ne olacak şimdi?"

"Olacağı şu Kemal, yarın ananı götürüp, Allahın rahmetine teslim edeceğiz.. Buna kendini alıştır..."

"Bunu nasıl yaparız? Nasıl olur bu iş be Ustam?"

"Çaresi yok."

Kemal, oturduğu yerden birdenbire kalktı yürüdü. Ardından Cemal seslendi,

"Var dolaş bakalım biraz, açılırsın..."

Kemal, şoseye inecek yerde, yukarıya, tepelere dağlara vurdu. Karanlığın içinde, ayakları taşlara takıla takıla tırmandı. Çıktığı yükseklikten uzaktaki kocaman şehrin ışığı görünmeye başlamıştı. Yıldız böcesi gibi şehir, yanıp yanıp sönüyordu. Baktı baktı ışıklı şehre Kemal, doya doya ağladı. Durup durup 'anamın yanına dönmek gerek..' diye düşünüyordu. Düşünüyordu ama bir türlü dönemiyordu. Akşam

vakti elini yüzünü yıkadıktan sonra sırtına geydiği ceketi, başındaki kasgeti, ayaklarındaki ayakkapları ağır geliyordu kendisine. Hepsini çıkarıp atmak geldi içinden. Sonra dişlerini sıktı, 'Ulan Kemal, delirme...' diye söylendi.

Gökyüzünde yıldızlar parlıyordu. Uzaklarda şehir ışıl ışıl ışıldıyordu. Aşağıdan şoseden zaman zaman geçen kamyonların, arabaların karanlığın içinde homurtuları duyuluyor, farlarının parıltısı uzayıp gidiyordu. Kendisi, hiç bir şey düşünemez olmuştu. Yıldızalacasında tek başına dağ başında oturmuş kalmıştı. Saatler saatleri kovaladı, yıldızları, şehrin ışıklarını, doğacak güneşin aydınlığı yuttu. Sabahın serinliği iliklerine kadar işlemişti. Kalktı, evine yöneldi. Yaklaştıkca eve, yolunu değiştiriyordu. Ayaklarına buyuramıyordu. Uzaklardan dolaştı, şoseye indi. Mahalleden çok çok uzaklara düşmüştü. Döndü, çeşmeye kadar geldi. Bir türlü eve gidemiyordu. Çeşmenin başında bir kamyon durmuş, şoförle yardımcısı, motorun kapağını açmış, uğraşıyordu. Durdu, bir zaman onları seyretti. Şoför, motoru kurcalıyor, gidip marşa basıyor, bir türlü motoru işletemiyordu. Yaklaştı, motora bir göz attı:

"Şu mereti işletirsem, beni de gittiğiniz yere alır mısınız?" Dedi. Ağzından çıkan söze kendi de şaştı. Şoför, ona ters ters baktı:

"Haydi, işlet bakalım. İşlet de seni cehenneme kadar götüreyim..."

Kemal, motorla on dakika kadar uğraştı,

"Bas bakalım marşa.." Dedi şoföre. Adam, inanmadı ama yine de marşa bastı. Kamyon, yığılı yükünün altında sarsıldı, gürüldedi. Yardımcı,

"Vay anam!." diye bağırdı. Âletleri toplamıya girişti.

"Atla yanıma kardeş," dedi şoför, "demek sen ustasın. Sabah sabah Hızır gibi yetiştin be.. Yürü istediğin yere götüreyim."

Kemal, dosdoğru çıktı şoförün yanına oturdu. Eğildi, pençereden mahallesine bir yol baktı. Çeşmenin başında iki kız vardı. Su doldurıyorlardı ellerindeki testilere. Onlardan birine seslendi:

"Fatma!. Fatma kız!." Fatma koştu geldi:

"Buyur Kemal abi?" Kemal, elini cebine attı. Bütün parasını, bir avuç kâğıt parayı kızın eline verdi:

"Götür bu parayı, Cemal Usta'ya ver. Ne yapacağını o bilir."

"Olur, götürürüm abi. Ama sen nereye?"

Karşılık vermedi Kemal bu soruya. İçinden, 'anam, beni bağışla..' diye geçirdi. Sonra şoföre,

"Bas gaza kardeş, gidelim." Dedi. Kamyon, ahlıya oflıya yola koyuldu.

TREN SESİ

Yoldan parka saptı. Kestirmeden istasyona yetişmek istiyordu. Parkın merdivenini inerken, çıplak ayağına giydiği eski mes lâstiğinin teki, fırladı ayağından çıktı. Eğildi, eline aldı lâstiği; sol ayağındakini de çıkardı. Yalın ayak koşmıya başladı. Parkın biber ağaçları ile süslü geniş yolu ,ortasındaki büyük havuza kavuşuyordu. Havuzdan öteye yol, istasyona çıkıyordu. Havuzun çevresini dolandı, yavaşladı, bir soluk aldı; tekrar koşmıya başlamıştı ki, ardından biri,

"Bekir!." Diye seslendi. Kulakasmadı. Tekrar,

"Ulan Bekir!." Diye bağırılınca, ister istemez döndü baktı. Beline doladığı hamal ipinin ucunu çekti, sıktı, pantolonunu düzeltti.

"Ne var, ne istiyorsun be Kabasakal?"

"Gel gel buraya Bekir oğlum, şu balıklara bir bak..."

"Boşver balıklara, tren öttü."

"Daha trene yarım saat var. Senin o duyduğun ses, manevra yapan lokomotifin sesi."

"Deme.."

"Gel sen hele şu balıklara bir bak..."

Bekir, isteksiz yaklaştı. Kabasakal'ın gerçekten beyaz, uçları pis pis sararmış, kocaman bir sakalı vardı. Kirli fötr şapkasını sağ kaşına yıkmış, ellerini göbeğine bağlamış, havuzun kenarındaki suraya oturmuştu. Ceketinin sol üst cebinden, Millî Piyango biletleri, yaprak yaprak taşıyordu. Bekir, geldi, gözlerini havuzun duru suyundan dolanan kırmızılı beyazlı balıklara dikti. Sonra geniş havuzun fıskiyesinden yükselen sulara bir göz attı. Döndü Kabasakal'a,

"İyi, ne var bu balıklarda?"

Kabasakal, köpürdü:

"Ulan it enciği, iyi bak.. Hava mayıs havası, dört bir yakamız yeşil, başcumuzdaki salkımsöğüt saçlarını şu havuzun serin sularından yıkamakta... Kırmızı beyaz balıkcıklar, fıskiyeden dökülen elmas parçalarının köpükcükleri ile oynaşmakta..."

Bekir, çocuk gözlerini bir gökyüzüne kaldırdı, bir salkımsöğüte baktı. Sonra bir zaman balıkları seyretti.

"Bak Kabasakal amca," dedi, "ben, bu balıkları çok seyrettim. Ama sevmedim. Onların şu çepeçevre havuzun içinde durmadan dolanmaları, canımı sıkıyor. İçime, yüreğime bir kasvet bir kasvet basıyor ki, sorma... Sanki ben yuvarlak havuzun duvarları içindeymişim de bir yere gidemiyormuşum gibi bir şey... Geçen gün, senin oturduğun yere oturdum, balıklara baktım. Hepsini de kendime benzettim. İçime bir sıkıntı, bir sıkıntı bastı ki sorma.. Yüreğim daraldı basbayağı.."

İstasyondan uzun uzun bir düdük sesi geldi, parkın içinden geçti gitti. Bekir, hemen iliştiği havuzun kenarından fırladı. Kabasakal,

"Otur oturduğun yerde, daha vakit değil.." Diye söylendi.

"Sabahtan beri ağzıma bir şey koymadım be Kabasakal.. Bir çanta, bir paket bulup taşıyamazsam iflâhım kesik, bırak gideyim..."

"Hele hele anlat bakalım: Balıklar sana benzemiş de ne olmuş?"

"Yanlışın var, balıklar bana değil, ben balıklara benziyorum. Onlar nasıl havuzun içinde gidecek bir yer, bir yol bulamıyorlarsa, durmadan dinlenmeden ekmek belâsı dönüp dolaşıyorlarsa, ben de öylece, şu kasabanın içinde dönüp dolaşıp durmaktayım. Sabah treni, koş. Öğle treni koş, akşam treni koş. Aydın'dan otobüs geldi, koş Bekir. İzmir'e otobüs gidecek, durma Bekir. On kuruş alacaksın, bir yirmibeşlik alacaksın, karnını doyuracaksın."

Kabasakal, gülümsedi:

"Bak, bu lâflarını beğendim.. sende iş var..."

"Anlamadım."

"Anlamasan da olur..."

"Hiç olmazsa senin gibi bilet alıp satabilecek üç kuruşu bir araya getirebilsem."

Denedin mi?"

"Denedim. Tütüncü Kâmil efendi, daha yaşın on yedi, sana bunca liralık bileti teslim edemem dedi."

"Der namussuz. Ama biletcilikte sana iş yok. Sen, gençsin; sana sağlam bir iş gerek. Geleceğini sağlamlamalısın. Bir yere çıraklık filân ha?"

Bekir'in gözleri parladı:

"Çok denedim Kabasakal amca, arkam yokmuş, bana inanmıyorlar."

"Biz sana arka çıksak necep olur? Yüzümüze kir getirmezsin ya?"

"Kir getirmek mi? Bu nasıl bir söz? Kulun, kölen olurum."

"Bak Bekir, kimse kimsenin kulu kölesi olmamalı. Aklına bu sözümü sağlamca yerleştir. Çalışırız, uğraşırız, sana bir iş buluruz. Ben, babanmışım gibi, sana kefil olurum: Haydi oğlum, Tanrı zihin açıklığı versin, derim; arkanı sıvazlarım. Sen de benim elimi öper, işe başlarsın.. İşte o kadar..."

Kabasakal, söylediklerini kendisi de beğenmişti. Sevgiyle delikanlının sevinçten pembeleşen sarı, kirli yüzüne bakıyordu. Sonra ondan gözlerini kaçırdı, söğüt yapraklarına, balıklara döndürdü.

"Ya böyle işte," diye tekrarladı, "arkanı sıvazlarım, sen de elimi öpersin ,olur biter..."

"Olur demek?"

"Olur ya!.."

"Nasıl olur?" diye Bekir geldi, Kabasakal'ın oturduğu sıranın ucuna ilişti: "Kamyoncu Memet abiye yalvardım yakardım, beni yanına **mavin** almadı."

"Neden almazmış?"

"**Mavini** var; iki boğaz besleyemezmiş."

"Demek şoförlükte gözün var?"

Bekir, Kabasakal'a biraz daha sokuldu:

"Ne diyorsun be Kabasakal amca, çok çok **havasım** var. Her gün, Recep beyin taksisini silip parlatıyorum. Her gün dedim ya, yazıhanesine geldikce... Kız gibi araba, bilirsin..."

"İyi, iyi.. senin şoförlük işinin bir çaresine bakalım..." Dedi. Ka-

basakal, düşünceye vardı. Kendi kendine mırıldanmıya başladı:

"Memet, iyi şoför, hem de iyi adamdır. Ama muavini var demek.. İsmail'e kulağasma, ahlâkı pek sağlam değildir... Kemal, kamyoncu Kemal usta **nahal** ulan? Yavuz kişidir, sözümüz de geçer."

"Aman o, belâlı bir kişi, kızık bir kişi, adamı çok döğer gibime geliyor.. Hiç yanaşmadım."

"Sen onun sertliğine bakma Bekir oğlum, yürekli, yüreği temiz bir ustadır. Dur hele, bir çaresine bakalım..."

"Beni aldatmazsın ya Kabasakal amca?" diye delikanlı eğildi ihtiyarın yüzüne dikkatli dikkatli baktı. Dudakları titriyordu, gözleri dolu doluvermişti. Kabasakal, köpürdü:

"Sen beni ne sandın ulan deyyus!."

"Kızma be Kabasakal, içime umut düşürdün de..."

Kabasakal, gözlerini havuzun içinde dolanan renkli balıklara dikti. Bir zaman konuşmadı. Sonra uzun uzun parkın dörtbir yakasına bakındı. Öğle güneşinin aydınlattığı yeşil ağaçların arasında, çimenleri sulayan bir bahçevandan başka kimsecikler yoktu. Sonra birdenbire Bekir'e döndü:

"Bak bu lâfın doğru.." dedi, "Ben, piyango bileti değil, millete umut satarım oğul.. Bileti koynuna koyan, bir ay umutla birlik gezer. Ama çıkar, ama çıkmaz.. bu başka iş, Senin iş de umut işidir ha!. Kemal usta ne der bakalım? Hiç belli olmaz, piyango dediğin çıkar, çıkar..."

Bekir, arkasına yaslanmıştı. Gözleri fıskiyede,

"Öyle ya.." diye mırıldandı, "çıkar çıkar!."

Uzunca bir zaman sustular. Parkın istasyon yakasındaki kapısından bir kalabalık sökün etti. Arkadaki yoldan geçenlerin de gürültüsü, sesleri duyuldu. Bekir,

"Vay anam!." diye, yerinden fırladı, "tren geldi. Düdüğünü, sesini nasıl da duymadık!.."

Koşmıya başladı. Parkın içinden geçenlerden bir iş çıkmadı. Bekir, istasyona koştu, kimsecikler kalmamıştı. Kabasakal, onun ardından bakıyordu. Bir zaman gözden yitirdi Bekir'i. Sonra delikanlı, Omuzları düşük, rengi büsbütün uçuk, elinde hamal ipini sallaya sallaya geldi; havuzun kenarına ilişti. Baktı baktı balıklara eğilip, suya tükürdü. Kabasakal, sordu:

"İş çıkmadı mı?"

"Çıkmadı. Geç kaldık. Nasıl da trenin sesini duymadım?"

"Muhabbetimiz iyiydi, duyulmaz."

"Karın doyurmuyor ki muhabbet."

"Ne yapacaksın şimdi?"

"Otobüs filân da yok şu sıra.. Akşam treninin düdüğünü bekliyeceğiz."

Kabasakal, yeleğinin cebinden bir yirmibeşlik çıkardı:

"Al şunu, git karnını doyur." Bekir, kuşkuyla baktı yirmibeşliğe. İhtiyar, sert konuştu:

"Al ulan, git karnını doyur. Kemal ustanın yanına girince, iş sabı olunca ödersin."

Bekir, birden parayı kaptı:

"Ekmek alıp geleyim..." Koştu, parktan çıktı gitti.

Döndüğü zaman, Kabasakal'ı bulamadı. Parkta şimdi dolaşanlar, oturanlar vardı. O da havuzun başına oturacaktı ama gözü renkli balıklara ilişince vaz geçti. Parkın en kuytu bir köşesine gitti oturdu. Ekmeğini çiğnedi. İri iri gözlerini açmış, hiç bir yakayı görmeden bakıyordu. Dünya, karşısında değil, gözlerinin içindeydi. Ne derim, nasıl derim Kemal abime? diye düşünüyordu:

(Yüke yanaşırken, depoların kapısına yanaşırken, bağırırım: Sağ yap Kemal abi, sağ yap!. Gel gel Kebal abi, gel.. Hooopppp tamam!. Frene bas Kemal abi, frene.. Sonra kamyon yüklenirken Kemal abim bir cıgara yakar. Bana, oğlum Bekir, şu radyatörün suyuna bir bak, der. Şimdi abi, derim, kovayı alır koşarım. Yük tamam olunca, balyaları halatla bir iyicene sıkar bağlarız. Ver elini İzmir!.. Ha.. dur bakalım, olmadı: Yola çıkmadan Kemal abim kamyonu, köfteci İdris'in dükkânının önüne çeker. Der ki, oğlum Bekir, yolumuz uzun, önce karnımızı bir doyuralım. Doyururuz mis kokulu köftelerle, yumuşacık ekmekle. Sonracağıma Kemal abimin birden aklına gelir. Ulan Bekir!. diye ünler, yolda cıgarasız kalmıyalım. Tez şuradan bir paket bafra...

Vay vay vay!. bu ne iş be!. Bakarsın günün birinde Kemal abim der ki.. der ki.. Ulan Bekir oğlum, senin direksiyon yaman oldu. Motorculuğun yaman oldu be.. Sana şimdi bir ehliyet gerek. Vay Kemal abim bay.. Hemen sarılır elini öperim. O da benim arkamı sıvazlar. Ha göreyim Bekir usta ha!. sakın yüzüme kir getirme.. Olur mu hiç? Ne mümkün Kemal abi? Namusum hakkı için senin yüzüne kir getirmem, karşılığını veririm. Çıktım mı kamyona, çöktüm mü direksiyona, ver elini İzmir, Bursa, İstanbul, Ankara.. Erzurum be, Van be!. Memleket bizim değil mi? Her yakasına yük, yolcu taşırım. Yük bizim yük.. Yolcular bizim insanlarımız...)

Bekir, toparlanır gibi oldu. Akşama daha yıl vardı. Ama ne de olsa kulağı tren sesindeydi.

KARINCALAR

Kırlarda, Hermes'in oğlu Pan, dolaşıyordu. Binlerce yıldan beri gelip geçen binlerce Temmuz aylarından biriydi. Zaten yüzyıllarca önce, İmparator Tiberius'e, 'Büyük tanrı Pan öldü!' diyenler, yalan söylemiştir. O, tanrısal Ege'nin mavi kıyılarında, yeşil ormanlarında, bereketli topraklarında, kendisinden kaçıp durgun sularda saza dönen peri kızı Sirinkis'i hâlâ arardurur. Onun saz olan bedeninden yaptığı fülütünü üflemekten yorulmaz. Bugün de Pan, sevgili yurdumuzun çam ormanlarının dallarında, yapraklarında inleyen rüzgârdır, kırlarında çın çın çınlıyan doğanın sesidir. Jan, eskiden peri kızlarını kovalar, korkutur kaçırırmış. Bugün, bu toprağın çocuklarının, kırlarda, tarlalarda çalışan insanlarının ikiyakasında döner dolaşır. Çapadan beli ağrıyan, çift sürerken yorulan bu gidenlerin insanları, bir soluk al-

mak için doğrulduklarında, gözlerini mavi göklere, beyaz bulutlara, yeşil ağaçlara kaldırır, Pan'ı ararlar, onun sesine kulak verirler...

Ali Tosun da tarlaların arasındaki tozlu yolda, Pan'la birlikte köye doğru yürüyordu. İkiyakasındaki topraklarda diz boyu kalkan pamukları, yer yer, sıraya dizilmiş ırgatlar çapalıyor, ötede beride tarla kuşları uçuşuyordu. Kesiklerin üstünü devedikenleri kaplamış, kesiklerin çukurlarında yozsöğütler dallanmıştı.

Tozlu yolun üstünde zinde adımlarla yürüyordu Ali Tosun. Ama kantere batmıştı. Karşıdaki yeşil bir sırtın eteğine çöken köy, çok yakınmış görünüyor, gelgör ki, Ali Tosun, yürüyor, yürüyor, bir türlü varamıyordu. Kumlu yolun üzerindeki araba izini sürüyordu. Bir soluk almak için, kesiğin kenarına, devedikenlerinin gölgesine sığındı. Uzamış sakalının terden ıslak ıslak olduğunu, kaytan bıyığının ucundan neredeyse ter damlıyacağını his ediyordu. Elinin tersi ile terini sildi. Bu sırada Pan, ters bir esinti ile tozu toprağı kaldırıp Ali'nin üstüne, yüzüne gözüne yığdı, sonra da gelip yanına çöktü. Tosun'un gözleri, yolun üstündeki derin izdeydi. Pan, kulağına eğilip,

"Yoruldun mu Ali Tosun?" Dedi. Soluğunu koyvererek,

"Yoruldum." Karşılığını verdi Ali. Ayağını sıkan çarığının sırımlarını gevşetti. Gözlerini uçsuz bucaksız ovada gezdirdi. Sonra ışıl ışıl gökyüzüne kaldırdı. Pan, kulağına fısıldadı:

"Senin niçin bir karış toprağın yok?" Ali. kızdı:

"Yok işte!."

"Ne yapıyor, n'işliyorsun topraksız?"

"Irgatlık ediyoruz, pamuklara çapa vuruyoruz..."

"Topraksız kişi, köksüz kişidir..." Diye Pan, Ali Tosun'un üstüne vardı. Ali, iyice öfkelendi. Kalktı yürüdü. Pan, yakasını bırakmıyordu. Dörtbir yakasında dolanıyor, esiyor, tozları kaldırıp üstüne yıkıyor; durmadan,

"Haydi Ali, bir türkü söyle Ali!." Diyordu. Tosun, eski kasgetini kaşlarına çekti:

"Türkü söyleyeçek keyfim yok!" Karşılığını verdi. Pan, direniyordu:

"Ben de kavalımı çalarım.. Bir türkü, haydi bir türkü!"

Ali Tosun, Pan'dan kurtulmak için hızlı hızlı yürümeye başladı. Köye girerken Pan'dan kurtuldu. Pan, kırların tanrısıydı. Köyleri, şehirleri sevmezdi.

Ali Tosun, kahvenin ilerisindeki meydana geldiğinde, Kocaçınar'ın altında durdu. Çınarın altındaki çeşmede, elini yüzünü yıkadı.

Kana kana su içti. Ağacın koca gövdesine sırtını verip oturdu. Gözlerini karşıdaki kahveye dikti. Kahvenin berisinde yeşil boyalı bir cip duruyordu. Ali'nin gözünde ne köyün yamru yumru sokakları, ne de evleri vardı. Hep hep bir kahvenin kapısına, bir cibe bakıyordu. Kararsızdı. Çeşmenin ilerisinden geçen yolun üstünde irili ufaklı, kızlı erkekli bir bölük çocuk, toplanmış, diz çökmüş, durmadan yere bakıyordu. Meraklandı Ali Tosun nereye, niye bakarlar diye: Çocuklar, bir karınca yuvasını seyrediyorlardı. Yuvanın ağzının dörtbir yakası ince kumla çevrilmişti, küçük bir yığın kum. Karıncalar, kara kara, yuvaya giriyor, çıkıyor, durmadan dinlenmeden içerden dışarıya kumları taşıyordu. Çocuklar, dikkatli dikkatli karıncaların çalışmasını izliyordu. 'Akılsız hayvanlar..' Diye düşündü Ali, 'yol üstünde yuva olur mu? Gelen geçen basar...'

Yıkadığı eli yüzü kuruyunca, ağır ağır kalktı yürüdü. Kahvenin kapısına yaklaştı. Kapıda durdu: Basık tavanlı kahvenin darlığı içinde pek kimseler yoktu. Eğri büğrü iskemleler boştu. Yalnız bir köşede, çınara bakan pençerenin yanında üç kişi oturuyordu. Üçten ikisi köylü, sıska, sakallı kişilerdi. Öteki, oldukça şişman, avcı ceketi giymiş, ayağına siyah çizmeler çekmiş, eli sarı tesbihli bir kişiydi. Bıyıksız, tıraşlı yüzünde, kara kara kaşlarının altında sakin görünen ufak gözleri vardı. Bu gözler, Ali Tosun'u görünce, önce yumuldu, sonra açıldı:

"Gel otur, bir kahve iç..." Diyen sesini duydu adamın Ali.

"Hiç de kahve içesim yok." Karşılığını verdi.

"Dikilme öyleyse kapıda öylece!"

"Dikilir dikilirim..."

Ocağın başından kahveci, seke seke fırladı, bir iskemleyi oturanların yanına çekti götürdü:

"Buyur, gel otur."

"Oturmıyacağız dedik."

Şişman adam, öfkelendi:

"Öylecene dikil öyleyse kapıda."

"Dikildik."

Ali Tosun, öylece bir vakit kapıda dikildi. Sonunda adam tedirgin, sağına soluna baka baka yoruldu. Ali'ye,

"Anladık, işi bıraktınız..." Diye patladı. Ali, dikildiği yerden kıpırdamadan,

"Bıraktık." Karşılığını verdi. Kapının içinde dikildi yine.

"Hakkınızı vermedim mi?"

"Hakkımız, verdiğinden çok olacaktı."

"Benim işim, başkalarının işine denk değil. Veremem."

"Sen bilirsin."

"Toparlanın öyleyse, çıkın tarlamdan."

"Ben de bunu diyecektim. Çıktık."

"Cehenneme dek yolunuz var!."

"O kadarlık değil, başka bir tarlaya dek yolumuz..."

Şişman adamın, bu karşılıktan yüzü gerildi. Yaşlılığı birden belli oldu:

"Ben kırk yıldır.." Diye söz edecek oldu, hemen vaz geçti. Ali Tosun da döndü arkasını, çınarın altına yürüdü. Çöktü kocaçınarın altına. Oradan kahvenin pençeresine baktı da baktı. Çocuklar, hâlâ karıncaları inceliyor, izliyordu. Kahvedeki, uzaktan uzağa Ali'nin bakışlarından sıkıldı. Kahveden çıktı. Cibine bindi. Öfkeyle gaza bastı. Karınca yuvasının yanındaki çocuklar, korkuyla çil yavrusu gibi kaçıştılar, dağıldılar. Cibin tekerlekleri yuvanın üstüne bastı geçti. Ortalığı bir toz bulutu kapladı. Çocuklar, şaşkın şaşkın üstü, ağzı kumla örtülen yuvaya tekrar yaklaştılar. Üzüntülü gözlerle ezilen karıncalara baktılar. Ali Tosun, yerinden kalkıp yanlarına geldi çocukların. Mavi gözlü, sarı saçlı küçük bir kızın başını okşadı. Karayağız bir küçük delikanlının arkasını sıvazladı:

"Durun hele.." dedi, "yuvanın kapısını, ağzını bulalım, açalım." Çocuklar, sevinçle ellerini çırptılar. Ali, avuçları ile kumları dikkatle açtı. Parmağını, yuvanın ağzına sokup temizledi. Çömeldi, oracıkta, gözlerini yere dikip bekledi. Çocuklar da bekliyordu. Çok geçmeden, toz toprak içindeki başını, bir karınca deliğin ağzından çıkardı. Arkası sökün etti. Karıncalar yeniden çalışmıya giriştiler. Ali Tosun, döndü, çınarın altına yeniden oturdu. Çocukların sevincini seyretmeye başladı. Pan, dayanamamış, işlerin sonucunu merak etmiş, gelmiş çınarın dalları, yaprakları arasına oturmuştu. Kocaçınarların sesleri ile sesleniyordu, fülütünü çalıyordu. Arada bir, durup durup,

"Haydi Ali, bir türkü söyle Ali!" Diyordu. Ali Tosun, yeniden kaynaşan, çalışan karıncalara bakıyordu uzaktan, çocukların sevincini paylaşıyordu. Pan'a,

"Hiç de türkü söyleyecek keyfim yok..." Karşılığını veriyordu.

GÜN DOĞARKEN

Mehmet Ali Durmuş, yeşil söğütlerin, derenin ışıldayan sularında yıkanan dallarında kıyametler koparan serçelerin sesini bir zaman dinledi. Biraz ilerde, çamaşır yıkayan kadınların sesi, yaş çamaşırlara vurulan tokaçların boğuk sesleri vardı. Kara, kaytan bıyıklarını burdu. İri gövdesini arkasındaki söğüde eyice dayadı. Elini uzatıp yanıbaşından iri bir taş aldı. Kasgetini geriye yıkıp gözlerini yeşil dallara dikti. Serçelerin sesi geliyordu ama hiç biri görünmiyordu. Zaman zaman yaprakların arasında kıpırdadıkları, daldan dala atladıkları seziliyordu. Kaldırdı taşı Durmuş, dalların arasına fırlattı. Serçeler, pır pır ettiler. Sesleri kesiliverdi.

Mehmet Ali Durmuş'un bu, insanın kanını kaynatan, içine ferahlık getirmesi gereken, derenin berrak suları kadar serin mayıs günün-

de, yüreğinin serçeler kadar hafif olması lâzımdı. Nerede!.. Canı cehenneme kuş milletinin... Tekrar oturduğu yerden uzandı. Kocaman çakısı ile bir dal kesti. Oysa ki, dalın ince yemyeşil yaprakları, 'etme ağam', der gibisine boynuna dolamıştı. Dalın önce yapraklarını kopardı kopardı attı; sonra çakısı ile yontamaya başladı. Ne kadar zaman dalı yonttu bilinmez ama elinde dal kalmamıştı. Derenin içinden sesler yaklaşıyordu. Karı, kız sesleri. Başlarının üzerinde çamaşır seleleri, ellerinde tokaçları, sıvanmış iş donlarından görünen beyaz ayakları ile derenin serin suları içinde yürüyorlardı. Yaşlıca iki kadın, Mehmet Ali Durmuş'a baktı geçti. Arkadan gelen taze, durakladı, dikkatli dikkatli ona baktı. Durmuş da önce ona, boş gözlerle baktı. Sonra,

"Bas geç kız," dedi, "canım sıkkın..." Genç kız, bir şeyler söylemek istedi. İnce pembe dudaklarını ısırdı. Kara gözlerini kırpıştırdı. Sonra hafif esmer yüzüne bir manâ geldi:

"Anladık, Durmuş efe," dedi, "bir şey demedim ki.."

"Eyi öyleyse, yürü şimdi." Kız, ıslak iş donunu düzeltti. Çıplak beyaz ayaklarını sudan çekti. Söğütlerin ardında kayboldu. Mehmet Ali Durmuş, onun kaybolduğu yaprakların arasına bir zaman baktı, baktı, 'bunun da canı cehenneme..' diye, mırıldandı.

Uzun zaman, hareketsiz oturdu. İçinden bir kurt, sanki kafasını, yüreğini, ciğerlerini, 'ne yapsam?. ne etsem?.' diye, kemiriyordu. Arkasında tekrar bir ayak sesi duydu. Dönüp bakmadı bile, Karşısına Rıza efendi dikildi. Yorgun, derin derin nefes alıyordu. Çenesindeki bir tutam beyaz sakalı, dimdik olmuş, büsbütün derinlere kaçan ihtiyar fersiz gözleri öylece Mehmet Ali Durmuşa dikilmişti. O,

"Ne bakıyorsun emmi.." Dedi.

"Hiç.." cevabını verdi Rıza efendi, "taa!. Bağçenin içinde dolanıyordum da.. Bizim Fadime çamaşırdan geliyormuş seni görmüş bu yakada.. Varayım bir çift lâf ederiz dedim." Karşısına çöken ihtiyara Durmuş bir kere daha baktı. Onun uzattığı cigarayı aldı. Yaktılar. Rıza,

"Canın sıkkın görünüyor.." Dedi. Beriki kısaca,

"Sıkkın." Cevabını verdi.

"Değmez be oğul.. Az çok varlıklı adamsın. Köyün içinden hangi kızı istesen sana koşa koşa verirler..."

"Doğrusun emmi..."

"Ne edeceksin yaban köyden elin kızını."

"Yaban köyden kız isteyen kim? Lâf çıkarmışlar işte."

"Haydi haydi.. Siz, delikanlılar köyün içinde hep elimde büyüdü-

nüz. Hepinizin aklından geçeni, lâfı edilmeden anlarım. Süleyman da yavuz çocuk. İz'anlı delikanlı. Askerliğinizi beraber ettiniz, köyün içinde beraber büyüdünüz. Çocukluğunuzdan beri kardeş gibi geçindiniz; şu Ayşe meselesi çıkana dek. Gine de kavga etmiş değilsiniz. Seni sağdıç edem dedi, kabullenmedin. Hani ayıp ettin. Kader kısmet böyleymiş. Ayşeyi ona veresi oldular. Üstelik yaban köyden bir kız. Salıver yakasını. Bundan sonra dünya ahiret kardeşindir gayri. Tıpkı Süleyman gibi. Erkek adamsın beyahu, bu da geçer gider." Durmuş, susuyor, dinliyordu. Rıza efendi bir kere daha sordu:

"Köyün içindeki kız kıtlığına kıran mı girdi? Sen isteyici ol." Durmuş, bıyıklarını sıvazladı:

"Ne edem emmi, elimde değil.. Sen, babam sayılırsın, büyüğümsün.. Sana deyivereyim işte; hepsini düşündüm. Süleymanı düşündüm: Dediğin gibi kardeşden öte severdim. Ayşeyi düşündüm, yüreğimden koparıp atamadım. Atamıyorum. Bu senin dediğin lâfların hepsini düşündüm, doğrusun, haklısın... Hepsi eyi, hepsi güzel; gelgelelim, yüreğim yanıyor, aklım fikrim bulanıyor, elimde değil... Ne yapacağımı, ne edeceğimi kestiremiyorum. Katil olmak işten değil. Köyden S... gitmek var. Duramam gayri bu gidenlerde.. Bir köyün içinde durulmaz gayri hepbirlik..."

"Deeee!.. sende be Mehmet Ali Durmuş, önce alışırsın, sonra da unutur gidersin. Gençsin be... De bana, sana köyden hangi kızı alıverem..." Durmuş, sevgiyle karşısındaki ihtiyara baktı:

"Sahi senin kızı, Fadimeyi, bana, istesem verir miydin?." Rıza efendinin yüzüne birden bir pembelik geldi. Gözlerinin içi güldü:

"Verdim gitti ve Mehmet Ali." Dedi. Delikanlı, dalgın,

"Eksik olma emmi," diye, mırıldandı, "az evvel Fadime buradan geçerken yüreğim parçalandı. Benim gibi ona da yazık... Bir şu aşağılık şeytan yakamı bıraksa."

"Geçer oğul.. Temkinli ol. Basiretli ol. Şeytana uyma."

"Tabancamın bütün kurşunlarını getirdim şu dereye attım. Islandılar gayri. İşe yaramazlar."

"Eyi etmişsin. Akıllık etmişsin."

"Ah emmi dayanamıyorum. Elimden bir kaza çıkacak."

"Aklını başına topla. Zaten akıllı çocuksundur. Kalk şimdi neredeyse gelin alayı gelecek. Gidelim seyredelim. Hem ortalıkta görün. Fazla lâf olmasın. Köy, yolun ağzına döküldü."

"Gelini almaya gidenlerin gürültüsünü duydum."

"Neredeyse dönerler. Renk verme iki yakaya. Süleymana kavuş. Gönlünü al."

"Bu kadarını edemem emmi..."

"Edersin. İnsaniyetlik et oğul. Kalk gidelim."

Kalkıp yürüdüler. Dereden yukarı köye doğru çıktılar. Köye girdikleri sırada ortalığı kaynaşır buldular. Köye giren büyük yolun ağzı karı, kızan, çoluk çocuk kaynaşıyordu. Köy meydanının öte başındaki Süleymanın evinin kapıları ardına kadar açılmış giren çıkan belli değildi. Köyün itibarlıları, şimdiden kapı önünde toplaşmışlar, gelini bekliyorlardı. Rıza efendi, onlara doğru yürüdü. Mehmet Ali Durmuş da onu takip etti. Merhabalaştılar. Durmuşa ters bakan olmadı. Kaderdi bu, kısmetti. Bir kızı yüz kişi ister, kız, birine nasip olurdu. Bekliyenler sabırsızlanmaya başladıkları sırada, yolun üstünden bir alay çocuk koptu, hem koşuyorlar, hem de bağırışıyorlardı: 'Geliyorlar!. geliyorlar!...' Biraz sonra da davul zurna sesleri duyulmıya başladı. Düğün alayı atların üzerinde göründü. Alayı getiren delikanlılar, tabanca ata ata dört nala köye girdiler, sonra geriye dönüp dört nala tekrar alayın yanına döndüler. Doru bir atın üzerinde Gelin, pembe duvağı yüzünde, sallana sallana geliyordu. Atın yularını tutan adam, toz toprak içindeydi. Gelinin ana baba evinden ayrıldığı için yol boyunca ağlaması gerekirdi. Ayşe de ağlıyordu. Tam köye girileceği sırada, gelin almıya gitmeyen köyün daha genç delikanlıları, yolun başına durdular. Bir urganı gelin alayının önüne gerdiler. Süleymanın, damadın amcası, neşeli neşeli atını sürüp, urganın önünde durdu, delikanlılara yirmi bankanot bahşiş attı. Yol açıldı. Alay, yavaş yavaş Süleymanın evinin kapısı önüne gelip durdu. Süleyman, kapının önünde pırıl pırıl rugan çizmelerini, lâcivert kilot pantolonunu ceketini giymiş, babası az gerisinde bekliyordu. Gelinin atı durunca, yaklaştı. Ayşeyi kucakladığı gibi yere indirdi. O zaman ortalıkda bir kıyamet daha koptu. Tabanca sesleri meydanı bir muharebe meydanına döndürdü. Naralar gökleri inletti.

Bütün bu olupbitenleri Mehmet Ali Durmuş, bir duvarın dibine çekilmiş, gözleri iri iri açılmış, bıyıkları dikenleşmiş, çenesi, dudakları titreyerek seyrediyordu. Soluğu kesilir kesilir gibi oluyordu. Davul, her vurdukca gürültüsü kulaklarını patlatacakmış gibi geliyordu. Bir ara kendinden geçer gibi olmuştu. Etrafını göremez oldu. Bir ses ona,

"Yaklaş be Durmuş..." diye seslendi. Yemek masasına davet ediyorlardı. Ne çabuk da manzara değişivermişti: İhtiyarlar uzun bir masaya sıralanmışlar, delikanlılar başka masalara çökmüşlerdi. Bir kısım gençler davulun önünde oynuyorlardı. Eve kadınlar dolmuş, gelini de içeri almışlardı. Durmuş, çağırıldığı masaya çöktü. Yemiyor, içmiyordu. Kafasının içinde dönen bir çark, 'Sen böyle düğün ede-

mezdin.. Nerede sende Süleymanın, babasının bağı bahçesi tarlası.. Köyde onlardan varlıklı kim var ki...' diye, bir teviye dönüyordu. Bu çarkdan, şeytandan kurtulamıyordu Durmuş. Boğulur boğulur gibi oluyordu. Göz göre göre Ayşe, başkasına gidiyordu işte... Bir ara on beş yaşlarında bir çocuk, elinde kocaman bir rakı şişesi, yaklaştı:

"Bunu sana dayım yolladı Durmuş efe.." dedi. Şişeyi masanın ortasına koydu. Beriki kabadayılara da, "siz de buyurun," dedi. Süleymanın yeğenine,

"Ha yaşa Mustafa be!." diye, bağırdılar, arkasını okşadılar çocuğun... Amma Mehmet Ali Durmuş, rakı kadehine elini bile sürmedi. Zorlayanlara,

"İçesim yok. Bırakın yakamı..." diye, çıkıştı. Üstelemediler. Davul güm güm vuruyor, zurnacı, sağdan soldan bahşişler geldikce, coştukca coşuyordu. Köy bir bayram havasına bürünmüştü. Mehmet Ali Durmuş, şimdi ne düşünebiliyor, ne etrafını görüyor, ne de ağzını açıp bir tek kelime söyliyebiliyordu. İşin iç yüzünü bilenler, birbirlerini dürdüp onu işaret ediyorlardı. Yanına akşama doğru Rıza efendi sokuldu:

"Pek renk veriyorsun evlât, toparla kendini.." diye, fısıldadı. O, ne yapdıysa ne ettiyse kendisini toparlayamadı. Kalkıp kaçmayı kurdu. Fakat camiye gidiyoruz diye bırakmadılar. Neler olup bitiyordu ortalıkta anlıyamıyordu. Yatsı namazı için güveyi camiye götürdüler. Sonra tekbirler getire getire eve döndüler. Durmuş, rüyadaymış gibi namaz kıldı, rüyadaymış gibi kalabalığı takip etti. Bir ara bir de baktı ki, oda kapısının önündeler, Süleyman, gerdeğe giriyor. Hoca okudu üfledi. Arkasına yaşlılar hafifce birer yumruk vurdular. Delikanlılar şakayla karışık biraz daha hızlıca vurdu. Eh.. düğünün adabı erkânı tamam oluyordu. Ayşe, odanın içinde Süleymanı bekliyordu. Süleyman, bir adım daha atacak, sonra kapıyı yüzlerine kapayacak, Ayşeyle başbaşa kalacaktı. Her şey olmuş, her şey bitmişti. Mehmet Ali Durmuş'un beynine birden kan hücum etti. İri gövdesi büsbütün ireldi. Sağ kolu bir odun gibi kalkıp Süleymanın arkasına indi. Süleyman, sendeledi. Bir paçavra gibi gelinin, Ayşenin odasına düştü. Kapıyı çektiler. Mehmet Ali Durmuş'a:

"Ülen Durmuş, emme de vurdun ha..." Dediler.

Evin avlusunda, Süleymanın arkadaşı delikanlılar, elde tabanca tam iki saat beklediler. Üç saat oldu. Süleymandan bir haber çıkmadı. Ayşenin bekâret kanının damladığını bütün köye tabancalar ilân edemedi. Nihayet Ayşenin çığlıkları ile köy, odasına koştu. Süleyman, Ayşenin dizlerine kapanarak, dökülen ciğerlerinden gelen kanı, gün doğana dek kustu. Gün doğarken öldü.

KABADAYI

Mustafa, önündeki kadehin içindeki rakının üzerine bir kaç damla su koydu. Bir zaman gözlerini dikti, beyazlaşan kadehi seyretti. Genç yüzünde, zorla uzatılmış sapsarı seyrek bıyıklarında, bir öfke, bir sıkıntı asılıydı. Kasgetini çıkardı, yanındaki sandalyenin üstüne attı. Kumral karmakarışık saçlarını, beş parmağı ile sinirli sinirli karıştırdı. Sonra önündeki kadehi uzanıp aldı, bir yudumda içti. Yüzü, buruştu, pembeleşti. Parmakları bu sefer mezelere uzandı. Büber turşusunu ucundan tutup ağzına attı. Yeniyle ağzını sildi. Pençereden dışarısını, çarşıyı seyretmeye başladı. Vakit, öğleye yaklaşıyordu. Biraz evvel ince bir nisan yağmuru, büyük şehrin sokaklarını yıkamıştı. Mustafanın oturduğu meyhanenin önündeki caddeden gelip geçen kalabalık azalır gibi olmuştu. Mustafa, tekrar şişeye uzandı. Kadehini

doldurup, içti. Meyhaneci, tezgâhın arkasından, hem iş görüyor, hem de aradabir ona göz atıyordu. Mustafa, dördüncü kadehi içerken, meze tazelemek bahanesiyle meyhaneci yaklaştı. Tepeden tırnağa toy delikanlıyı süzdü. Mustafa alındı:

"Neye bakıyorsun?." diye, terslendi. Meyhaneci, uzamış sakalını karıştırdı. Göbeğinin üstünde ellerini kavuşturdu:

"Ye, iç aslanım!. afiyet şeker olsun. Yalnız.. hani diyeceğim şuydu ki, biraz hızlı gidiyorsun... Karışacak değilim ama, rakı içmenin de bir adabı ola.. İçeceksen, sindire sindire iç..."

Mustafa, hızla doğruldu:

"Rakı içmesini sen mi bana öğreteceksin?.."

"Yok oğlum, ne haddime.. Rakı içmesini herkes kendi kendisine öğrenir. Üç gündür seni görüyorum. Epey kabiliyetin var." Delikanlı, tosacak bir koç gibi kasıldı:

"Benimle alay mı ediyorsun?." Meyhaneci, hemen aşağıdan aldı:

"Aman celallanma evlât, şaka ettim."

"Yediğimin içtiğimin parasını alıyorsun ya?."

"Allah bin bin berekât versin."

"Üç gündür bir işim vardı. Bugün bitecek. Bir daha da meymenetsiz yüzünü görmem gayri. Bas bakalım." Meyhaneci, döndü. Masalara kâğıt yayan garsona bir göz attı. Yanından da geçerken,

"Delikanlı ateş be..." diye, fısıldadı. Garson,

"Salıver acemi çaylağın yakasını usta.. Bilirsin böyleleri ile belâya girmek işten değildir..." diye, homurdandı. Bu sırada Mustafa, kadehini tazeliyordu. Meyhaneci, yeni gelen iki tüccara pirzola, salata yapmaya girişti. Garson, küçük bir rakı şişesini açtı. Temiz peçete götürdü. Meyhanenin içini bir duman, pişen et kokusu aldı. Meyhaneci, yağlı parmaklarını, radyonun düğmesine uzatırken, kapıda, telâşlı, korkulu gözlerle Mustafaya bakan bir ihtiyar gördü. Aklından, 'tamam,' diye, geçirdi, 'delikanlıyı babası enseledi. Alır gider şimdi. Kurtuluruz.'

Rıza efendi, setresini kavuşturdu. Gözlerini bir an yumdu. Sonra kararlı adımlarla Mustafaya yaklaştı. Delikanlı onu görünce, biraz şaşalar gibi oldu. Toparlandı. Rıza efendi:

"Merhaba Mustafa," dedi, "oh oh maşallah, keyf ediyorsun ha!. Şehre gelince gençliğimde ben de böyle ederdim." Delikanlıyı akranıymış gibi dürttü; "sonra da ver elini belli mahalle ha?.." Mustafa, çekingen, kararsız, gülümsedi:

"Buyur Rıza emmi, bir kadeh sen de iç." Rıza, oturdu:

"Bizden içki geçti evlât. İçmeden elim ayağım titreyip duruyor. Geçiyordum da camdan seni gördüm. Ne de olsa bir köydeniz, merhaba demeden çiğneyip geçemedim." Delikanlı, ihtiyarın yüzüne şüpheyle baktı. Rıza efendi, aldırmadı: "İçmeye içemem ama vakit öğle oldu. Bir şeyler yerim." Mustafa, şöyle bir fiyakalı garsona işaret çekti:

"Rıza emmime pirzola yap, salata yap, fasulye piyazı getir. Bak başka ne emrediyor." Dedi. İhtiyar,

"O.. oğlum, bu dediklerinin hepsini bile yiyemem." diye, mırıldandı. Yemekler önüne gelinceye kadar lâfa nasıl, nereden başlıyacağını düşündü. Bu sırada Mustafa, kaşları çatık, bir kaç kadeh daha yuvarladı. Yeni bir şişe ısmarladı. Bir yudumda bir kadeh daha içti. Rıza efendiye doğru uzandı. Yüzü kıpkırmızı, dudakları gerilmişti:

"Mehmet Ali Durmuş'u vurcağım emmi; hiç ıkırcıkır etme." Dedi. İhtiyar, bembeyaz kesildi. Sakalının tellerine kadar titredi:

"Cahillik edersin.. Kendine yazık edersin oğlum..." diye, mırıldandı. Öteki devam etti:

"Köyden kalktın önüme geçmek için buraya geldin değil mi?" İhtiyar, saklamadı:

"Doğrusun. Genç yaşında mapuslara düştüğünü istemem. Bak daha askere bile varmadın."

"Yatar yatar çıkarım."

"Dile kolay. Şeytana uyma oğul."

"Öyle uzunboylu yatacak değilim."

"Bilirim, baban, amcan, sülâlen varlıklı. Sana avukatlar tutarlar. Kurtarmaya çalışırlar ama neye yarar. Hükûmet, kimsenin ettiğini yanına komaz. Hem Allahtan kork. Adam öldürmek günahtır."

"Öğrendim. Mehmet Ali Durmuş, bugün mapustan çıkıyor."

"Eyi be evlât, Durmuştan sana ne?."

Mustafa, gözlerinin içi kinle yanarak Rıza efendiye baktı:

"O, benim dayım Süleymanı, gerdeğe gireceği gece bir yumrukta öldürdü. Sabahlara kadar yengemin kucağına kan kustu dayım. Gün doğarken öldü. O zamanlar çocuktum. İlk defa kan gördüm. Kana, kan akıtacağım..." Rıza efendi, halsiz, fısıldadı:

"Sen, lâflara bakma Mustafa; gerdeğe giren herkesin arkasına vurulur. Dayına da o gece herkes vurdu. Kazaydı bu ölüm. Öyle olmasaydı Durmuş'u beş yılda mapustan bırakmazlardı."

"Eyi, bizim de işimize bir kulp bulur avukatlar böyle." Delikan-

lının bu konuşması, ihtiyarın gözlerinden iki damla yaş akıttı. Mustafanın yüreğinin yumuşayacağı yoktu. Rızayı anlamıyordu:

"Ne o, emmi, sana ne oluyor?." diye, sordu, "kime ağlayıveriyorsun?.." İhtiyar, yutkundu:

"Sana ağlıyorum oğul, Mehmet Ali Durmuş'a ağlıyorum. Benim kıza, Fadime ablana ağlıyorum. Kaç yıldır Durmuşun mapustan çıkmasını bekliyor. Ortalıkta haline ağlanacak o kadar çok insan var ki.."

"Dayıma ben de çok ağladım."

"Ona ağlamadım mı sanıyorsun Mustafa; Ayşeye de ağladım. Ama olan oldu. Aradan bunca yıl geçti. Bu işi kurcalama gayri. Şimdi sen, Durmuşu vurursun. Sonra bitmez bu iş. Sonu gelmez gayri. Sülâleleriniz kuruyana dek..." Mustafa, ters ters bir karşısındaki ihtiyara, bir de önündeki kadehe bakıyordu. Yüzü içkiden pembeleşmiş, gözleri bulutlanmıştı. Ağzını çarpıtarak,

"Lâmı cimi yok emmi, Mehmet Ali Durmuş'u mapustan çıkarken bugün, vuracağım!" Dedi. Rıza efendi, içine çöküveren bir ümitsizlikle mırıldandı:

"Ben de seni, şimdi varır, hükûmete ihbar ederim."

Mustafa, hızla doğruldu. Ceketini şöyle bir açtı. Kocaman toplu bir tabancayı okşayarak,

"Anam avradım olsun emmi, böyle bir iş edersen, seni de vururum." İhtiyar Rıza efendi, sakalı dimdik olmuş, titreyen ellerini Mustafanın omuzlarına koydu. Arkasını okşadı:

"Sana nasıl yalvarayım oğul.." diye, söylendi. Delikanlının bu sefer yüzü değişti. Şeytanca bir tebessüm dolaştı dudaklarında,

"Yemeğini yemedin. Yarım kaldı. Ama var git. Senin hatırını yıkamam. Durmuş'a dokunmıyacağım.." Dedi. İhtiyar, perişandı. Delikanlının bu lâfına inanmak istiyordu. İnanmış göründü. Daha fazla konuşmanın faydasız olduğunu da anlıyordu.

"Kalk öyleyse köye varalım." Dedi. Mustafa, alaylı,

"Durmuş da köye gelecek. Bir köyde hepbirlik nasıl oturacağız... Bunu düşündün mü emmi?.."

"Merak etme," karşılığını verdi Rıza, "o, köye bir daha gelmez gayri."

"Öyle gelemez zaten. Var sen git. Geliyorum." İhtiyar, onun geleceğine inanmıyordu. Durmuşu da vurabileceğini pek ümit edemiyordu. Belki yapar belki yapmazdı. Rakı da başına vurmuştu cahilin.. Ne yapmalıydı... Karmakarışık düşüncelerle, kalktı. Sendeleye sendeleye meyhanenin kapısına doğru yürüdü. Arkasından meyhane-

ci, 'Velette kafa yüksek. İhtiyarı sepetledi..' diye düşündü. Mustafa, eline aldığı kadehi daha isteksiz içti. Tezgâhın bir kenarında duran tepesi zilli saate baktı. Sandalyeye kaykıldı; daha vakti vardı.

O gün, Mehmet Ali Durmuş'u mapustan bırakmadılar. Mustafa akşam karanlıklarına kadar, Cezaevinin büyük kapısını gören dar sokak içlerinde bekledi. Bir tütüncüden cıgara alırken sordu; tütüncü: "Belki de muamelesi tamamlanmamıştır. Yarın sabah erken koyverirler. Çıkacak akraban mı?. Belki de gününü eyi hesap edemediniz. Git sor istersen.." Mustafa,

"Çıkacak babamın oğlu." Dedi. Tütüncü de güldü:

"Kardeşim desene."

Mustafa, gece hana gitti. Uyuyamadı. Kahveleri gezdi. Sokakları gezdi. Sabahleyin erkenden gine cezaevinin önüne geldi. Dolaştı. Candarmaları gözden geçirdi. Kapıdaki nöbetci kendisine ters ters bakıyormuş gibi geldi. Gitti bir sokağın köşesini siper etti kendine. Beklemeye başladı. Ortalık eyice aydınlandı. Mapushanenin önündeki sıra sıra kestane ağaçlarının yaprakları koyu yeşil parıldayordu. Cadde canlanmıştı. Birden nöbetcinin yanında Rıza efendi belirdi. Arkasında iki jandarma vardı. Mustafa, fırladı, sokağın içinden koştu. Başka bir sokağa girdi. Bu sokaktan bir arsaya atladı. Arsanın kuru taşla örülmüş alçak bir duvarının arkasına süründü. Otlar bürümüştü her yanı. Caddeyi, mapushanenin kapısını gözetledi. Candarmalar, caddeyi kollıyorlardı. Şimdi, Rıza efendinin yanında, omuzları düşük, karabıyıklı, yüzü sapsarı fakat iri gövdeli bir adam vardı. Elinde bir çıkın, ayaklarının ucunda bir yatak yorgan dengi duruyordu. Bu Mehmet Ali Durmuş'un ta kendisiydi. Mustafanın elini ayağını bir titremedir aldı. Nefesi daralıyor, boğulur gibi oluyordu. Belinden yavaş yavaş tabancayı çıkardı. Emniyetini açtı. Derin derin nefes aldı. Candarmalar el sallayıp uğurladılar Durmuşu. Rıza efendiyle yürümeye başladı. Yorgan yatağını sırtına vurmuş, müteredditi, ağır ağır yürüyorlardı. Karşı kaldırımda hizasına geldikleri zaman Mustafa, duvardan atladı:

"Durmuş!." diye, bağırdı, "dayımın ahdını alacağım senden!" Elindeki tabancanın namlusu dümdüz, Mehmet Ali'ye bakıyordu. Durmuş, önce sırtındaki dengi bırakıverdi yere. Rıza efendi, kollarını açarak,

"Yapma yapma Mustafa!.." diye, ona doğru koşmak istedi. Fakat onu Durmuş bırakmadı. Her hangi bir kurşun ona gelmesin diye, ih-

tiyarı yana doğru itti. Kendisi, ağır ağır Mustafaya bir kaç adım attı. Bir şeyler söylemek istiyordu. Bu sırada arka arkaya beş tabanca sesi duyuldu. Mehmet Ali Durmuş, önce diz üstü çöktü. Başını zorlukla kaldırıp dikkatle, hayret dolu gözlerle karşı kaldırımdaki delikanlıya baktı. Sonra elleriyle karnını tutarak iki büklüm oldu. Ve yüzüstü yere kapandı. Cadde bomboştu. Bütün yolcular, duvarların dibine sinmişlerdi. Dükkânlardan yavaş yavaş başlarını uzatanlar; cezaevinin kapısından fırlayan iki candarmaya doğru elinde tabanca bir genç adamın ağır ağır yürüdüğünü gördüler. Kabadayıca, kasıla kasıla yürüyordu. Boş tabancayı, karşısına dikilen candarmaların ayakları ucuna fırlattı.

AÇIK OTURUM

Uzun boylu, iri yapılı, dinç bir adamdı. Uzunca yüzünde az uzamış kır sakalı, küçük mavi gözlerini büsbütün açık maviye çekiyordu. Tepesinde saç yoktu, ama kulaklarının üst yakasındaki beyaz saçları, toplanmış, ensesine doğru özenle taranmıştı. Saçlarının ucu ensesinde kıvır kıvırdı. Üzerinde renginin kahverengi olması gereken bir elbise vardı. Ceketi, bir mankendeymiş gibi geniş omuzlarına oturmuştu.

İlk gün, evimizin önünden geçtiğinde ona hiç dikkat etmemiştim. Evimiz, biraz şehirden uzakca sayılır, önünden geçen yolun bir yakası denize çıkar, öte yakası kırlara uzanır. Önünden gelip geçen azdır. Belki de ilk gördüğüm günden önce de bu yoldan hep gelip geçmişti. Sonraları hemen her gün, sabah saat onda, bahçemizin tahta par-

maklıklarının tahtalarını sayarak geçtiğini gördüm bu adamın, Önce şaştım. Sonra haline, tutumuna dikkat etmiye başladım. Geçtiği saat, benim bahçede çiçeklerimle uğraştığım saatti. Sabahın erken saatlerinden başlar, bir şeyler yazmıya çalışırım. Onda çalışmama ara verir, biraz dinlenmek için bahçeme çıkarım. Gelgelelim, onbeş yirmi gündür, sırf bu adamın geçmesini beklemek için bahçeye çıkar oldum. Dönüp bana bakmıyordu bile. Parmaklıkların tahtalarını sayıyor, bahçemin köşesinden elini kolunu ağır hareketlerle sallaya sallaya yürüyüp gidiyordu. Ne iştir bu? Diye içime bir merak çöktü. Arkasından ben de parmaklıkların tahtalarını saymıya başladım. Her gün saydığım halde, parmaklığı meydana getiren rakam değişmiyordu. Tam, ikiyüz yirmiüç ince uzun tahtaydı. Aralıklı dizilmiş, ortalarından geçen uzun ince tahtalarla birbirine tutturulmuş. Adam, bu sayma işini kendisine bir eğlence edinmiş olacak diye düşünmeye başladım. Bir gün baktım, bizim parmaklıkları saymadı. Eh!. Öğrenmiş olacak.. Diye düşündüm. Ama ertesi gün, eliyle koluyla bir takım işaretler yaparak, kendi kendine konuştuğunun farkına vardım. Artık bu adamla ilgili merakım, neredeyse işimi gücümü unutturacak bir kerteye varıyordu. Dayanamadım, ılık bir Mayıs sabahı, ardına düştüm. Çaktırmadan, onu izlediğimi belli etmeden, onbeş yirmi metre gerisinden yürümeye başladım. O, her günkü gibi ağır ağır yürüyor, elini kolunu sallayarak kendi kendine konuşuyordu.

Deniz kıyısına çıktık. Kıyı kıyı ilerliyorduk. Birara birdenbire duruverdi. Ben, duramadım. Geçip gitmek istedim. Yaklaşınca, sertce bana döndü. Çıkışacak, azarlıyacak, kendisini niçin izlediğimi soracak sandım. Hem korktum, hem de utandım. Ama o, tok bir sesle bambaşka söz etti:

"Ispanak beşyüz kuruş!. Beşyüz kuruş, anladınız mı?"

Ne karşılık vermek gerektiğini bilemedim:

"Ama ıspanak daha çıkmadı..." Dedim. Öfkeyle,

"Çıktığında görürsünüz!." Karşılığını verdi. Doğrusu, haklıydı. Sustum. Döndü yürümeye başladı. Kendi kendisine söylendiğini duydum:

"Ben, ıspanağı sevmem. Sevmem ama memlekette milyonlarca ıspanak yemek isteyen insan var..."

Adama yetişemiyordum. Çok hızlanmıştı. Dönsem mi, ardından yürüsem mi, diye düşünmeye başladım. Ortalıkta kimsecikler yoktu. Deniz kaba dalgaya dönmüştü. İmbat çıkıyordu. Evler iyice seyrekleşmişti. Kıyıdan bir yol, bağ bahçe arasına sapıyordu. Adam, benden bir hayli uzaklaşmıştı. Bir de baktım, dönmüş hızla bana doğru

yine geliyor. Çakıldım kaldım. Bu sefer, yumuşak, efendi bir sesle konuştu:

"Peki.. Gazeteler bir yana, hükûmet bu ıspanak sorununu niçin ele almaz?"

"Mevsimi gelince alır elbette..." Diyecek oldum. İlk defa gülümsediğini gördüm:

"O zaman da işişten geçer!." Dedi. Donmuş kalmıştım. Ne karşılık vermem gerektiğini düşünüyordum. Söyleyecek bir söz de bulamıyordum.

"Fikrimi beğenmediniz değil mi?"

"Yoo.." Karşılığını verdim, "ıspanak konusunu hiç düşünmemiştim..."

Bu sırada uzaktaki dağların üstünde bir gürültü koptu. Birkaç saniye içinde üç jet uçağı başımızın hemen üstünden, alçaktan fırladı, denizin mavilikleri üstünde kaydı gitti. Başımı kaldırıp, bakmış kalmışım. Uçakların uğultusu yitince, adam, kolumu tuttu. Alaycı bir sesle konuştu:

"Uygar kişi, başını kaldırıp gökyüzündeki uçağa bakmaz... Günümüzün önemli sorunu, ıspanak sorunudur..."

Büsbütün şaşırmıştım. Kendimi toparlayıncaya dek, adam, benden iyice uzaklaşmıştı. Ardından yetişemezdim.

SEVGİLİ KARANLIKLAR

Yağmur, bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Şehrin üzerine çöken kara bulutlar, ortalığı iyice karartmış, sanki karanlıklarla sarmaş-dolaş su olmuş dökülüyordu. Yağmurun altında evler, birbirlerine sokulmuş, sinmişti. Şehrin yüreği durmuştu.

Pençerenin önünde duran gözlüklü genç adam; yağmura, dere haline gelen sokağa bir vakit daha baktı:

"Dünyanın şu halini seviyorum." Dedi.

Odanın sağ köşesindeki eski bir koltuğa, ayaklarını altına çekip büzülen öteki ufak tefek genç adam,

"Beni korkutuyor.." Karşılığını verdi. Ve okumadan elinde tuttuğu açık bir kitabı, dizlerinin üzerine bıraktı. Çarpık bir masanın başında oturan, önündeki kâğıda birşeyler yazan üçüncü, iriyarı genç

adam, başını kaldırdı. Öylece bir zaman arkadaşlarına baktı: Pençeredekinin arkası ona dönüktü. Koltuktaki, korkulu gözlerle oturduğu yerden yağmuru seyrediyordu.

"Ne budalalık!" Diye mırıldandı.

Pençeredeki, şimdi gözlerini karşı kaldırımdaki atkestanesi ağacının dallarının sararmaya yüztutan yapraklarının arasındaki, birbirine sokulan iki kumruya dikmişti. Ağacın dalları, pençere ile bir hizadaydı. Yağmur altındaki kumrulara yüreği burkularak uzun uzun baktı:

"Şu daldaki zavallı kumrulara bakın.. Dünya yüzündeki insanlığın zavallılık tablosu sanki..." Diye söylendi. Koltukta oturan delikanlı,

"Yeter.. Zaten bunalıyorum..." Diye dizlerinin üstündeki kitabı itti, yere düşürdü. Masadaki öfkelendi:

"Bana bak! Sen, çekilir misin şu pençerenin önünden!"

Gözlüklü genç, döndü; masanın başındaki arkadaşına biraz küçümseyerek, gülen gözlerle baktı:

"Düşünen insanla, doğa arasındaki uyarlığı bulmak güç!"

"Hiç kendini yorma: İnsan da doğadır..."

"Ama ben, düşünüyorum..."

"Doğru. Düşünüyorsun. Gelgelelim, düzensiz düşünüyorsun. Seni, yağmur, kuşlar korkutuyor."

"Hayır, korkmıyorum. Seviyorum."

"Sevgi, düşünce değildir. Dikkat et!"

Koltukta oturan delikanlı, yanıbaşındaki iskemlenin üzerinde duran cıgara paketine, çakmağa uzandı:

"Yağmur, dindi. Kesin şu tartışmayı." Dedi. Cıgarasını yaktı. Masanın başındaki, yerinden kalktı. Geldi bir cıgara aldı paketten. Yaktıktan sonra gitti, yine yerine oturdu:

"Tartışma mı? Tartışan kim? Tartışma mı bu?" Karşılığını verdi. Pençerenin önündeki, şimdi odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Sönmek üzere olan sobaya bir odun attı. Sonra pençerenin yanındaki bir iskemleye oturdu. Gözlüğünü çıkardı. Mendili ile silmiye başladı:

"Yağmur, gerçekten dindi." Dedi. Koltuktaki cıgarasının dumanını kuşkulu kuşkulu ikiyakasına bakınarak üfleyordu:

"Kumrular hâlâ yerlerinde mi?"

Pençerenin yanındaki delikanlı, gözlüğünü taktı, karşıdaki ağaca bakmıya başladı:

"Üzüntülü, kederli, oturuyorlar..."

"Kaçsalar ya!"

"Nereye kaçabilirler?"

"Bir saçak altına..."

"Faydasız."

"Doğru. Faydasız."

"Patlamak işten değil..."

Masanın başındaki, elinden kalemi attı:

"Hay patlayın e mi!" Diye öfkeyle söylendi. Ona kulakasmadılar. Konuşmalarını sürdürdüler: Pençeredeki, söylendi;

"Yüzyılımızda şu yeryüzünde milyonlarca kişi mapus kaldık."

"Böylesine bunalma..." Diyecek oldu koltukta oturan. Masanın başındaki, iyiden iyiye kızdı, bağırıverdi:

"Savaşmayan, savaşmasını bilmiyen bunalır!."

Berikiler, hayretle, iri iri açılan gözlerle ona baktılar. Gözlüklü genç, toparlandı. Gülümsemeye başladı:

"Savaş mı? Savaşmak mı? Niye yarar savaşmak? Ben, sevgili karanlıklarımı seviyorum. Sevgili karanlıklarım beni biraz teselli ediyor..."

Gülme sırası, masada oturan iri yapılı gence gelmişti:

"İyi öyleyse.." dedi, "seni, büyük bir cenaze töreni yapar, sevgili karanlıklarının kucağına bırakırız..."

"Herkesin sonu bu.. Başka da çare yok!"

Koltukta oturan, yerinde büsbütün büzüldü:

"Yoooo!. Bu kadarı da fazla. Değil mi ki yaşıyoruz, sevgili karanlıklarımızla birlikte yaşamasını sevelim..."

Masadaki adam, kalemini eline aldı. İşine eğilirken,

"Ne diyeyim.. Siz, yaşama gücünüzü yitirmişsiniz..." diye söylendi. Koltukta büzülen, gözlerini pençereye dikmişti. Sağanak yeniden başlamış, ortalık kararmıştı. Birdenbire,

"Suç bizim mi?" sorusunu ortaya attı. Masadaki delikanlı, elindeki kalemi yeniden bıraktı:

"İş, suçu üzerine almamakta, kendini suçlu hissetmemektedir. İşlemediğin bir suça, nasıl ortak çıkarsın?"

Gözlüklü,

"Bak anlatayım.." diye söze karıştı. Şahin bakışlı iri genç,

"Yeter, sıktınız artık!.." diye onun sözünü kesti. Ve ekledi: "Yaşantısını yitiren, yenilmiş kişileri sevmem. Savaşta kazanma da yitirme de insanca olmalı.. Yeter ki savaşmasını bil. Toplumun yürüyen, gelişen var olma gücü, insanı mutluluğa götürmesini bilir."

"Büyük söz ettin!"

"İnandığım, sonra da yüreğimin derinliklerinde duyduğum sözler bunlar. Benim değil."

Bir vakit sustular. Gözlüklü genç, kalktı. Cıgara paketine uzandı. Cıgara kalmamıştı:

"Gidip cıgara alayım..." Dedi. Kapıdan çıkarken durdu. Dönüp masanın başında oturan arkadaşına öfkeli öfkeli baktı. Küçümseyen bir sesle ekledi: "Bıçak gibi keskin fikirlerinle benim sevgili karanlıklarımı parçalayamazsın.. Bunu iyi bil!"

İriyarı genç adam, bu sözlere karşı, gülümsemekle yetindi.

Yağmur, hızını alamamış, yine bardaktan boşanırcasına yağmıya başlamıştı. Masanın başından kalktı iri delikanlı, pençerenin önüne geldi: Arkadaşı, sağanak altında ağır ağır sokağı geçiyordu. Bakkala girdi, çıktı. Yine ağır ağır sokağı geçti. Sırılsıklam odaya döndü. İri genç, şimdi pençereye arkasını dönmüş, ona bakıyordu. Tok bir sesle,

"Budalaca ıslandın!" dedi. Öteki, her yakasından akan sulara aldırmadan bir cıgara yaktı:

"Ne yapabilirdim? Yağmur yağıyor..."

"Şu kapının ardındaki şemsiyeyi alabilir, ya da üstüne birşey giyebilirdin..."

"Değer miydi?"

İri delikanlı, bu karşılığa hiç birşey demedi. Yalnız bir gözlüklü arkadaşına, bir de koltukta hâlâ büzülen ufak tefek arkadaşına uzun uzun baktı. Sonra eğilip karyolasının altından çantasını çekip çıkardı. Eşyasını topladı. Kitaplarını aldı. Yağmurluğunu, şapkasını giydi. Kavradı çantasını, kapıya yürüdü. Berikiler, öylece, şaşırmış ona bakıyorlardı. Kapıdan çıkmadan döndü:

"Sizi, sevgili karanlıklarınıza bırakıyorum. Her yağmurdan sonra hava açar..." Dedi. Ve kapıyı yavaşca çekip yürüdü gitti.

Kalanlar, bir zaman onun ayak seslerini, merdivenlerden inişini dinlediler.

FİRAVUN

Bay Kâşif Çukurel, çok kederliydi. Gamlı gamlı çamların altında oturduğu koltuktan bir zaman denizi seyretti. İlerdeki yine sık çamların arasındaki beyaz güvercinleri andıran köşküne baktı: İçini çekti. Çamlıktan sonra yamaçtan aşağıya doğru uzanan meyve bahçesi, yemyeşil bağı, yolun kenarında boydan boya uzanan yeşile boyanmış demir parmaklıklarla son buluyordu. Parmaklıklardan sonra yolu atlayınca deniz, beyaz başlı dalgacıkları ile kıyıyı okşıyordu. Bay Kâşif Çukurel, bir kere daha içini çektikten sonra, arkasına doğru, biraz yan tarafında, elpençe divan duran iki yapıcı ustasına döndü. Birden gözlerini sağ yakasında bir sandalyeye ilişmiş kâtibine çevirdi. Ve bir kere daha içini çekti:

"Ah kâtip ah!. olur iş mi bu? Bunca malı mülkü, maldan mülk-

ten geçtim, bunca güzellikleri, dünyayı bırakıp da şu kara toprağın altına gir.. İnsaf mı bu? Olur iş mi bu?"

Sandalyesinde sipsivri oturan kâtip, eğildi doğruldu:

"Takdiri ilâhi beyefendi, ne denir?" Karşılığını verdi.

"Doğru. Çaresiz, ahireti de düşünmek gerek. Yaş kemâli buluyor. İstersen düşünme. Bu devirde adamın mevtası ortalıkta kalır vallah."

"Estafurullah beyefendi," diye kâtip, doğruldu, "Biz, ne güne duruyoruz..."

"Kimin öleceği belli olmaz ki kâtip.. Baksana bizim oğlanı on yıldır Amerika'dan bir türlü geri getiremiyoruz. Evlâtlar evlât çıkmadı. Kızın kocası da toptan itin biri. Var mı para yesin.. Oğlana gelince, nedir bu Avrupa'da Amerika'da on yıldır tahsil? Bıktım be yahu!.. Hasreti de caba.. Diyeceksin ki, para tahsili. Doğru. Devlet dövizi kesti kaç yıldır. Karaborsadan beşi bir yapıp, onu bir yapıp yollayoruz. Can mı dayanır. Hesaplar sende daha iyi bilirsin..."

"Gençlik beyefendi," diye kâtip boynunu büktü, "şimdi para yemeyip gezip tozmayıp da ne zaman para yiyecek, ne zaman gezip tozacak?"

"Yetti gayri kâtip, yetti. Yaşı otuzu buluyor. Evlenmesi gerekmez mi? Bizim işimize dalıp öğrenmesi, işe sahip çıkması icap etmez mi?"

"Hepsi olur, olacak beyefendi."

"Hani bana Kâşif Çukurel, demeseler, piyasada namım şanım olmasa, keratanın parasını keseceğim. Ama milletin ağzı gevşektir: Bak bak diyecekler, Kâşif bey, oğlunu diyarı gurbette aç sefil bırakmış.. Süründürmüş.. Bunu nasıl dedirtiriz kâtip?"

"Yakışmaz beyefendi."

"Yakışmaz ya.. Ama sen, yarın bana hatırlat. Yazıhanede kendisine bir şiddetli mektup daha yazalım."

"Bendeniz, bu akşam hazırlarım. Münasip görürseniz yollarız."

"Hazırla kâtip, hazırla..."

Bay Kâşif Çukurel, bir kere daha içini çekerek, elini uzattı: Ustalardan biri, hemen boru gibi yuvarlanmış plânı getirdi. Bay kâşif,

"Eh işimize bakalım.." Diye dizlerinin üstünde plânı açtı: Bir zaman kendi mezarının plânına, plânın yan tarafındaki resmine baktı:

"Şu mühendis de," dedi, "idam hükmümüzü imzalar gibi şu resmi yapmış. Ama ne de olsa güzel olmuş, beğendim. Beğendik diye de beş bin liramızı kesti. Eh insan dünya durdukca bunun altında yatacağına göre, paranın yerine gittiğini düşünüyor. Her ne hal ise, şimdi bu işi nasıl edeceğiz?"

Ustanın yaşlısı,

"Siz, yeri belli edin efendim, plân elimizde olduğuna göre, âlâsını yaparız."

"Bilirim, yaparsın usta. Bana az bina mı yaptın.. Yalnız şöyle bir rahat olsun yatacağımız yer."

"Merak etmeyin. İşi siz, bize bırakın."

"Mühendis, burasını gördü de yaptı plânı ama, benim içim rahat değil. Ne de olsa biz, istediğimiz gibi yeri tesbit etmekte serbest değil miyiz?"

"Ne demek, elbette!.." Diye iki usta birden telâşlandı. Bay Kâşif, yerinden 'Offf!. of,' çekerek kalktı. Kırış kırış olan beyaz pantolonun kasıklarını düzeltti. Göbeğini bir kere yokladı. Sonra ellerini ardına vurdu. Şişman gövdesini zor taşıyan kısa bacaklarının üstünde yaylanmıya çalıştı. Bir kaç adım yürüdü; geriye döndü, bir kaç adım daha attı. Durdu; durduğu yerden uzun uzun denize doğru baktı:

"Ustam, şu durduğum yere ne dersin? Deniz de iyice görünüyor. Münasip değil mi?"

"En münasip yeri seçtiniz beyefendi."

Bay Kâşif'in birden aklına geldi: Kâtibine döndü,

"Belediye buraya mezar yapmıya karışmaz ya?"

"Tahkik ettim efendim: Burası, belediyenin hudutları dışındaymış. Hiç bir zorluk yok."

"Zorluk çıkmasın ben öldükten sonra. Mezarlarımızı kaldırmasınlar?"

"Her ihtimale karşı, ruhsat da aldık. Bir kaç kuruşa patladı."

"Kâşif'in kâtibi dediğin böyle olur işte!. Aferin sana kâtip."

Usta, plânı açmış, öteki usta metre elinde işe girişmişlerdi. İpler, kazıklar hazırdı. Yer, ölçülüp biçilmiye, kazıklar çakılmıya başlanıyordu ki, Bay Kâşif, yumuk yumuk gözlerini iyice açtı, tombul yanağını kaşıdı:

"Dur, dur bakalım usta," dedi, "bakalım oradan yol görünüyor mu? Daha doğrusu, yoldan geçenler bizim mezarı görebilecekler mi?"

Kâtip de ayağa fırlamıştı:

"Çok iyi düşündünüz beyefendi, bir ölüye her zaman rahmet gerek. Mezarınız, muhakkak yoldan görünmeli."

Ustalar, durdular. Birbirlerinin yüzüne baktılar:

"Doğru." Dediler. Bay Kâşif, terlemişti, heyecanlanmıştı. Hasır şapkasını koltuğun üstüne bıraktı. Dolaşmıya başladı. Tâ aşağıda bağın içinde çalışan bir bahçevanını göstererek kâtibine:

"Seslen şu adama, çıksın yola bu tarafa bir baksın bakalım;

oradan bizi görebilecek mi?" Emrini verdi. Adam, yola çıktı: Baktı baktı geldi:

"Görünüyor." Dedi.

Bay Kâşif, üzüntülü üzüntülü başını salladı:

"Tamam öyleyse, burası münasip." Emrini verdi. Ustalar yine işe giriştiler. Kâtip, boynunu kırarak, parlak bir fikir ortaya attı:

"Emir buyurun beyefendi, bahçevanlar buraya şimdiden karaselvi diksinler."

Bay Kâşif'in birdenbire yüzü buruştu:

"Olmaz. Katiyyen. Karaselviyi hiç sevmem. Şu çamların altında yatmak çok daha iyi."

"Nasıl uygun görürseniz beyefendi."

Bir zaman sıkıntılı sıkıntılı ustaları seyrettiler. Birdenbire yine Bay Kâşif Çukurel, gövdesinden ümit edilmiyecek bir hızla yerinden fırladı :

"Baş taraf, baş taraf ne yakaya geliyor usta?"

"İşte efendim, böyle gelecek."

"Olmadı. Denizi arkamıza alıyoruz."

"İyi ama Kıble meselesi var."

"Ne demek kıble meselesi?"

"Efendim, dinimize göre, yatarken, başınızı kıbleye doğru vereceksiniz."

"Denizi görmedikten sonra bu iş neye yarar?"

"Peygamber efendimiz baş, kıbleye gelecek demiş. Çaresi yok."

"Kitapda bunun yeri var mı?"

"Olsa gerek."

"Canım, dinimizi sen benim kadar bilir misin? Bu, sonraki rivayet. Mekke'de bulunup ölenler başlarını nereye verirler öldüklerinde? Zırva bu senin dediğin. Ben, yattığım yerden, denizi görmek isterim."

"Emredersiniz beyefendi. Başınızı bu tarafa alalım."

"Al ya.." Derin derin nefes aldı. Sesi yumuşadı: "Sonra biliyorsun ustam, mezarımın içi, beyaz mermerle döşenecek. Önce tuğla, en iyisi taşla örersin. Taşı çimento ile bir güzel sıvarsın. Onun üstünü de beyaz, som mermerle kaplarsın. Ben, toprak altı mahlûkatını, haşaratı hiç sevmem. Hani elimden gelse, bir de cibinlik bile koymak gerek mezara.."

Kâtip, omuzlarını kaldırdı, indirdi:

"Alt tarafı bir cibinlik değil mi beyefendi, siz, vasiyet buyurduktan sonra, elbette koyarız."

"Koyun kâtip, bulunsun." Bir an düşündü, ekledi: "Hem insan istiyor ki, diyor ki, bunca uzun zaman burada yatacak olduktan sonra sandukaya ne hacet, evden kuştüyü yatağını, yorganını getirmeli, olsun bitsin."

"Evet, doğrusu adam yatacaksa, rahat yatmalı."

"Tamam kâtip. Bu da vasiyetimdir."

Usta, ellerinin tozunu toprağını silkerek yaklaştı. Bir taşın altına kistırdığı ikinci bir plânı aldı :

"Beyefendi, unuttuk. Hanımefendinin mezarını unuttuk. Onu da hesaba katmamız gerek."

"Ya.. bak o da var.."

"Öyle ya, münasip gördüğünüz yeri ona göre ölçmek biçmek lâzım. Yanıbaşınızda elbette o da yatacak."

Bay Kâşif'in biraz canı sıkılır gibi oldu. Gözlerini köşküne doğru çevirdi: Karısı, iki yıldır, bir türlü bu köşke gelip yazı geçirmiye razı olmıyordu. Ne vardı Adalarda, Modalarda fink atacak bu yaştan sonra. Öyle ya, burada kumar oynıyacak sosyete ne gezer? Oysa Bay Kâşif, bayılıyordu bu köşküne. Mezarını bile karısının inadına buraya yaptırıyordu. Zaten umumî mezarlıklara gidip, bir takım süflî insanların arasında da yatacak hali yoktu ya.. Usta, bekliyordu:

"Canım," dedi, "hanımefendi de elbette bizim yanımızda yatacak. Yapıverin onunkini de benim yanıma..." Usta, arkasını dönmüştü ki, "Dur bakalım usta, onun da yerini bir keşf edelim." diye doğruldu, koltuğundan kalktı. Kâtip,

"Nasıl münasip görürsünüz efendim, hanımefendi, sağınızda mı, solunuzda mı yatacak?"

"Dur, dur bakalım kâtip.. yeri bir görelim..."

Ustaların, kazık çakıp ip çektikleri yerin etrafında şöyle bir kaç kere dolaştı. Karısını, sağına yatırırsa, deniz, çamlar, bahçenin manzarası kapanmıyordu. Kendisinin önü, açık kalıyordu. Fırıl fırıl gözlerini döndürdü. Sonra birdenbire kederi yine artıverdi. Zaten, evde de yatarlarken, yıllardan beri, karısı büyük karyolada hep sağında yatardı. Her hususta böyle yatmıya alışmıştı bir kere...

"Peki peki.. Hanımefendiyi de benim sağıma yatırın bakalım..." Emrini verdi. Usta, plânlara baka baka, yine işe koyuldu. Artık Bay Kâşif Çukurel, yeteri kadarı bugün kederlenmişti:

"Ey.. Ustalar, bana başka bir soracağınız var mı?"

"Yok.. Siz, keyfinize bakın beyim.." Dediler. Şapkasını başında düzeltti. Kâtip arkasında, köşke doğru yürüdü. Köşkün önündeki çamların altındaki havuzun kenarına hazırlanan beyaz örtülü masanın

başına çöktü. Başbahçevanın karısının getirdiği kocaman bir kayık tabağın içindeki iri şeftalilerden on kadarını soyup yedi. Bay Kâşif Çukurel, çok kederliydi. Kederinden, şeftalilerin üstüne bir kilo kadar da beyaz üzüm yedi:

"Sen de buyur, ye kâtip.. Ya.. Ahiret meselesi.. Fâni dünya.. İnsaf mı bu Allah'taki.. Tövbe yarabi, tövbe estafurallah.. Buyursana kâtip.. şu bizim bahçenin şeftalisine, üzümüne diyecek yoktur.. Bizim hanım da niye gelmez buraya bilmem.." Kederli kederli dönüp köşküne baktı. Sonra yine mezar işi aklına geliverdi. Derdinden, kederinden bir beş şeftali daha yedi kâtibiyle beraber.

Eline su döktüler, yıkadı. Bir cıgara yaktı. Bahçevanlara, uşaklara sordu:

"Sepet hazırladınız mı?"

"Meyvelerin en iyilerinden beyefendi, Şoför, otomobile götürdü."

"Eh.. gidelim kâtip, işimiz çok. Ne yaptın o fatura işini dün?"

"Farkına bile varmazlar beyefendi, yoluna koyduk."

"O, icraya verilecek elli binlik senet?"

"Verildi."

"Ödesin deyyus. İsterse iflâs etsin. Bu kadar bekledik."

"Hakkı âliniz var efendim."

Bay Kâşif Çukurel, doğrulup kalktı. Çamların altından merdivene yöneldi. Bahçenin kapısına doğru inmiye başladı. Merdivenin ortasında durdu: Şeftali ağaçlarının arasından, bağın üstünden tâ mezarının hazırlandığı yere doğru hüzünle baktı:

"Ah ölüm, Ah ölüm be kâtip!." diye söylendi. Sonra göbeğini tuta tuta, okşıya okşıya, bahçenin kapısından çıktı. Siyah, sülün gibi otomobiline yürüdü. Şoför, şapkasını çıkararak arabanın kapısını açtı.

KAVAK YELLERİ

I.

Aralık ayının soluk, sisli, insanı donduran bir günüydü. Genç adam, işinden evine dönüyordu. Evi, şehrin dışında, fakir bir mahallenin ortasında kaybolmuş, küçücük bir odadan ibaretti. Odanın önünde gene küçücük bir avlu vardı. Onu daima bu oda, bu avlu işinden çıkıp yola düştüğü zaman çeker çekerdi. Babası, anası, bir zamanlar bu odada yaşamışlardı. Onun küçük avluda bütün bir çocukluğu, bütün bir gençlik çağı sıkışmış kalmıştı. Şehirden evine yürürken, bir dönemeci dönünce, mahallesi, küçük bir köyü andırıyor, insanın karşısına çıkıveriyordu. O, bu yolun hangi tarafından yürüneceğini, yağmurlu havalarda hangi taşlarının üstüne basılacağını ezbere bilirdi. Dönemeci dönünce, birdenbire karşısına çıkıveren mahallesine bakar

bakar, her seferinde, 'Ah.. şu mahalleden bir kurtulsam..' derdi, ama, bu bir alışkınlıktan ileri gelen düşüncelerden ibaretti. Babasının da bir vakitler böyle söylendiğini çok duymuştu. Ne zaman babası ile şehirden mahallesine dönse; babası dönemeci dönünce, onun tuttuğu küçük elini sıkar, 'Ah.. şu mahalleden bir kurtulsak..' derdi. Derdi ama, adam şimdi şimdi, babasının elini yakan elinin hararetini anlıyordu. O, dünyada bu yeri terk edemeyecekti. Düşünüyordu, acaba kendisi de terk edebilir miydi?.. Böyle dalgın dalgın yürürken ayağına bir dal dolandı. Eğildi baktı. Bu, taze koparılmış, büyük bir kavağın budak yerinden kanırılmış, ince cılız, çırıl çıplak bir kavak dalıydı. Eğildi, yerden aldı. Evine götürdü. Küçük odasına girince, dalı dikkatle kapının arkasına koydu. Bir zaman odanın içinde aşağı yukarı gezindi. Eski paltosunun cebinden yarım ekmeğini, bir kâğıda sarılmış helva peynirini çıkardı. Masasının üzerine koydu. Paltoyu çıkarıp kapının arkasındaki çiviye astı. Kavak dalını alıp, avluya çıktı. Önce, küçük avlunun taşına toprağına bakındı bakındı. Yıkık duvarların dibinden küflü bir demir parçası aldı. Avlunun orta yerini önce eşmiye, sonra yazmıya başladı. Demir eğrildi. Bir taşla vura vura düzeltti. Tekrar kazdı. Dikkatle kavak dalını açtığı çukurun orta yerine koydu. Etrafını toprakla doldurdu, çukuru kapadı. Topukları ile bastı taze toprağa.. Kavak dikilmişti. Dibine bir parça su döktü.

Bu çalışma onu azçok yormuş, bedenini kızıştırmıştı. Yeni diktiği fidanının yanı başına oturdu. Havanın sertliğine aldırmadan, bir cıgara yaktı. Uzun uzun cıgarasının dumanlarının rüzgârda savruluşunu seyretti.

II.

Mayıs ayı içindeydi. Parlak, renkli bir günün akşamında evine döndü. Avlusunun viran kapısından girince, gözü her zamanki gibi ince cılız, fakat kendi elleriyle diktiği kavak fidanına takıldı. Önce içi cız.. etti. Sonra büyük heyecana kapıldı. Sevinci elinden avcundan kaçacakmış gibi yumruklarını sıktı. Bir sağa bir sola koştu. Odasına girdi çıktı. Nihayet, sakinleşti. Önce korka korka, sonra sevinçle yürüyerek yaklaştı: Diktiği fidanın incecik dalları yeşermişti. Onun yanı başına diz döküp oturdu. Elleri titreye titreye paketini çıkarıp bir cıgara yaktı. Cıgarasının dumanlarını üfleyerek, uzun uzun fidanın yeşeren minimini üç beş yaprağını seyretti.

III.

Şimdi kavak, şehirden gelirken, dönemeci dönünce, mahallenin ortasında heybetle, azametle görünüyordu. Bu görünüş, bu ihtişam,

tam on beş yılın hikâyesidir. Genç adam, artık orta yaşını geçmiş, arzuları, ümitleri, rüyaları, on beş yıl önce diktiği kavağı gibi dallanmış budaklanmış, kendisine uzaktan bakıyordu. Gözlerini dönemeci döner dönmez, kavağına dikerdi. Elinde iki çocuğunun yiyeceğini taşıdığı bir file vardı. Ağır ağır mahallesine doğru yürüdü. Evinin avlusuna gelince, avlunun içini kaynaşan bütün mahallenin çocukları ile dolmuş buldu. Kendi kara yağız ufak oğlu, kapkara küçük kızı da bu çocukların arasındaydı. Çocuklar, onu görünce kıyametler koparak kavağın etrafında dört dönmiye başladılar:

'Kavak uçurtmalarımızı aldı!. Kavak uçurtmalarımızı aldı!..' Adam, durdu, bu ahenkli çocuk seslerini bir zaman dinledi. İçini önce bir üzüntü aldı. Kalbi cız etti. Sonra bir ferah gönlünü, nane şekeri yemiş gibi üşüttü. Yeleğinin ceplerini karıştırdı. Birtakım bozuk paralar çıkardı. Bunları, çocuklarına, çocuklara dağıttı:

"Gidin Bakkal Yusuf Efendi'den yeni uçurtmalar alın. Ama dikkat edin, bir daha ömrünüzce, uçurtmalarınızı kavakların yellerine kaptırmayın.. Kavaklara vermeyin.." dedi. Çocuklar, bir an onun kırışmaya başlayan yüzüne baktılar. Sonra paralarını avuçlarının içinde sıkarak, kıyametler koparak uzaklaştılar.

Adam, oracığa, muhteşem kavağının altına çöktü. Sırtını onun göğdesine dayadı. Bir cıgara yaktı. Gözü önce, küçük penceresine takıldı. Küçük odasının içinde karısı dolaşıyordu. Sonra, başını kaldırdı. Yemyeşil, mavi göklere uzanan kavağını seyretti. Rüzgârın alıp gittiği cıgarasının dumanları, yeşil yapraklara karışıp kayboluyordu. 'Benim de nice uçurtmalarımı aldın.. Ama senden şikâyetci değilim..' diye mırıldandı. Bu kavağı diktiği günden beri, evini daha çok seviyor, ayaklarının yurdunun topraklarına değdiğini daha çok hissediyordu. Gözlerini bir an yumdu. İki damla yaş yanaklarına indi. Şimdi mahallesinin her tarafından görünen yemyeşil, büyük kavağının yelleri, yüzünü okşadı. Yanaklarına inen göz yaşlarını sildi, kuruttu.

SEVGİNİN DEKATRİYASI

— Sait Faik'in Anısına —

Yağmur çiseliyordu. Caddedeki kalabalık, ışıklı vitrinlerin önünden akıyor, yağmura aldırmadan sinamaların kapılarında kaynaşıyordu. Yorgun, bezgin bir saatimdi. Bir an evvel kendimi odama atmak istiyordum. Yemek bile yememiştim. Paltomun cebinde kocaman bir külâh kestane vardı. Elimi sıcak kestanelerin üstüne koymuştum. Öteki elimde ne vardı, şimdi pek hatırlamıyorum. Fakat ağırca bir şeydi herhalde.. Kitap gibi bir şey.. Odama varınca ispirto ocağında bir çay kaynatır, kestanelerimi yer, yatağıma girer biraz kitap okur, sonra da mışıl mışıl uyurdum: Kararım buydu. Saray sinamasının önünde koluma bir el yapıştı. Kocaman, bir eldi bu, bütün kolumu kavra-

mıştı: Onun ışıl ışıl yanan mavi gözleriyle karşılaştım. Şapkasından sular akıyordu. Yüzü ıslak ıslaktı. Neredeyse boynuma sarılacaktı:

"Allahtan Eleniyi isteseymişim karşıma şıp deye çıkaracakmış. Kör şeytanın işine bak ki, seni aklıma getirdi. Ama Eleni bir saat sonra zaten gelecek."

"Beni neden arıyordun?"

"Anlatırım. Önce bir meyhaneye gidelim."

"Eleni gelecekmiş ya.."

"Daha bir saat var gelmesine dedik."

Yürüdük. Onun sevdiği, meyhanenin ikinci katına çıkarken merdivenin ortasında durdum:

"Hiç içesim yok. Ülserim de fena gidiyor bugünlerde." Dedim.

"Oooffff!." çekti, "amma da kâtip kılıklı adamsın be.. Hani senin de yazar olduğunu söylesem, köpekler bile inanmaz. Zaten cebinde saat taşıyan adamlardan hayır gelmez.. Yürü bakalım..."

Garson Dimitri koştu. Bize yer hazırladı. Sağdan soldan selâmlar aldık. Daha doğrusu o, aldı.

"Şarap içelim."

"Sen bilirsin."

"Nasıl ben bilirmişim. İstersen rakı iç. Ben, bir saatte bir şişe şarap içmeliyim. Tutmaz ya.. tuttuğu kadar. Elenin karşısına dörtbaşı mamur çıkmalı."

İçmeye başladık. İçtikce susuyordu. Arasıra da tezgâhın ardındaki saate göz atıyordu.

"Hani," dedim, "saatten hoşlanmazdın."

"Saat dediğin nesne, karı kız beklerken lâzımdır. Burasını sana söylemeyi unuttum." Bir zaman gine sustuk. Neden sonra,

"Konuşsana be.." dedi, "başka zamanlar bülbül kesilirsin."

"Senin konuşmanı bekliyorum. Sende bu akşam bir iş var."

"Çok hergelesin. Nasıl da anladın." Birden ciddileşti: "Bak lâmı cimi yok, bu gece biz nereye gidersek sen de geleceksin."

Güldüm,

"Ya Eleninin canı yatmak isterse..."

"Hiç meraklanma. İş hele o kerteye gelsin, seni sepetleriz elbette." Bu sözleri söyler söylemez, yüzünde kedere, üzüntüye benzer bir gülümseme dolaştı. Elini omuzuma koydu. Gözlerimin içine bakarak,

"Geleceksin değil mi?. Hatırım için. Elenin sevdiği bir meyhanç var. Gitar da çalıyorlar orada.. Vallahi kardeş kardeş oturacağız."

"Hiç de yakışık almaz. Gidin eğlenin."

"Ulan yapma.. Ne demek istediğimi domuz gibi anlıyorsun işte. Beni ikidir yol üstünde bıraktı kaçtı. Sen olursan belki oyalanır."

"Alay mı ediyorsun?. Sen ne evhamlı adamsın böyle.."

Boncuk boncuk gözleri dumanlandı:

"Bu evham değil. Elimde değil. Sen, sevginin dekatriyasının ne olduğunu bilmiyorsun daha··· İnsan, yıkılıyor karşısında, küçülüyor, şaşkına dönüyor. Eriyor. Eleniyse, Allahın Elenisi işte değil mi?. Eleniden bana ne.. Ama Eleni, sevdiğim Eleni olunca iş başka. Onu beni anlamadığı, benden sarhoş olduğum zaman korktuğu için seviyorum. Onun anlayacağı bir çift lâf edemediğim için şaşkına dönüyorum. Ulan deyorum kendi kendime, bu kızcağız da insan, onun da bir dünyası var. Onun dünyasına giremedikten sonra neye yarar··· Üstelik de deli gibi sevdiğin bir kadın bu.. Kara gözlerini mi, kara saçlarını mı.. yarım yarım konuştuğu türkcesini mi.. nesini seveyim bu kadının.. Ama gine de seviyorum. Neden sevdiğimi bilmediğimden onun huyuna suyuna göre gidemiyorum. Beni hep bırakıp kaçıyor. Kaçınca kızıp küplere biniyorum. Sonra düşünüyorum, Eleni haklı. Ona içirdiğim bir şişe şarabı, alıverdiğim bir çift çorabı, Yorgisi de içirir, alır. Gelgelelim, hep yanımda otursun isteyorum. Kılına dokunursam namussuzum. Ulan sen de dokunursan namussussun.. Yok sen, anlarsın dediklerimi.. Hani şöyle bir kaç saat beraber oturacağız. Kızın canı sıkılmasın. Ben, lâf etmediğim zamanlar sen edersin.. Tamam mı?."

"Tamam. Peki."

"Kalk yürü öyleyse."

"Eyi ama kız, ikimizi birden görünce büsbütün kaçmasın."

"Yürü, sen Eleniyi bilmezsin."

Eleniyi Galatasaray Lisesinin önünde arkadaşımı bekler bulduk. Beni tanıttı. Tünele doğru yürümeye başladık. Ben, bir adım geriden çekingen çekingen gidiyordum. O, Elenin koluna girmişti. Bir ara aklına geldim:

"Ulan," dedi, "uyuz köpekler gibi ne arkadan geliyorsun. Girsene Eleninin öteki koluna!." Kız, elini uzattı. Elimi tuttu. Kolunu koluma geçirdi. Arkadaşım neşelenmişti. Eleni, neşeliydi. Bodrum katı basık bir meyhaneye girdik. Burada geç vakitlere kadar oturduk. Sonra Eleniyi, bir hayli karışık yollardan geçip evine bıraktık.

Şu meyhanede oturduğumuz uzun saatleri anlatmadan geçiyorum. O zaman ben de pek bir şey anlayamamıştım. Fakat aradan bugün tam on beş yıl geçti. Şimdi şimdi arkadaşımın sevgisinin dekatriyasını anlar gibi oluyorum. Geniş, bütün insanların sevgisini içine alan bir yüreği, altın gibi bir yüreği vardı.

SAMİM KOCAGÖZ

Samim Kocagöz, 13 Şubat 1916'da Söke'de dünyaya geldi. Ailesi, Söke'nin Burunköy'ünden eski bir çiftçi ailesidir. İlk öğrenimini Söke'de, orta öğrenimini İzmir Erkek Lisesinde (Bugün Atatürk Lisesi), yüksek öğrenimi İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde yaptı.

Samim Kocagöz, 1939'dan beri sürekli hikâyeler, romanlar yazan bir yazardır. 1930'dan sonra gelişen halkcı, toplumcu, gerçekci, realist diye adlandırılan yazarların tutumuna, kısacası, memleketini ve ulusunun kişilerini anlatmaya çalışan yazarlara uymuş ve katılmıştır. 1950'de açılan Dünya Hikâye Yarışmasında 400'den fazla yazarın katıldığı yarışmada, (SAM AMCA) adlı hikâyesiyle Türkiye'yi temsil etmek hakkını, birinciliği kazanmış, bu hikâyesi, 14 yabancı dile çevrilmiş, 23 yabancı memlekette basılmıştır. Yine SAM AMCA, Fransa'da basılan (Les 56 Meilleures Nouvelles Du Monde) adlı uluslararası antolojiye alınmıştır. Bundan sonra Kocagöz'ün hikâye ve romanları birçok yabancı dillere çevrilmiş, çeşitli yabancı antolojilere alınmıştır.

Samim Kocagöz, bugün İzmir'in Karşıyaka'sında oturmaktadır. Biri 13, diğeri 10 yaşında iki oğlu vardır.

ESERLERİ: Hikâye Kitapları; (Tellikavak, 1941), (Sığınak 1946), (Sam Amca 1951), (Cihan Şoförü 1954), (Ahmet'in Kuzuları 1958).

Romanları: (Bir Şehrin İki Kapısı 1948), (Yılan Hikâyesi 1954), (Onbinlerin Dönüşü 1957), (Kalpaklılar 1962), (Doludizgin 1963).

Fiyatı : 300 Kuruş